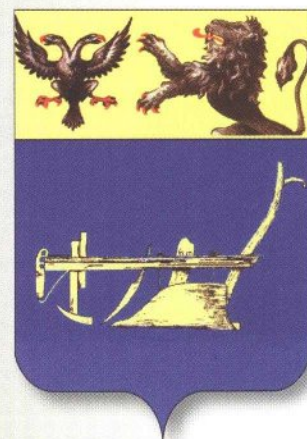
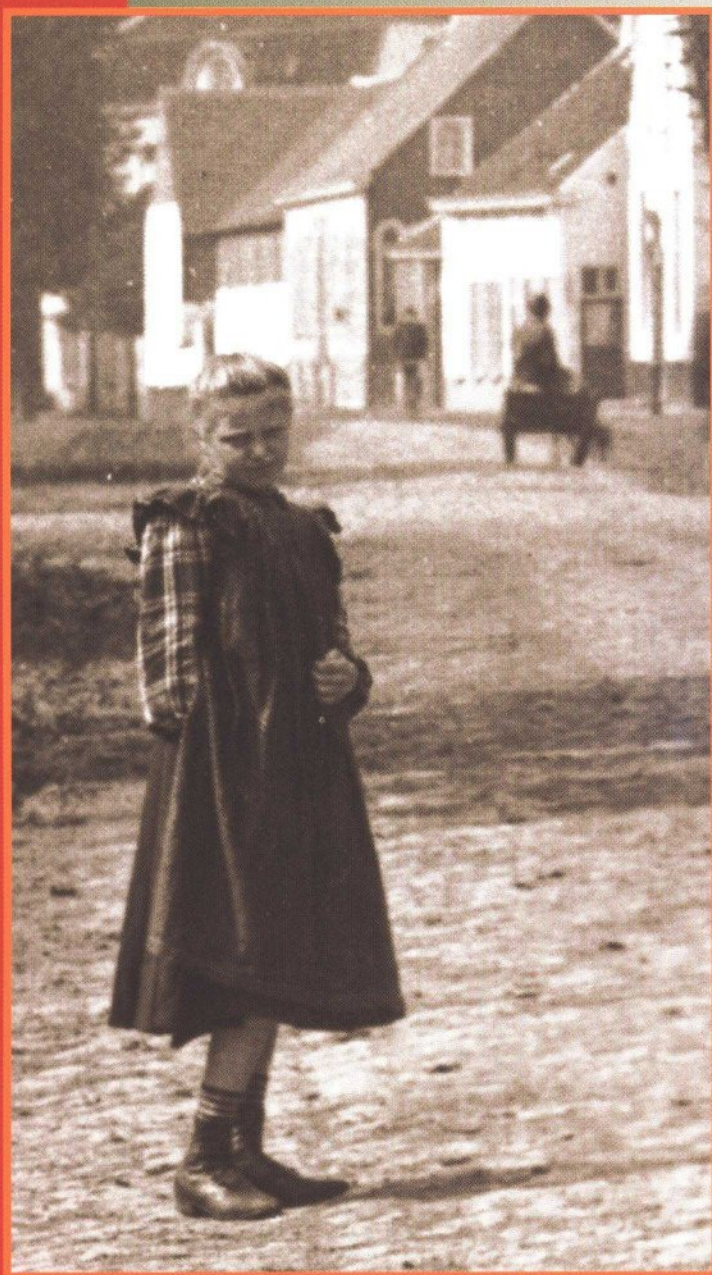

HEEMKUNDIGE KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter	p. 1
<i>Guy Hoebeke</i>	
Nieuws van de Redactie	p. 4
<i>Wies Creve</i>	
Gaston Van Gaever	p. 7
<i>Guy Hoebeke</i>	
Uit de oude doos	p. 9
<i>Luc. De Maesschalck</i>	
Pulderbos, november 1918	p.10
<i>Luc. De Maesschalck</i>	
Pastoor Van Zanthen	p.16
<i>Wies Creve</i>	
De crash van de bommenwerper...	p.18
<i>Guy Hoebeke</i>	
Oorlogsbrieven	p. 19
<i>Wies Creve</i>	

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

Tijdelijk

Door beroepsomstandigheden is het **Eddy Van Acker** al geruime tijd onmogelijk zijn taken van hoofdredacteur en ondervoorzitter uit te oefenen. In onderling overleg werd dan ook besloten dat hij tijdelijk (vier jaar) uit het bestuur zal verdwijnen. Hij blijft echter bereid om nu en dan een artikel te schrijven. De redactieraad zal dus nu bestaan uit Wies Creve, Luc De Maesschalck, Jacques De Smet en ondergetekende. De redactie van de tijdschriften berust bij Wies en Jacques, het opstellen van het jaarboek bij de auteur (voor 2014 is dat Luc) of – in het geval van meerdere artikels van verschillende auteurs – de voorzitter (jaarboek 2013).

Samenwerking

Luc, onze secretaris, had in de archieven van onze kring documenten gevonden i.v.m. het onderwijs in Wachtebeke-Overslag rond de jaren 1830. Daarbij was er een formulier waarop vier leerkrachten hun naam geschreven hadden. Twee ervan waren niet volledig leesbaar en Luc riep de hulp in van bestuur en medewerkers. De eerste naam, **Gillis**, was rap gevonden, maar de tweede was moeilijker. Hier schoot onze na-Sidmar opleiding geschiedenis aan de UG ter hulp. De cursus oud schrift bracht ons tot de naam "**Pieyns**". Het "Woordenboek van de familienamen" van Frans Debrabandere bevestigde dat die naam inderdaad bestond. Daar kwam dan de deskundigheid van **Guido Van Kerckhove** de oplossing schitterend afronden: hij vond alle relevante gegevens over die twee personen. Die kan men vinden in het toekomstige artikel van Luc, de coördinator en schrijver, over het bovenvermelde onderwerp.

WO I: Hoogdag voor Moerbeke-Waas

Op **9 oktober 2014** was het dag op dag 100 jaar geleden dat het Duitse leger het station van Moerbeke beschoot. Ze wilden zo de evacuatie van Britse en Belgische troepen en vluchtelingen

stoppen. Over de pontonbrug te Antwerpen waren 600 Britse soldaten en officieren en 300 van het Belgische leger en 650 vluchtelingen per trein tot in Moerbeke geraakt. Het was de bedoeling vanuit Moerbeke per trein tot in Zelzate te komen en van daar uit verder naar het westen of Nederland te trekken. Koning Albert I had dat reeds enkele dagen voordien gedaan; hij overnachtte in Zelzate. De Duitsers, die dat wisten, beschoten vanuit Eksaarde het station van Moerbeke om de treinsporen te vernietigen. Gelukkig stonden de gebouwen van de suikerfabriek in de weg en bleef het station tamelijk gespaard. De Belgische machinist met de tweede trein vluchtters, zorgde dat het voor de Duitsers toch nog in orde kwam, door te snel te rijden, waardoor de trein uit de bocht vloog en ontspoorde. Ondertussen waren de Duitsers over de Dambrug (weg naar Eksaarde) naderbij gekomen. Toen viel een zeer zeldzame gebeurtenis te noteren: de aanwezige Duitse, Britse en Belgische militaire bevelhebbers pleegden overleg en besloten – om een bloedbad te vermijden – dat de Britten en de Belgen zich zouden overgeven.¹

Er vond op donderdag 9 oktober 2014 om 11 u een herdenkingsplechtigheid plaats. We waren daar, tot onze vreugde, op uitgenodigd. De **burgemeester van Moerbeke-Waas, dhr R. De Caluwé**, sprak het gesmaakte openingswoord uit, waarbij ons vooral zijn volmaakte Duits opviel. Dit werd ons nadien bevestigd door de aanwezige **Duitse militaire attaché** in België, **kolonel SBH Matzken**,² die sprak van 'accentloos'. Het Nederlands van kolonel Matzken mocht er ook zijn, vooral gezien het feit dat hij slechts drie maanden Nederlands geleerd had in een talentencentrum.

Na de burgemeester vertelde **P. Hesters** over de gebeurtenissen, waarbij hij meermaals de nadruk legde op het overleg tussen de drie partijen, waardoor bloedvergieten vermeden werd en dat nu in Europa – na WO II - beseft wordt dat dat de manier is om de vrede te handhaven. Spijtig genoeg is dat nog niet overal in de wereld doorgedrongen. Wat ons ook zeer trof was dat de auteur

¹ Wie alles wil weten over de gebeurtenissen te Moerbeke moet zich P. Hesters' boek aanschaffen.

"Moerbeke-Waas – Den Grooten Oorlog 1914-1918", door P. Hesters, 521 blz. Te bestellen bij de heemkundige kring van Moerbeke-Waas.

² **SBH (StafBrevetHouder)**: De cursus Hogere Stafopleiding heeft als doel officieren voor te bereiden op het uitoefenen van hogere bevelvoerings- en staffuncties in een nationaal en een multinationaal/internationaal kader. De Koning verleent de titel van "**Stafbrevethouder**" aan de Belgische officieren die de cursus met succes gevolgd hebben.

enkele jaren geleden contact kreeg met een (kinderloze) achterneef van de toenmalige Duitse bevelhebber in Moerbeke en dat die hem het volledige dossier van zijn grootoom ten geschenke gaf. Hij beklemtoonde dat, toen hij dit dossier vergeleek met de versie van de Britten, alles klopte.

Nadien kwam kolonel Matzken aan het woord. Hij legde o.a. de nadruk op de vriendschap tussen de vroegere tegenstanders, België en Duitsland, en verontschuldigde ook zijn vaderland van toen voor wat en wie er indertijd in ons land door het Duitse leger vernietigd en gedood werd.

Toen nam de **militaire bevelhebber van de provincie Oost-Vlaanderen, kolonel E. De Druppel**, over. Die gaf toe dat hij de laatste tijd al veel plechtigheden had meegemaakt i.v.m. WO I, maar dat Moerbeke hem wat ontsnapt was. Hij had echter duidelijk die leemte opgevuld en sloot zich bij de voorgaande sprekers aan. De enige die ontbraken waren de Britten, die zich op voorhand verontschuldigd hadden.

Dan was er de onthulling van een plaketaal naast de ingang van het station,³ een bloemenhulde door de schooljeugd van Moerbeke, terwijl de Last Post feilloos geblazen werd. Een schilderij dat de beschieting voorstelde, stond opgesteld naast de ingang.

Tot slot mochten de genodigden het gerestaureerde station, nu oorlogsmuseum, binnen voor een receptie. In de ongedwongen babbel die daarop volgde, wist P. Hesters nog te vertellen dat, in tegenstelling tot Wachtebeke waar het ganse dossier over WO I vernietigd werd, dat van Moerbeke wel behouden bleef. Het werd gered

door Georges Puimège uit Zaffelare, die zich erover ontfermde tijdens de verhuizing van het oude naar het nieuwe gemeentehuis. Het dossier werd uiteindelijk geschonken aan het Rijksarchief, waaruit de auteur rijkelijk mocht putten.

Speciaal te vermelden is nog dat de talrijk aanwezige (meisjes)scholieren "**poppies**" gemaakt hadden,⁴ die aan veel aanwezigen aangeboden werden om op te spelden. Wij waren bij de gelukkigen.

Bekroning geslaagde restauraties

Op donderdag 23 oktober kwam het **Verbond voor Heemkunde Oost-Vlaanderen** bijeen i.v.m. de bekroonde restauraties van gebouwen. Wij hadden niets ingediend, maar daar de bijeenkomst plaatsvond in het herenhuis van de meisjesschool in de Kerkstraat te **Zelzate**, waar de museumkamers zich bevonden van het 2e **Gidsen**, die een rol speelden in de gevechten rond Zelzate in WO II, van **Eddy Wally** (nog niet open) en van **Mietje Stroel**, mochten we daar niet ontbreken. Één van de bekroonde restauraties was het hogervermelde herenhuis midden in het klooster van de Zusters van de Heilige Vincentius a Paulo. Het werd gebouwd in 1850 als notarishuis. In 1864 werd het aangekocht door de zusters en vormde vanaf dan het centrale punt van het klooster dat reeds in 1853 opgericht werd.⁵ We hadden even de tijd om het museum (twee kamers) gewijd aan het regiment 2e Gidsen te bezoeken, waarbij **kolonel Sylvère Maes** uitleg gaf. Echt de moeite waard! De museumkamers van Mietje Stroel en van de 2e Gidsen zijn prachtig en professioneel ingericht.

³ Het station van Moerbeke, waar we als kind uren gewacht hebben op het 'busje' naar Zelzate, is prachtig gerestaureerd en sleepte de tweede prijs in de wacht enkele weken geleden (september 2014) op de Open Monumentendag.

⁴ "**Poppies**", in het Nederlands "papavers" en in onze streektaal "kolleblommen" komen voor in het gedicht

"In Flanders Fields".

In Flanders fields the poppies blow
Between the crosses, row on row
That mark our place; and in the sky
The larks, still bravely singing, fly
Scarce heard amid the guns below.
We are the Dead. Short days ago
We lived, felt dawn, saw sunset glow,
Loved, and were loved, and now we lie
In Flanders fields.
Take up our quarrel with the foe:
To you from failing hands we throw
The torch; be yours to hold it high.
If ye break faith with us who die
We shall not sleep, though poppies grow.

In Flanders Fields is een gedicht van de Canadese militaire arts en dichter John McCrae. Hij schreef het begin mei 1915 in zijn hulpverblijf bij Essex farm, 2 km ten noorden van het centrum van Ieper. De definitieve versie werd gepubliceerd op 8 december 1915. Hij stierf op 28 januari 1918, toen hij aan het hoofd stond van het N° 3 Canadian General Hospital in Boulogne. Hij ligt begraven op de begraafplaats van Wimereux (Pas-de-Calais, F)

⁵ Het moederklooster lag in Wachtebeke.

De zitting verliep vlekkeloos en efficiënt. **Voorzitster Arlette Janssens** van de h.k. **De Turfsteker** en haar medewerksters halen er alle eer van. Een zeer welkome verrassing op het einde van de uitreiking van de oorkonden was dat elke aanwezige bij het buitengaan naar de receptie gratis een exemplaar van het luxeboek "Parrin – Het kasteel & zijn omgeving" (uitgeverij Lan- noo) over het bekroonde gebouw in Sint-Gillis- Waas mocht meenemen.

Tentoonstelling over WO I door PHILA en de Nationale StrijdersBond (NSB)

Op **11 november 2014** opende in de Keurezaal van het CCW een dubbele tentoonstelling gewijd aan WO I. Bij het binnenkomen in de cafetaria vielen in de rechtse gang 27 schilderijen op van dhr. **Antoine De Wael**, met als thema "**Klaprozen sterven niet**". Opvallend was ook het beeld van een soldaat door dhr. **Marc Van der Meeren**. In de linkse gang hingen 45 oorlogskranten, maar de opletende toeschouwer merkte dat nummer 16 ontbrak! Voorts hingen er nog reproducties van affiches met oproepen aan de Nederlandse bevolking om hulp, verordeningen van de Duitsers, Kongo aan de IJzer, ...

De twee tentoonstellingen in de Keurezaal waren professioneel opgesteld. Er waren zoveel glazen kasten en zoveel materiaal dat het onbegonnen werk was alles in één bezoek te zien. De tentoonstellingen hadden gerust twee weken mogen blijven staan i.p.v. nu enkele dagen. We kregen een boeiende uitleg van **kolonel Cyriel De Bruyne** (Overslag) over het deel van de NSB. Tot onze verrassing lag in één van de kasten een jaarboekje van onze h.k. met een interview met Bertha Creve "De oorlog voor de mensen in Wachtebeke". Er waren ook meerdere voorwerpen te zien. Een kast was gewijd aan "**Wachtebeekse martelaren**". Nog even vermelden dat onze secretaris, **Luc De Maesschalck** ook zijn medewerking verleende. De **dodendraad** kwam eveneens aan bod en tenslotte de **Wachtebeekse gesneuvelden** en hun **begraafplaatsen**. Dit was werkelijk "af", het kon niet beter.

Even boeiend was de uitleg van dhr. **Georges Staelens**, voorzitter van PHILA. Achttien panelen had Phila opgesteld met professionele bladen postzegels, voorzien van de nodige uitleg, afkomstig van privéverzamelingen als bladen met speciale uitgaven van de Post. Dhr. Staelens (en

zijn medewerkers) hebben er achttien maanden aan gewerkt! Buiten postzegels werden ook eretekens van WO I getoond. Blikvanger was een quilt van Mw. **Maria De Rycke**, die de 3e prijs behaalde op de "Open European Quilt Championship 2014".

Bezoek aan de tentoonstelling "VIKINGEN" in het Gallo-Romeins museum te Tongeren

Het was al vele jaren geleden dat we het museum in Tongeren bezocht hadden. Ondertussen was het volledig herbouwd en het resultaat mag gezien worden! De tentoonstelling, die liep van 18 oktober 2014 tot 15 maart 2015, was een echte voltreffer. Getuige daarvan de massa volk die zich op **zondag 11 januari** door de zalen wurmde. Dit is in niet geringe mate te wijten aan het feit dat de tentoonstelling samengesteld werd in samenwerking met het Nationaal Museum van Oudheden in Stockholm (Zweden). De bedoeling was het stereotiepe beeld over de Vikingen als moordenaars, plundersaars, ... te doorbreken en ook aandacht te besteden aan hen als boeren, kunstenaars, handelaars, ontdekkingsreizigers en ambachtslui. Daarin is men volledig geslaagd. Voor ingewijden: de drie gezochte antwoorden waren "bronzen sleutel", "Ulfbrecht" en "Freya".

Toast Literair van het Davidsfonds op zondag 18 januari in de Keurezaal van het CCW

Het Davidsfonds, waar onze kring geregeld mee samenwerkt, organiseert al enkele jaren een "Toast Literair", een soort brunch. Dit jaar gebeurde dat op 200 plekken tegelijkertijd in Vlaanderen. Het DF van Winkel en Wachtebeke had gekozen voor mevrouw **Hildegard Coupé**, nicht van dichter **Anton van Wilderode** en archivaris van diens nalatenschap. Het onderwerp was "**Reizen op versvoeten**", waarbij ze voorlas uit de reisdagboeken van de dichter met inbegrip van gedichten steunend op zijn reiservaringen. Anton heeft zeer veel gereisd, maar het is bijna enkel over de landen van de klassieke oudheid dat hij gedichten nagelaten heeft. Dit is niet te verwonderen gezien zijn opleiding in de klassieke filologie. Tijdens de lezing was het opvallend stil in de zaal, getuige van een ingetogen aandacht voor de inhoud van de gedichten. Voor ons, die de dichter al een beetje kenden, was het een diepere kennismaking, die verder reikte dan het Waasland, maar er toch nog innig mee verbonden was.

Gaston Van Gaever erelid

Dhust 4 januari 2015

“Goede morgen beste heemvrienden, mag ik even uw aandacht voor een bijzondere mededeling? Voor zover nodig wil ik u mijnheer Gaston Van Gaever voorstellen. Geboren te Zwijndrecht in 1922, maar met wortels hier in de streek – zijn beide ouders waren van de Kruisstraat – koos hij Wachtebeke om, na zijn op pensioenstelling als leraar, zijn leven hier samen met zijn vrouw voort te zetten. Hij is een veelzijdig man, leergierig en steeds in voor een nieuwe uitdaging. Hij kende Hubert De Maeschalck – volgens Yvonne – al van vroeger en nam hier weer contact op met hem. Hubert overtuigde hem om de zorg voor het Gulden Boek van de gemeente, waar verdienstelijke Wachtebekenaren en verenigingen in opgetekend worden, op zich te nemen. Dat heeft hij al meer dan dertig jaar gedaan. Dankzij Hubert is hij ook begonnen met tekenen en schilderen. In het CCW heeft hij nadien leren boetseren

en tenslotte zelfs beeldhouwen in speksteen. Gaston, zo mag ik hem wel noemen, is niet alleen leergierig, hij geeft ook graag zijn kennis door aan anderen. Onze kring had van hem al twee tekeningen gekregen van Wachtebeekse gebouwen, maar het was hem opgevallen dat in de lokalen van de heemkundige kring De Vierschaar een afbeelding van de Vierschaar ontbrak. Aan dat gemis heeft hij dan verholpen en de tekening hangt op de muur achter de toog. Ondanks zijn 92 jaar is Gaston nog altijd actief en zet zich in voor de Wachtebeekse gemeenschap. Omwille van die verdiensten hebben we besloten hem erelid te maken van onze vereniging. Proficiat Gaston! Wie nog meer wil weten over de gevierde kan dat lezen in ons tijdschrift van maart.”

Nieuws van de Redactie

Wies Creve

Reeds sedert enkele maanden zijn in ons museum twee zogenaamde ‘voorlopers’ (dit zijn eigenlijk houten schaven) te bekijken, die ons geschenken werden door ons Winkels medelid **WILLY DAELEWIJN**. Willy heeft ons deze werktuigen bezorgd via onze secretaris Luc. De Maeschalck. Hij had deze werktuigen zelf nog geconstrueerd, als eindwerk toen hij technisch onderwijs volgde.

Luc. heeft die schaven zoals gezegd in onze verzameling ondergebracht en liet dit via een mail aan de redactie weten. Die moet haar excuus aanbieden voor haar nalatigheid: de inhoud van die mail kwam veel te laat onder haar ogen, zodat ze pas nu ons medelid **Willy** kan danken voor deze toch wel zeer interessante gift! -

*

De foto “Bond der Kroostrijke Gezinnen” die verscheen op bladzijde 16 van ons tijdschrift “De Vierschaar” nr. 3/2014, heeft echt onmiddellijk al een paar reacties uitgelokt. De dame met hoed die rechts naast de ‘onbekende man’ naast Gustaaf Celie te zien is, is niemand anders dan echtgenote Bouvry, de moeder nota bene van ons van ouds al werkend medelid Margriet Bouvry! Een schande dat we daar niet eerder op kwamen! De ‘onbekende dame’ dienaast schepen Arthur Bracke poseert, is mevrouw Cordula Coppens, echtgenote Adolf Kamoen, en grootmoeder van ons medelid **Lucrece Kamoen**, die ons dit onmiddellijk na ontvangst van ons nummer mee-

deelde. Ook ons medelid **Aline Tacq** wist ons dit bij een eerste oogopslag al te zeggen. De redactie dankt beide dames, die hiermee weer eens het bewijs leveren dat onze uitgave door velen zorgvuldig nageplozen wordt!

Cordula Coppens was trouwens de zuster van onze bekende koster Aloïs Coppens, die enkelen onder ons in hun jeugd nog gekend hebben. Hij overleed de dag na de Jaarmarkt (vroeger altijd op 3 november, tenzij dat een zondag was) van het oorlogsjaar 1943.

Iets later, maar toch al op 13 oktober, kregen we een uitgebreide e-mail van ons medelid **Antoine Acke**. Die schijnt er blijkbaar meer over te weten, wat niet verwonderlijk is: hij is de kleinzoon van "Meesterken Acke", de wel vernoemde man op de foto, zonder bolhoed, hoewel hijzelf en dit prachtig hoofddekseel volgens zijn kleinzoon onafscheidelijk waren. De man met bolhoed is Oscar De Quick, vlaggendraaier van de "Bond" en het heeft er alle schijn van dat hij bij deze prettige gelegenheid de bolhoed van zijn secretaris heeft meegescharreld toen hij in diens huis de vlag kwam afhalen. Grappenmakers zijn nooit ver weg geweest!

Verder weet Antoine nog te melden dat de tweede man van links gezien naast de gemeentesecretaris – de man met de horlogeketting – Petrus Mussche (82 jaar) is en dat de zogenaamd onbekende dame naast de burgemeester Seraphina De Caluwé is (80 jaar). Zij was de echtgenote van Petrus Mussche. En Antoine herkende evenals Lucrece en Aline ook Cordula Coppens. Niet verwonderlijk. Als naaste gebuur (Antoine woonde als knaap bij zijn grootouders in het Dorp) heeft hij die wel vaak gezien.

We kunnen Antoine minder volgen als hij bij deze foto denkt dat het hier uitsluitend gaat om moeders die minstens tien (!) kinderen op de wereld gezet hadden: hij noemt er zelf vijf bij Cordula Coppens, en andere leden bevestigen mij pertinent dat zij ervan overtuigd zijn dat alle geportretteerden wel een groot gezin hadden, maar sommigen onder hen zeker géén tien spruiten! -

*

Antoine is nog niet aan het einde van zijn Latijn. Hij bekeek nog even zorgvuldig de foto op blz. 19 van ons nr. 2/2014 en kon daarbij vertellen dat de jongedame in het midden van de tweede

rij (rechts van haar staat Margriet Bouvry) Jeanine Braeckman is, de oudere en veel te vroeg overleden zus van Antoine's echtgenote. Zie hiervoor ook ons "Nieuws van de Redactie" in ons nr. 4/2014.)

*

Ons medelid **Marcel Beeckmans** is wellicht al eens zeer bezorgd geweest door de toevloed van geïnteresseerde sympathisanten die elke eerste zondag ons praatcafé "Den Dhust" overstromen. Om die in de koudere maanden voldoende gelegenheid te geven om bij hun bezoek hun "palto" of hun "pardessus" af te leggen in onze toch wel goed verwarmde lokalen, vond hij er niets beters op dan ons een staande kapstok, eigenlijk een "portemanteau", cadeau te doen. Die staat nu al als tweede exemplaar ter beschikking in de gang. Bedankt Marcel!

*

Ons medelid **Werner Claus** uit de Nachtegaalstraat verscheen op zondag 2 november in ons praatcafé "Den Dhust", gewapend met een kartonnen doos, die hij maar amper onder de arm kon meedragen. Wat bleek? Daarin zaten naar mijn schatting zeker een duizendtal rouwprentjes, alle uit Wachtebeke en Winkel. Werner wilde zijn prentjes die in onze eigen verzameling nog niet te vinden zijn, zomaar aan onze Kring cadeau doen. Ik kon hem verwijzen naar onze "specialist ter zake", Guido Van Kerckhove, die op dat moment in ons kantoortje bedrijvig in de weer was. We kunnen later naar we hopen wel eens op het resultaat van deze aanwinst terugkijken. In elk geval, hartelijk dank, Werner, en... zoals u ons nu al liet verwachten, houden we ons ook aanbevolen voor nog verdere aanwinsten!

*

Wat rouwprentjes betreft, zullen we zeker niet gauw "in korteresse" komen, zoals men hier in Wabeke zegt. Want om zo te zeggen omtrent dezelfde herdenkingsdagen van Allerheiligen en Allerzielen 2014 kregen we ook nog een aantal prentjes toebedeeld door ons trouw medelid **Albert De Clercq**. Iedereen van ons weet sinds lang dat die een verwoed verzamelaar is. Maar telkens als hij iets kan missen vallen wij in de prijzen... Dit keer waren daar ook nog een drietal zoge-

naamde “notariële” affiches bij – uit 1940 en 1947 – die ons bij het bekijken nog even doen terugdenken aan die tijd en de wijze waarop dergelijke transacties toen werden afgewerkt. Onze speciale dank, Albert... We houden ons aanbevelen voor alle interessant materiaal – je hebt er geen ander! – dat je nog kan missen.

*

Mia Van Rentergem schoof ons enkele “leesboeken” toe, die lang geleden, waarschijnlijk in de dertiger jaren der vorige eeuw, nog in het bezit waren van de “Uitleenbibliotheek WIT LUST - A. De Geyter, Desteldonck”. Het bekijken ervan schetst ons een beeld van het voedsel voor de geest dat kinderen uit die jaren onder ogen konden krijgen. Er zit o.a. een werk van Hendrik Conscience tussen, maar wat een uitgave! Op papier van minderwaardige kwaliteit gedrukt, maar anderzijds: netjes gekaft in het bekende bruin-roestkleurige papier, en voorzien van een etiket zoals we er toen kenden... plakbriefjes met afgeknipte hoeken en rondom met rode streepjes afgelijnd... Omdat wij weten dat Mia's mama Rosa in 1925 geboren werd en haar jeugd jaren in Desteldonck sleet, nemen wij aan dat ze haar leeshonger reeds daar moest spijzen met de werken die toen in trek waren en voor nog jonge lezers geschikt! Zo krijgen we opnieuw een inzicht in de vooroorlogse dertiger jaren...

*

Ons medelid **Urbain Van Bambost** bracht ons een kinderstoel “uit vroegere tijden” mee, die zijn plaats kan krijgen in ons museum en bij velen nog wel zéér vroegere herinneringen oproept. Het tuig – want zo zouden wij dit plooibare apparaat heden ten dage wel noemen – is nog helemaal compleet, potje onderaan inbegrepen! Veel dank, Urbain, en blijf maar naspeuren!

*

Aimé Buyle uit de Gladiolenlaan deed aan onze Kring het uniform van zijn vader zaliger, Robert Buyle, cadeau. De man, die ik nog goed gekend heb, was veldwachter in Sint-Kruis-Winkel en heeft zijn loopbaan daar ook afgesloten. De “champetter” was in die dagen een algemeen bekend figuur, die veel nader bij de bevolking

stond dan de huidige politiemensen, die alle in één korps ondergebracht zijn, dikwijls het dorp zelf niet meer bewonen en dan nog meestal als “inspecteur” aangesproken moeten worden. Op de kepie van vader Buyle prijkt de gekroonde koninklijke naamletter “B” – wat er op wijst dat het uniform gedragen werd gedurende de regeerperiode van koning Boudewijn. Nadien bezorgde Aimé ons ook nog de fameuze “berichtenomroepbel” – een flink stuk! – van zijn grootvader Aimé, die eveneens champetter te Winkel was, samen met een duivenconstateur, die bij de beoefening van de zondagse vluchten gebruikt werd. Van harte bedankt, Aimé!

*

Een schitterend, want echt blinkend cadeau dat we begin december nog mochten krijgen uit de handen van mevrouw **Jacqueline Apers**, is de koperen kan die nu in onze lokalen staat te pronken. Het is niet allemaal goud wat blinkt, zegt de volksmond, maar strak gepoetst geel koper kan toch ook wel direct in het oog springen... De zware kan, die vroeger werd gebruikt door onze spoorwegmannen om de locomotieven en misschien ook wel de railwissels te oliën, werd gefabriceerd door de Fonderie Saint-Nicolas uit Luik, in een tijdperiode dat alle zwaar materiaal als vanzelfsprekend nog uit de Waalse industriebekkens moest komen... - (AC)

*

In de glazen toonkasten, opgesteld in de gang langs onze lokalen, kunnen wij sinds lang een reeks foto's bewonderen, die onze ouders – en wijzelf! – nog gebruikt hebben, soms lang voor de digitale fotografie haar intrede deed. Ons medelid **Janine Brandes** kwam speciaal uit Merelbeke om er nog een drietal aan toe te voegen. Op zichzelf niets bijzonders, maar er is er toch eentje bij dat er niet alleen stokoud, maar ook wel zeer gesofisticeerd en van verre origine uitziet. Het is een gepatenteerd “Kodak Ball Bearing Shutter - N° 2 Folding Autographic Brownie”, gepatenteerd in de USA in januari 1910 en in januari 1913. Het kan alleen gebruikt worden met “Autographic Film N° A-120”, die onder een klepje zit en waarop men dus na elke opname kan noteren waarover het wel ging. Een uniek stuk, denken wij.

De grootouders en de ouders van **Janine** moeten

wel een en ander in huis gehad hebben: als tweede gift bracht ze een uitschuifbare buisverrekijker mee, samengeschoven $\pm 13,5$ cm hoog, op volle lengte wordt die dan ± 50 cm. Onwillekeurig moet je denken aan Gregory Peck als scheepskapitein in de film 'Moby Dick'. Bedankt, Janine, het is de moeite waard!

*

Ons medelid **Julien Bruggeman** bezorgde ons een koperen zogenaamde "karburelamp". De ouderen onder ons, onder wie ikzelf, herinneren zich nog de stevige fietsen die met een dergelijke lamp vooraan aan het stuur uitgerust waren. (Een rood licht achteraan kwam dan nog niet ter sprake!). Het tuig gaf een verblindend wit licht, dat

niet kon afgesteld worden. 'Dimmen' was uitgesloten. Eigenlijk ging het om de in de wetenschap zeer bekende "carbidlamp": in een aangehechte pot onder de lamp was een grijze vaste stof (acetyleen) aangebracht. Door het druppelen van water op deze klontjes ontstond een verbazend sterk licht. Tot vandaag weet ik echt niet hoe het hele zaakje geregeld werd door de simpele fietzers van toen. Alleen weet ik nog dat enkele verdorven geesten in de aalput van Gust De Wispeleere ("Guust Wip") in het Axelsvaardeken een aantal stukjes acetyleen geworpen hebben... Het (onwelriekende) resultaat laat zich raden... geen verder commentaar.

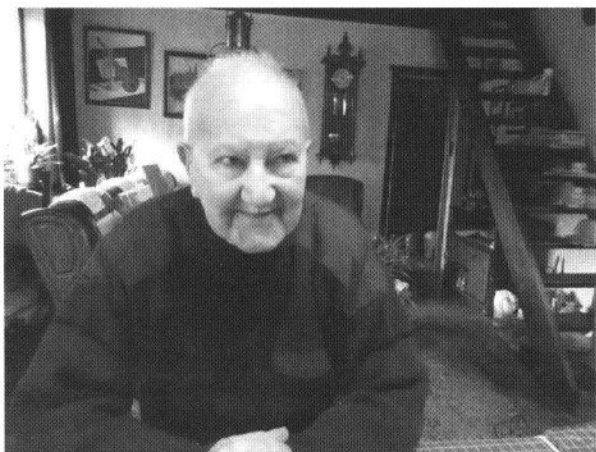
Alleszins: bedankt, Julien. Een dergelijk stuk ontbrak eigenlijk al lang in onze verzameling!

Gaston Van Gaever

Guy Hoebeke

2015-01-03

Ter gelegenheid van onze Nieuwjaarsreceptie werd ons medelid Gaston Van Gaever erelid gemaakt van onze kring omwille van zijn inzet voor Wachtebeke. In wat hier volgt leren we hem beter kennen. We laten Gaston zelf aan het woord.

Ik ben geboren op 25 april 1922 in Zwijndrecht. Kort nadien verhuisden mijn ouders naar Sint Anneken op de Antwerpse Linkeroever. Later zijn we teruggekeerd naar Zwijndrecht. Mijn lager onderwijs volgde ik op de Linkeroever in de

Stadsschool 27. Nadien ging ik naar de Technische Beroepsschool in Antwerpen stad. Na een jaar mechanica ging ik over naar de nieuw opgerichte Middelbare Technische Afdeling met de mogelijkheid om nadien voort te studeren voor technisch ingenieur.

Maar toen kwam 1940 met de oorlog en het was gedaan met studeren. Ik was toen achttien jaar. Mijn twee broers waren in het leger. Ik was nog niet opgeroepen – te jong – en besloot per fiets te vluchten naar Frankrijk om aan de Duitsers te ontsnappen. Ik reed naar Fiennes, een dorpje in Pas-de-Calais in de buurt van Cap Gris Nez, bij boer Baetens die ik kende van vroeger. Ik was er namelijk op vakantie gegaan om beter Frans te leren. Die boer zijn vader was na WO I van Vlaanderen naar Frankrijk vertrokken om er een boerderij over te nemen. Mijn vader was daar tijdens die oorlog terechtgekomen, zodoende... In oktober ben ik terug naar huis gekeerd op bevel van de Duitsers: alle vluchtelingen moesten terug naar hun land. Ik vond dan werk in Antwerpen bij de firma Verswijvel, die zowel voor de Duitsers als voor de Belgen werkte. Ze herstelden/reviseerden de motoren van het wagenpark: nieuwe zuigers plaatsen, krukassen slijpen, nieuwe kogellagers voor de drijfstangen, ... Daardoor kreeg ik van de Duitsers een vrijgelei-

de. Ik mocht overal komen, zelfs in de haven. Dat gaf me de gelegenheid om te smokkelen.

Ik ging eieren ophalen bij Verbrugge in de Kruisstraat te Moerbeke-Waas – mijn beide ouders, Prudent Van Gaever en Augusta Acke, waren van daar. Later is daar nog lijnzaadolie bijgekomen. Die olie werd gebruikt ter vervanging van boter om te bakken. Alles werd verkocht aan mensen van Zwijndrecht en aan collega's van de firma. Bij Verswijvel was ik gereedschapsmaker en ik viel ook in voor iedereen die afwezig was. Na de oorlog deed ik enkele kleine werkjes bij de aluminiumfabriek Laminoirs de l'Escaut, die ruw aluminium verwerkte tot potten, pannen en gamellen voor het leger, maar ook profielen voor ramen en deuren. Ik was er onderhoudsmechanicus en heb er veel geleerd.

Zo rond 1947-48 deed ik staatsexamen bij het Ministerie van Verkeerswezen, afdeling Zee-wezen, voor "motorist" en slaagde. Een "motorist" moest op de schepen de motoren verzorgen. Het loodswezen van Antwerpen moest de verschillende diensten, waaronder douane, politie, peildiensten, afbakening van vaargeulen, controle van de visvangst, ... van schepen voorzien en ze bedrijfsklaar houden, de reserveschepen inbegrepen. Ik was daar mijn eigen baas en werkte in de haven en op de Schelde tot in Terneuzen.

Na twintig jaar (rond 1968) was ik er een beetje op uitgekeken en deed dan examen om een D-diploma te halen om les te kunnen geven. Ik slaagde en heb dan twintig jaar les gegeven in de Technische Afdeling van de Rijksmiddelbare school van Burcht. Ik gaf er praktijk en tekenen en nam ook de leiding van de sneeuwklassen en de vakantiekolonies.

In 1982 (60 jaar) ging ik op rust en ben dan naar Wachtebeke gekomen. Ik kocht het huisje hier en heb het volledig verbouwd.

In Wachtebeke kende ik **Hubert De Maesschalck**, die toen op het gemeentehuis werkte. Met Hubert kon ik goed overweg en je kon goed van gedachten wisselen met hem. Hij was niet echt tevreden over het Gulden Boek, waarin verdienstelijke Wachtebekenaars en verenigingen vermeld worden (jubilarissen, sportkampioenen, bloedgevers, ...).

Hubert vroeg me om de verzorging van het boek over te nemen, wat ik ook gedaan heb. Hij zette mij er ook toe aan om te tekenen en te schilderen. Dat doe ik nu nog. Ik heb geëxposeerd in Eeklo en ook in samenwerking met het Davidsfonds. Aan de Wachtebeekse tentoonstellingen werk ik nu nog mee. Voor de heemkundige kring heb ik drie tekeningen gemaakt: het oud station, de oude jongensschool en laatst de Vierschaar. In het lokaal van de kring De Vierschaar mocht dat niet ontbreken.

Voordien had ik leren manden vlechten. Met pietriet kon ik reeds overweg, maar in Kemzeke leerde ik werken met wissel. Er waren verschillende manieren om manden te vlechten; in Nederland is het anders dan hier. Frans De Block uit de Kleistraat kon ook manden vlechten en ik heb zijn methode ook geleerd. Dertig jaar lang, tot mijn negentigste, heb ik manden gemaakt. Ondertussen ben ik beginnen boetseren in het CCW en heb ik nadien nog beeldhouwen geleerd in speksteen. Ik leer gaarne nieuwe zaken en geef ze met evenveel plezier door aan andere mensen.

Uit de oude doos

Luc. De Maesschalck

In het archief van de heemkundige kring bevindt zich een oude foto die, als we het goed voorhebben, een gift is van ons lid Irène Celie. Graag vernamen we iets meer over de mannen die erop afgebeeld staan.

Aan de kledij te oordelen (de petten!) en het feit dat nog talrijke mannen een snor dragen, menen we te mogen concluderen dat de foto dateert van kort na (of tijdens) de Eerste Wereldoorlog. Zoals op wel meer foto's voorkomt, heeft de groep een bordje voorzien met de nodige uitleg, maar deze is helaas maar beperkt leesbaar. Op de bovenste regel staat rechts het woord 'kameraden', op de tweede en derde regel gevolgd door 'Van Wachtebeke op weg naar'. Maar naar waar ze op weg zijn, is jammer genoeg niet te ontcijferen. 'Naar huis' lijkt het niet te zijn. Maar naar waar wel? Het is niet uitgesloten dat het een groep opgeëiste arbeiders betreft uit W.O. I, of een

groep 'weerbare mannen' (ook wel 'kontroldmannen' genoemd, omdat hun namen vermeld stonden op een zogenaamde 'kontrollijst') die de Duitsers meenamen tijdens hun aftocht eind oktober / begin november 1918. Het is geweten dat dergelijke groep, meer dan 500 man, allen uit het Meetjesland (Wachtebeke inbegrepen), tenslotte toegekomen is in Pulderbos en omgeving (huidige gemeente Zandhoven).

Moest er onder onze leden nog iemand te vinden zijn die zijn vader, grootvader, oom... op de foto herkent, of enige andere informatie kan verstrekken, dan vernemen wij daar graag meer over (LDMA).

Opmerking: Zeer opgewekt schijnen deze mannen in elk geval niet te zijn! Niemand die lacht. (AC)

Pulderbos, november 1918¹

Luc. De Maesschalck

Op het monument van de oorlogsslachtoffers uit Wereldoorlog I te Sint-Kruis-Winkel, opgesteld aan de kerk, staan de namen vermeld van vier burgerlijke slachtoffers die gestorven zijn in Pulderbos, heden een deelgemeente van Zandhoven in de provincie Antwerpen. Er zijn nog een drietal namen meer vermeld, alle - volgens het monument - opgeëiste arbeiders. Het is echter opvallend dat er vier op dezelfde plek zijn omgekomen, bovendien in de korte tijdsspanne van de laatste weken van november 1918, zelfs na de wapenstilstand. Dat blijkt ook mensen in Zandhoven te intrigeren. Zo ontvingen wij twee aanvragen om meer informatie hieromtrent, één uit Zandhoven zelf en één uit Borsbeek bij Antwerpen, van iemand die uit Pulderbos afkomstig is. Een reden dus om op zoektocht te gaan.

Wie waren die vier mensen en hoe zijn ze aan hun eind gekomen? Het waren duidelijk Duitse gevangenen. Het betreft volgende namen: De Craene Victor Louis, De Meulenaere Victor Josephus, Poelman Petrus en Vermeulen Louis. Hun overlijden werd aan het gemeentebestuur van Pulderbos zelf aangegeven en ze werden daar ook begraven. Voor de volledigheid dient hier te worden aan toegevoegd dat er nog een vijfde overledene was die bij de groep van Sint-Kruis-Winkel hoorde. Hendrik Moens stierf eveneens op de tocht die deze mannen moesten maken, waarover verder meer. Hij haalde echter Pulderbos niet: hij overleed reeds onderweg, te Beveren-Waas, wellicht aan de Spaanse Griep. Dat hij niet de enige was die daar zijn laatste rustplaats vond, zal uit ons verder verhaal nog blijken. Helaas kon van Hendrik Moens geen verdere informatie bekomen worden, zelfs niet zijn overlijdensakte².

Een eerste bron van informatie zijn de betrokken overlijdensaangiften. Deze van **Louis Vermeulen**, de eerste van genoemde vier die kwam te overlijden, laten we hier letterlijk volgen:

*Ten jare duizend negenhonderd en achttien, den twaalfden November, te negen uur voormiddag, verschenen voor ons, Franciscus Lenaerts, Burgemeester, Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente Pulderbosch, provincie Antwerpen, August Ryckaert, landbouwer, oud vijfendertig jaren, wonende te Wijnkel Sint-Kruis en Louis De Witte, bakkersgast, oud zesentwintig jaren, wonende te Lembeke, beiden bekende van nagenoemde overledene, die ons hebben verklaard dat op gisteren elfden November te acht uren 's avonds, **Louis Vermeulen**, landbouwer, wonende te Wijnkel Sint Kruis, Oost-Vlaanderen, en geboren den achtsten april duizend achthonderd zeventachtig, zoon van August Vermeulen en van Maria Van Nieuwenhuize, alhier Dorp nummer drijenveertig, overleden is. Wij hebben ons van voormeld overlijden verzekerd. Waarvan akte, in dubbel, door Ons ten Gemeentehuize opgemaakt, en na voorlezing geteekend door Ons en door de comparanten.*

Van de andere documenten wordt alleen de essentiële informatie overgenomen.

Poelman Petrus was het tweede slachtoffer.

- datum van de akte: 13 november 1918, om 14 uur;
- datum van overlijden: 13 november, om 7 uur 's morgens;
- eerste getuige: Willem De Waele³, landbouwer, 29 jaar, bekende;
- tweede getuige: Louis De Witte, bakkersgast, 26 jaar oud, wonende te Lembeke;

¹ Dit artikel was niet mogelijk geweest zonder de informatie verstrekt door talrijke personen. Om te beginnen door dhr. Frans Verbist uit Borsbeek (97 jaar!): zijn brief van 23 september was de start van gans het onderzoek. Verder Irma en Vera Ryckaert uit Aalter, Margriet Vermeulen en Arthur De Bruycker uit Sint-Kruis-Winkel en dhr. Marcel Michielssen uit Zandhoven / Pulderbos. Een speciale vermelding verdienen echter Madeleine De Meulenaere uit Ertvelde en haar dochter Anita Hamerlinck uit Bassevelde, die niet enkel talrijke gegevens leverden maar ook de foto's bij dit artikel. Aan allen mijn hartelijke dank.

² Deze akte werd door het gemeentebestuur van Beveren niet vrijgegeven omdat dit document geen honderd jaar oud is, zoals wettelijk is vereist. Gelukkig doen niet alle besturen zo moeilijk.

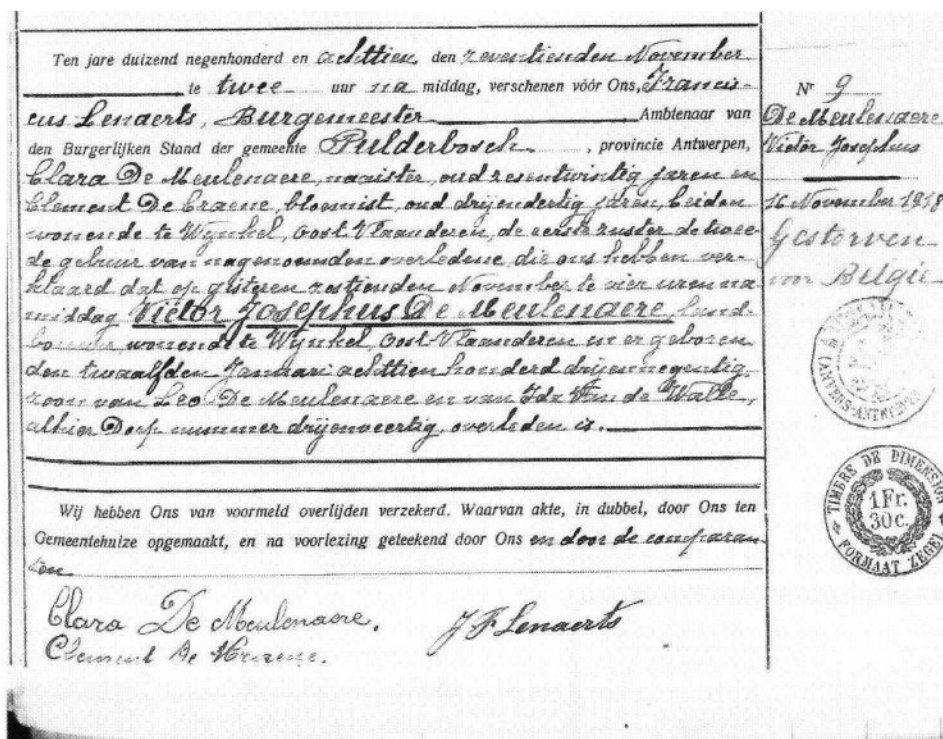
³ In de akte staat de naam geschreven als 'De Wael'. Dit is eveneens zo in de overlijdensakte van Victor De Craene. Het is echter wel degelijk 'De Waele', wat ook blijkt uit de goed leesbare handtekeningen op beide documenten.

- beroep overledene: werkmán;
- geboortedatum overledene: 27 juni 1896;
- ouders overledene: Franciscus Poelman en Maria Hellebroeck;
- plaats van overlijden: Dorp nummer 43 (Pulderbos).

Enkele dagen later was het de beurt aan **De Meulenaere Victor Josephus**.

- datum van de akte: 17 november 1918, om twee uur in de namiddag;
- datum van overlijden: 16 november, om vier

- uur in de namiddag;
- eerste getuige: Clara De Meulenaere, zus van de overledene, naaister, 26 jaar oud;
- tweede getuige: Clement De Craene, 33 jaar, bloemist, gebuur;
- beroep overledene: landbouwer;
- geboortedatum overledene: 12 januari 1893;
- ouders overledene: Leo De Meulenaere en Ida Van de Walle;
- plaats van overlijden: Dorp nummer 43 (Pulderbos).

De laatste gestorvene was **Victor Louis De Craene**.

- datum van de akte: 19 november 1918, om 13 uur;
- datum van overlijden: 19 november 1918, om 6 uur 's morgens;
- eerste getuige: Clement De Craene, 33 jaar, bloemist, broer;
- tweede getuige: Willem De Waele, 29 jaar, landbouwer, bekende;
- beroep overledene: bloemist;
- geboortedatum overledene: 1 december 1887;
- ouders overledene: Domien De Craene en Philomena De Meulenaere;
- plaats van overlijden: Dorp nummer 43.

Deze akte is enkel ondertekend door de burgemeester. Uit de tekst blijkt dat er twee broers De Craene door de Duitsers gevangen waren genomen. Ze waren de zonen van Domien De Crae-

ne, toenmalig schepen van de gemeente Sint-Kruis-Winkel en zijn enige kinderen.

Het gezin De Craene tijdens W.O. I. Van links naar rechts: Clement De Craene, drie onbekende Duitsers (vermoedelijk 'logé's' op de boerderij), Victor De Craene.)

De zonen De Craene. Zittend: Clement; staand: Victor).

De andere akten dragen de drie vereiste handtekeningen. In de marge van elke akte staat bovendien, in het rood, nog de vermelding: Gestorven voor België. Dat was oorspronkelijk niet het geval. Domien De Craene legde zich daar echter

niet bij neer. Hij wist de juiste weg te vinden in Brussel en bekwam dat genoemde notitie aan de vier akten werd toegevoegd.

Alles wat u overkomt, neem het op, wees lijdzaam in uwe smarte en oefen geduld in uwe vernedering. ECL. II 4.

†
TER ZALIGER GEDACHTENIS
VAN MIJNHEER
VICTOR DE CRAENE,
ZOON VAN
Mr Domien & wijlen Mme Philomena De Meulenaere,
geboren te Wynkel-St-Kruis, den 1 December 1837,
en godvr. overleden te Pulderbosch den 19 November 1918,
versterkt door de HH. Sacram. der stervenden.
LID VAN HET GENOOTSCHAP VAN DEN H. FRANCISCUS-XAV.
VAN HET H. HERT EN DEN WEKELIJSCHEN KRUISWEG.

Met moed en vol hoop onderstond hij de beproeving, die hem van wege vijandelijke verdrukking werd opgelegd waardoor hij eene doodelijke ziekte op zich had getrokken, die hem het geluk niet laten beleven heeft in een zegevierend Vaderland terug te komen, doch, hij zal in den Hemel een schooner triomf bijwonen en van God de kroon der overwinnaars ontvangen.

Met den H. Paulus mag hij zeggen: « Ik heb den goeden strijd gestreden, mijne loopbaan geëindigd en het geloof bewaard; verder is mij weggelegd de kroon der gerechtigheid, welke de Heer, de rechtveerdige rechter, mij zal geven.

O Maria, mijne Moeder, naast God waart Gij altijd mijne hoop, bid voor mij.

Bemide VADER, teergeliefde BROEDER en BLOEDVERWANTEN, mijn afscheiden heeft u voorzeker pijnlijk geweest; doch weest niet ontroostbaar; allen die met Jesus ontslapen-zijn zullen met Hem verrijzen. Eens zullen wij voor eeuwig bij den Heer vereenigd zijn. Troost U met die gedachte... en bidt voor mij.

C. HAMERLINCK ZELZATE.

Bidprentje Victor De Craene

Een tweede bron van informatie is het oorlogsverslag van de toenmalige pastoor van Pulderbos, Joseph Marie De Peuter. Het gedeelte van het verslag dat betrekking heeft op de gevangenen luidt als volgt:

Den 3^{den} en 4^{den} November 1918 kwamen hier van Eecloo, Caprijcke, Winkel Ste Kruis en omstreken, 539 controlmannen aan, door de Duitsche overheid van Vlaanderen naar hier gebracht en die ingekwartierd werden bij de burgers door het gemeentebestuur.

Van de jongelingen die hier den 7^{den} November 's avonds aankwamen waren er vele ziek, na te Melsele te hebben overnacht, kwamen zij na 7 uren gaans, gansch uitgeput en doornat van den regen, des avonds in het fort 5 van Wilrijck aan, waar zij den nacht van 6de November, zonder strooi, op den blooten en killigen grond moesten doorbrengen, waardoor zij dan ook hunne verkoudheden en zelfs fleuris hadden opgedaan. Gezien hunnen ziekelijken toestand, hebben wij hier aanstonds eene ziekenzaal opgericht, goed

Wij moeten ons aan Gods opperste schikkingen onderwerpen, hoe bedroevend zij ook ons voorkomen, omdat Hij oneindig wijs is en zijn wil ondoorgrondelijk.

†
TER ZALIGER GEDACHTENIS
VAN
VICTOR DE MEULENAERE,
ZOON VAN
LEO & IDA VAN DE WALLE.
geboren te Wynkel-St-Kruis, den 12 Januari 1893,
en godvr. overleden te Pulderbosch den 16 November 1918,
versterkt door de HH. Sacram. der stervenden.
LID VAN HET GENOOTSCHAP VAN DEN H. FRANCISCUS-XAV.

Onmeedoogend van zijne geliefde haardstede onttrokken en als een misdadiger weggeleid, zoo wierd hij van dorp tot dorp voortgedreven en was hij het slachtoffer van de onrechtveerdige en onmenselijke mishandelingen van eenen harteloozen vijand; doch zalig zij die vervolging lijdten om de rechtveerdigheid want het rijk der Hemelen behoort hun toe.

Van mijne teederste jaren, o Maria, heb ik mij aan U, als aan mijne Koningin toegewijd.

De H. Jozef bekomt voor zijne dienaren in de uur des doods eenen bijzonderen bijstand van Jesus en Maria.

Lieve Moeder, bemide Broeder en Zusters, blijft niet weenen, gij zijt nu in droefheid maar schept moed; ik verlaat eene smertvolle aarde voor het rijk van vrede. Daar zal ik voor u bidden; daar zal ik u verwachten; daar zal ons hert voor eeuwig zich verblijden.

H. Hart van Jesus, ik betrouw op U. 300 d. afl.

C. HAMERLINCK ZELZATE.

Bidprentje Victor De Meulenaere

verwarmd en voorzien van goede bedden. De Zusters der school pasten de zieken op en de dokter kwam alle dagen de zieken bezoeken; ondanks onze beste zorgen stierven er op 8 dagen tijds vier van die jongelingen, geboortig van Wynckel Ste Kruis, en die hier op het kerkhof begraven liggen; een schoon kruis verciert hunne grafsteden. Na de overgave van den vijand, zijn den 12^{den} en 13^{den} de gezonde controlmannen naar huis vertrokken, terwijl de zieken hier zijn gebleven tot den 30sten November.

Tot daar pastoor De Peuter. Waar iedereen problemen lijkt mee te hebben, is met de betekenis van 'controlmannen'. Een antwoord is mogelijk te vinden in de brief gericht door burgemeester Teirlinck van Sint-Kruis-Winkel aan de arrondissementscommissaris, gedateerd 7 juni 1919 en die handelt over zijn wedervaren tijdens de oorlog: *Slechts de laatste dagen hebben wij verplicht geweest de kontrollijst der weerbare mannen in de mededeeling te geven.* Hieruit kan worden besloten dat de 'controlmannen' de weerbare mannen waren die nog in aanmerking kwamen om door de oprukkende geallieerden in het Belgisch leger te worden ingelijfd na de bevrijding van hun woongebied. Dat dergelijke mannen werden meegenomen, al vanuit West-Vlaanderen, wordt trouwens door andere bronnen bevestigd⁴. Volgens genoemd verslag kwamen er dus twee groepen toe: één op 3/4 november en een tweede op 7 november. Van deze laatste worden echter geen specificaties van grootte of afkomst vermeld. Mogelijk waren er ook opgeëiste arbeiders bij; dit kon niet worden uitgemaakt.

Er is nog een bijkomende mogelijkheid. Het is eveneens bekend dat de Duitsers bij hun aftocht zich te buiten gingen aan plunderingen. Dit betrof hoofdzakelijk waardevolle voorwerpen: meubels, serviezen, oude munten, schilderijen uit musea⁵. Uit verkregen informatie blijkt dat daar ook soms vee bij was, en niet enkel vee maar ook bijhorende begeleiders⁶. Of dit ook in Sint-Kruis

-Winkel gebeurd is, kan echter niet met zekerheid worden bevestigd. In het archief van deze gemeente is trouwens weinig informatie teruggevonden over opgeëist personeel en al helemaal niets over genoemde weerbare mannen.

De vier overledenen uit Sint-Kruis-Winkel waren vermoedelijk alle vier weerbare mannen. Wat Victor De Meulenaere betreft, blijkt dit duidelijk uit de tekst op zijn bidprentje (zie foto). Louis Vermeulen verkeerde in hetzelfde geval: daar bestaat nog het volgend verhaal over. Naast Louis was ook zijn broer Kamiel opgepakt. Er waren trouwens wel meer Winkelnaars in dit geval, zoals August Ryckaert die optrad als getuige bij de overlijdensakte van Louis Vermeulen. Mogelijk maakten er nog andere Meetjeslanders deel van uit van de opgedreven groep. Louis liep vooraan, Kamiel achteraan en de groep werd afgesloten door twee Duitse soldaten. Kamiel zag duidelijk dat het aantal voor hem uitlopende gevangenen steeds kleiner werd. Dat moeten de Duitsers ook gezien hebben, maar het waren de laatste dagen van de oorlog en vermoedelijk waren ze de ganse situatie al beu, want ze reageerden niet. Met de klassieke smoes dat hij even naar het toilet moest, wist ook Kamiel Vermeulen te ontsnappen, in de buurt van Beveren-Waas. Daarna keerde hij naar huis terug. Hij werd (of was) besmet met de Spaanse Griep, maar dank zij de nodige zorgen wist hij deze te overleven. Wie geluk bij een ongeluk had, was Jules De Meulenaere, een halfbroer van de overleden Victor⁷. Deze moest normaal mee op tocht, maar had zijn been gebroken waardoor hij niet mee kon. Of beide andere Winkelse slachtoffers eveneens tot de weerbare mannen behoorden, is niet achterhaald, maar vermoedelijk wel.

Het blijkt dat er in Pulderbos trouwens heel wat Meetjeslanders toegekomen waren, mensen uit Eeklo, Kaprijke en omgeving. Volgens de getuigenis van dhr. Verbist uit Borsbeek, maar afkomstig van Pulderbos, hielden deze mensen tot in de

⁴ In Gent werd op 27 oktober de verordening uitgeplakt dat alle weerbare mannen tussen 17 en 35 jaar zich de dag nadien moesten melden op aangeduide plaatsen. LOVELING V.: *In oorlogsnood*, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 1999, pg. 733.

⁵ DE SCHAEPDRIJVER S., *De Grootte Oorlog*, Houtekiet-Atlascontact, Antwerpen / Amsterdam, 2013, pg. 269.

⁶ Met dank aan ons lid Arthur De Bruycker. Wat betreft opeising van vee de laatste dagen van de oorlog: zie LOVELING V., *op. cit.*, pg. 733-734. Begeleiders worden er echter niet vermeld.

⁷ Beide waren zonen van Leo De Meulenaere. Jules was één van de vier kinderen die voortkwamen uit zijn huwelijk met zijn eerste vrouw, Marie-Therèse Van De Walle. Victor en Clara waren kinderen uit zijn tweede huwelijk met Ida Van De Walle, waarmee hij nog acht kinderen had.

jaren '20 en '30 nog contact met de gezinnen waarin ze waren opgenomen in november 1918.

Meest intrigerend is wel de aanwezigheid van Clara De Meulenaere, de zus van Victor De Meulenaere, die als getuige fungeerde bij de aangifte van zijn overlijdensakte. Alle vragen daarentrent zijn niet opgelost. Een gevangene van de Duitsers is ze niet geweest, zoals verder zal blijken. Het zal duidelijk zijn dat de gevangenen bij hun vertrek uit Winkel niet wisten waar ze naartoe gingen, mogelijk wisten de Duitsers het op dat ogenblik zelf niet. Volgens het verslag van pastoor De Peuter kwamen de 'controlmannen' toe in Pulderbos op 3 / 4 november en op 7 november. Van deze laatste waren er

gram, is niet bekend. Zeker niet per telefoon: voor zover bekend was er toen maar één toestel aanwezig in Winkel en waren bovendien alle telefoons door de Duitsers aangeslagen. Genoemde contactname moet al voor de wapenstilstand van 11 november plaats gevonden hebben. Volgens de familieoverlevering maakten daarop drie personen de reis per trein om de gevangene gezinsleden bij te staan: Clara De Meulenaere, vergezeld door Clement De Craene en Willem De Waele. Ze moeten ten laatste in de voormiddag van 13 november in Pulderbos aangekomen zijn, aangezien De Waele al om 14 uur optrad als getuige bij de overlijdensakte van Petrus Poelman. Hij kende deze man goed: zijn broer Karel was gehuwd met Irma Poelman, zus van Petrus. Alles bij el-

Foto genomen te Pulderbos genomen na de oorlog. Op de foto staan de drie Winkelse hulpverleners afgebeeld met, vermoedelijk, de familie waar zij onderdak vonden. De vijfde persoon van rechts is Clara De Meulenaere; de derde persoon van rechts is Clement De Craene. Willem De Waele staat links van Clara. Wie de jonge vrouw naast hem is, is niet bekend.

blijkbaar veel ziek, maar dat moet ook het geval geweest zijn met deze van de eerste groep waartoe, volgens de pastoor, de mannen van Sint-Kruis-Winkel behoorden. Toch moeten ze de mogelijkheid gehad hebben om contact op te nemen met het thuisfront om te melden waar ze waren en wellicht ook in welke toestand ze verkeerden. Hoe dit gebeurde, per brief of per tele-

kaar moeten de communicatie en de treinreis zeer snel verlopen zijn, indien met rekening houdt met de omstandigheden. Er zullen bovendien in Sint-Kruis-Winkel niet veel mensen geweest zijn die wisten waar ze Pulderbos moesten zoeken. Mogelijk was de aanwezigheid van Clement De Craene, volgens de familie 'een man die overal wel zijn weg vond', daarbij een goede hulp.

Wat opvalt bij de overlijdensakten, is dat alle vier de Winkelse slachtoffers overleden zijn in hetzelfde huis: Dorp nummer 43. Vermoedelijk zijn ze alle vier gestorven aan de Spaanse Griep: van Victor De Meulenaere is dit trouwens bekend. Of genoemd huis de ziekenzaal was waar in het verslag van de pastoor sprake van is, kon niet worden bevestigd, maar waarschijnlijk niet. Het bewijs daarvan kan gevonden worden in een foto, genomen in Pulderbos, wellicht kort na de vermelde gebeurtenissen, en waarop Clara De Meulenaere, Clement De Craene en Willem De Waele zijn afgebeeld samen met de familie waar de zieken verzorgd werden, aldus de overlevering. Gezien de aanwezigheid van het paard gaat het duidelijk om een boerenfamilie. Of deze over 'een goed verwarmde zaal met goede bedden' beschikte, of althans over een geschikte ruimte daarvoor, zoals vermeld in het verslag van de pastoor, is twijfelachtig. Het is best mogelijk dat genoemde boerenfamilie enkel onderdak verleende aan de drie helpers uit Sint-Kruis-Winkel, niet aan de zieken zelf. Uit het feit dat de zieken door zusters verzorgd werden, mag ook niet de conclusie getrokken worden dat de ziekenzaal in een klooster gevestigd was. Pulderbos had immers geen klooster: genoemde zusters kwamen uit het nabijgelegen Vorselaar. Wat we ons bij de locatie 'Dorp nr. 43' dan moeten voorstellen, is niet meer te achterhalen, gezien de ondertussen gewijzigde bebouwing en huisnummering.

Blijft nog de vraag of van de honderden mensen die in Pulderbos toekwamen werkelijk enkel de vier Winkelnaren gestorven zijn. Zekerheid daarover kan niet bekomen worden. Uit verder onderzoek is wel gebleken dat in de nabijheid van Pulderbos, meer bepaald in Pulle, heden ook een deelgemeente van Zandhoven, nog twee Wachtebekenaren gestorven zijn in dezelfde periode. Meer bepaald waren dit P. Michiels, oud 27 jaar, overleden op 14 november 1918, en F. J. De Rycke, oud 25 jaar, overleden op 26 november 1918⁸. Hoe die aan hun einde gekomen zijn, is bekend uit de getuigenis van Wachtebekenaar Victor Creve, die als weerbare man dergelijke tocht meemaakte⁹. Zijn groep vertrok op Allerzielen 1918 vanuit Wachtebeke. Of ook de mannen van Sint-Kruis-Winkel er deel van uitmaak-

ten, wordt door hem niet vermeld, maar hun reisweg moet dezelfde geweest zijn. De tocht liep via Kemzeke, waar de eerste maal overnacht werd in de kerk, naar Beveren, waar ze de kerk niet in konden aangezien bij hun aankomst er al tien mensen dood in lagen, door de Spaanse Griep. In Beveren verbleven ze dan maar twee nachten in een school. Vandaar ging het naar Zwijndrecht waar ze eveneens de nacht doorbrachten. In Burcht werd de Schelde overgestoken, per vlot. De volgende nacht sliepen ze in een 'Antwerps fort'; wellicht het reeds vermelde fort van Wilrijk. Victor werd er overvallen door koorts, maar, volgens zijn verhaal, heeft de hitte van een vuur hem gered. Vandaar ging de tocht naar Pulderbos. Wordt er rekening gehouden met het vermelde aantal overnachtingen onderweg, dan moet de groep daar op 8 november toegekomen zijn. Dat klopt niet volledig met het verslag van pastoor De Peuter. Verbazend hoeft dit niet te zijn: mogelijk heeft - bijvoorbeeld - Victor Creve zich, meer dan 60 jaar na de feiten, van dag vergist en zijn ze op Allerheiligen vertrokken in plaats van op Allerzielen. Indien, volgens genoemd verslag, de groep met de Winkelse mannen te Melsele overnacht hebben, behoorden ze dus niet tot deze die op 2 november vertrok uit Wachtebeke. Een deel van de Wachtebekenaren is in Pulderbos achtergebleven, de rest moest verder naar het nabijgelegen Pulle. En daar zijn de twee Wachtebekenaren gestorven. Victor Creve bevestigt hun namen: Daniel (Daniel?) Michiels en 'Jantje' De Rycke. Volgens hem was dit eveneens door de Spaanse Griep. Beide zijn ook ter plekke begraven. In tegenstelling tot zijn collega in Pulderbos rept pastoor Adriaensen uit Pulle met geen woord over deze gebeurtenis.

Uit dit ganse verhaal kunnen we afleiden dat er meerdere groepen weerbare mannen richting het huidige Zandhoven trokken. Blijkbaar was dit aangeduid als een algemene verzamelplaats. En dat er zeker een noemenswaardig aantal moet gestorven zijn, is eveneens een feit: onderweg, ter plaatse en misschien ook nog op de terugtocht.

⁸ Gegevens ontleend aan een overzicht van de Wachtebeekse oorlogsslachtoffers uit W.O. I (archief Heemkundige Kring).

⁹ HOEBEKE G., *De Eerste Wereldoorlog in de herinnering van de Wachtebekenaren*, Jaarboek 18 van de HK "Oud Wachtebeke", Wachtebeke, 1984, pg. 56-57. Het interview vond plaats op 18 mei 1981.

Pastoor Van Zanthen

Wies Creve

Via de secretaris van onze Heemkundige Kring "De Vierschaar" vzw, Luc. De Maesschalck, kregen wij een fotokopie in handen van een quasi onleesbaar document, in het Latijn gesteld, waaruit zou blijken dat de in kunstkringen wijdbekende Gentse bisschop Antonius Triest in 1669 ene Theodoor Van Zanthen tot pastoor in Wachtebeke zou benoemd hebben.

Dit is werkelijk een vondst, indien het jaartal zou kloppen. Maar dat is niet zo. En het blijkt gewoon uit de gegevens die ons over bisschop Triest bekend zijn. Hij werd in Beveren in 1577 geboren, werd licentiaat rechten aan de universiteit van Leuven, werd in 1616 de 5^e bisschop van Brugge en in 1622 de 7^e bisschop van Gent, waar hij overleed op 28 mei 1657.

Uit de datum van dit overlijden leiden wij af dat er nauwkeuriger op het oude document gespeurd moet worden. Hoewel de bisschop hier laat neerschrijven dat hij zijn handtekening onder de benoeming zet en men maar moeilijk de onleesbare krabbel die rechts op een afstand van de datum als een eigenhandige bisschoppelijke handtekening zou kunnen beschouwen, is die datum zelf met enige moeite toch te ontcijferen. Hij luidt als volgt: "Anno Domini Millesimo Sescentesimo Vigesimo Nono Mensis Januarii die" Letterlijk vertaald dus: "In het jaar Onzes Heren, het Duizendste Zeshonderdste Twintigste Negende, van de maand Januari, op dag...". Wij laten hier drie puntjes, precies omdat niet werd ingevuld om welke dag van januari 1629 het hier gaat.

Als wij refereren naar de lijst van pastoors (en onderpastoors) die de dienst uitmaakten in de parochie Sint-Catharina te Wachtebeke – een lijst die ons via de pastorie van die parochie in 1998 bereikte – dan vinden wij daar als eerste pastoor, in het jaar Onzes Heren 1648, een zekere Willibrordus Comijn. Hij krijgt daarbij de vermelding dat hij "presbyter" is, een priester dus.

Pastoor Theodoor Van Zanthen was dus vóór die datum al de herder van deze parochie en dus

vanaf nu de allereerste pastoor van Wachtebeke die we in onze geschiedenis kunnen lokaliseren, dachten wij. Hij werd benoemd door bisschop Triest en waarschijnlijk aangesteld door de deken van Hulst. Want we vinden een bijvoegsel bij de brief van de bisschop, ondertekend door Petrus Candele (?), die erbij noteert dat hij "pastor et rector Hulstis" is. Maar in het document van bisschop Triest blijkt duidelijk dat Van Zanthen hier de opvolger was van ene Laurens Van Damme, die we nu echt als de eerste ons bekende pastoor van de Sint-Catharinaparochie kunnen beschouwen.

Wat heeft een deken uit Hulst hiermee te maken? Hulst is ontstaan in de loop van de 10^e eeuw, rond de burch van de Heren van Maelstede (zegt die naam sommige cultureel geïnteresseerde Wachtebekenaren niets?), en behoorde tot het graafschap Vlaanderen. Als deel van dit graafschap viel het in 1629 kerkelijk nog onder de jurisdictie van het bisdom Gent. Tussen alle mogelijke wederwaardigheden van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) in, bleef Hulst nog tot 1645 onder het Spaans bewind. In dat jaar werd het door Frederik Hendrik heroverd op de Spaanse troepen. Na nog drie jaar onderhandelen kwam het dan tot de beroemde Vrede van Münster, in het voor altijd memorabele jaar 1648, jaar waarin de grenzen vastgelegd werden die we nu nog altijd kennen...

De graaf van Vlaanderen, die we verder in het bisschoppelijk document ontmoeten, ontleende de zeggenschap die hij blijkbaar had bij pastoorbenoemingen, aan zijn koning. Op dat ogenblik was dat (in 1629) Filips IV, een Spaanse Habsburg die vanaf 1621 opnieuw over de Zuidelijke Nederlanden regeerde, na het korte bewind van het aartshertogelijk paar Albrecht en Isabella (1598-1621).

En in datzelfde hoger genoemde jaar 1648 wordt de pastoor van Zuiddorpe, Ludovicus Martens, "pro tempore definitior in Wachtebeke", wat zoveel wil zeggen als: tijdelijk voorlopig te Wachtebeke aangesteld. Het heeft er dus schijn van dat

wie door een deken uit Hulst in een ambt werd geplaatst, van nu af aan de verkeerde kant van de nieuwe grens geplaatst was, en het best in zijn oude dekenij bleef.

En dat pastoor Martens hier slechts aanwezig geweest is om een poosje de gevallen gaten op te vullen, blijkt uit het feit dat reeds het jaar nadien, in 1649, hier ene J. Gulbertus Van (der) Moors het ambt komt invullen, dat hij blijft bekleden tot 1652.

Bij het bekijken van de namen van de pastoors die op de officiële lijst volgen, zou men kunnen afleiden dat men eigenlijk niet goed wist wat men met deze grensparochie Wachtebeke moest aanvangen. Want in 1652, 1653, 1655, 1656 werden telkens nieuwe priesters naar hier afgevaardigd, tot in 1657, in de mooie maand mei, eindelijk een zekere Gerard Struyvinck als pastoor benoemd werd. Hij heeft het tot maart/april 1669 uitgehouden, en in zijn laatste maanden hier werd hij door een waarnemende priester vervangen. In 1669 – het jaar dat onterecht werd beschouwd als benoemingsjaar van Theodoor Van Zanthen – werd Johan de Meneve pastoor. Hij werd in 1682 opgevolgd door J. Van Westerhoudt, die aanbleef tot 1727! We kunnen dus duidelijk eindelijk vanaf deze periode rekening houden met een geregelde “aflossing van de wacht”...

*

Hieronder laten we de letterlijke tekst volgen van het benoemingsdocument dat in 1629 onder het bestuur van bisschop Triest opgemaakt werd. Vooraf nog dit: die tekst, een fotokopie zoals gezegd, is in feite bijna onleesbaar. We nemen hier alleen over wat met zekerheid kan gelezen worden. Hieruit blijkt trouwens voldoende dat de stelling die we hierboven verdedigden wel degelijk de juiste is.

Waar we echt niet vooruit konden bij het lezen van de tekst, laten we puntjes [.....] volgen tussen vierkante haakjes; waar we twijfelen aan de correctheid van wat we meenden te lezen, plaatsen we een vraagteken (?) tussen haakjes.

Antonius Triest, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Gandavensis, dilecto nobis D^o Theodoro van Zanthen, presbytero nostræ diocesis salutem in Domino, Ecclesiam parochialem S^{tae} Catharinae pagi de Wachtbeke ad inputandum (?)

Ill^{ris} Comit^{is} (.....?) iuris sui patronatus [.....] inputi liberam et vacantem par. voluntariam resignantem D. Laurentij Van Damme, novissimi illius professionis pacifici de cura canonica permutationis ad curiam parochialem de Mullem quam obtinet seu haetoniis obtinuit.

Tibi de consensu Rev^{di} Dⁱ Livini Van Zijpt, pastoris in Calcken commissarii præfati Comit^{is} delegati, in (Dei?) cum omnibus iuribus et pedimentibus suis contulimus et confidimus [.....]

Datum Gandavi sub sigillo nostro et nostra signatura Anno Domini Millesimo Sescentesimo Vigesimo Nono Mensis Januarii die
[onleesbare krabbel]

[Wat nu volgt is in een ander handschrift neergezet dan dat van de bisschoppelijke brief:]

Ego Petrus Candele (?) Anno Dⁿⁱ [onleesbaar] introduxi D^m Theodorus Van Zanten (.....) curæ parochialis de Wachtebeke (.....) testibus D^{no} Jacobo Bauwens, Johanne Van Damme, Livino De Meulenaere.

Ita est

[handtekening] P. Candele pastor et rector (?) Hulstis

[Een paar centimeter lager staat een losse opmerking genoteerd, duidelijk in een ander handschrift, dat beter leesbaar blijft, maar de betekenis van de notitie ontgaat ons volkomen:]
concessit (e-o)cision leodiensem

VERTALING :

Antonius Triest, bij de gratie Gods en die van de Apostolische Stoel Bisschop van Gent, brengen de beminde Heer Theodoor Van Zanthen, priester van ons bisdom, een groet van Onze Heer en het bestuur van de parochiekerk Sint-Catharina te Wachtebeke, die geacht wordt tot de jurisdictie en onder de bescherming van de Doorluchtige Graaf te behoren.

Deze parochie wordt beschouwd als vrij en vacant door het vrijwillig ontslag van de heer Laurentius Van Damme, die bij de laatste vreedzame wisseling van het canonieke ambt naar de pastorie van Mullem is verhuisd, die hij bezit of door

erfenis heeft verworven.

Aan u dragen wij in vertrouwen, met instemming van de Eerwaarde Heer Livinus Van Zijpt, pastoor in Kalken en afgevaardigd commissaris van hogervermelde Graaf, het beheer over deze parochie over, met alle rechten en voorrechten hieraan verbonden.

Gegeven te Gent, onder ons zegel en onze handtekening, in het jaar Onzes Heren zestienhonderd

negenentwintig, in de maand januari, de.....
[onleesbare krabbel]

Ik, Petrus Candele, heb in het jaar Onzes Heren [onleesbaar] de heer Theodorus Van Zanten, met de parochiale zorg van Wachtebeke belast. Getuigen waren de heren Jacobus Bauwens, Johannes Van Damme en Livinus De Meulenaere.

Zo is het vastgesteld [handtekening]
P. Candele, pastoor en rector van Hulst.

De crash van de bommenwerper...

Wies Creve

In de loop van de maand oktober 2014 ontving onze voorzitter Guy Hoebeke vanwege een geïnteresseerd iemand uit Machelen (Brabant) een wel zeer eigenaardig verzoek. De vrager had ergens vernomen dat gedurende de Tweede Wereldoorlog een Duits (!) bombardementsvliegtuig ergens op een dak in Sint-Kruis-Winkel zou neergestort zijn.

Geen mens in dit dorp heeft ooit over zoiets gehoord... Onze ijverige secretaris Luc. De Maeschalck heeft daarover nog verdere navraag gedaan bij oudere inwoners: niemand had daarover ook maar het minste te vertellen.

De vraag die daarop gesteld werd was wel te voorzien: zou het niet in Wachtebeke gebeurd zijn? De twee dorpen vormen samen het werkgebied van onze Heemkundige Kring. We kunnen gerust zijn: ook te Wachtebeke is zoiets nooit gebeurd.

Wat wèl ooit voorgevallen is, ik vermoed in 1943: toen is langs de weg van Wachtebeke naar Zelzate een geallieerde bommenwerper neergekomen – neergestort zou ik niet durven zeggen, want het ging eerder om een noodlanding. Het toestel in kwestie was een tweemotorige Wellington¹ en lag netjes met zijn doorzichtige neus naar het fietspad gekeerd op zijn buik op een open plek net voorbij het huis en het erf waar toen Arthur Van der Eedt met zijn gezin woonde. Voor de meeste lezers zal deze plaats meer bekend zijn als ik er bij vertel dat in datzelfde complex later het etablissement “Summertime” gevestigd was, dat ondertussen ook al verdwenen is.

De piloot moet wel een zeer koelbloedig man geweest zijn, die aan de stuurknuppel van zijn gehavend vliegtuig nog uitkeek naar een toch wel zeer benepen open ruimte om het aan de grond te zetten. De hele verdere omgeving bestond uit sparrenbossen: uitslaande brand zou onvermijdelijk geweest zijn.

In mijn geheugen ankert nu nog steeds de mededeling dat het om Nieuw-Zeelanders zou te doen geweest zijn. Wat er van zij, de hele bemanning, één gekwetste uitgezonderd, was spoorloos verdwenen toen de Duitse Feldgendarmen uit Zelzate daar aankwamen. Luc. De Maeschalck heeft mij gezegd dat hij ooit zijn vader hoorde vertellen dat de vluchters eerst in het koren ergens achter de Walderdonk zouden ondergedoken zijn.

Toen wij, enkele knapen van ongeveer 12-13 jaar, na dit toch wel verbazend nieuws, daar met ons fietsje aan kwamen rijden, was het toestel bewaakt door enkele Duitse militairen in feldgrau, geweer op de schouder. Op dat ogenblik was er geen sprake van enkele zogenaamde souvenirs (o.a. het fel begeerde “mica”) te kunnen meenemen. Reeds enkele dagen nadien was het wrak opgeruimd. Men zei dat de gekwetste geallieerde militair als krijgsgevangene naar een ziekenhuis was overgebracht...

¹ Volgens ingewonnen informatie zou het hier inderdaad gegaan zijn om een tweemotorige Vickers-Wellington nacht-bommenwerper, reeds ontworpen in de dertiger jaren en de hele oorlog lang in gebruik gebleven. Hij had een topsnelheid van 375 km/u en een 6-koppige bemanning. Hij kon ± 2.000 kg. bommen meevoeren.

Oorlogsbrieven

Wies Creve

BRIEF FAMILIE VAN DEN HENDE / NR. 1

[De letterlijke tekst die hieronder volgt, is overgenomen uit de oorspronkelijke handgeschreven brief die mij ter inzage werd gegeven door mijn neef Hubert Van den Hende. De brief werd geschreven door zijn vader Henri aan zijn broer Kamiel, en ondertekend door de vader en de moeder van de geadresseerde, en door nog vier andere broers. Kamiel, toen ongeveer 20 jaar oud, en bang te worden opgeroepen om de invalende Duitsers te bestrijden, had het zekere voor het onzekere genomen en was naar het neutrale Nederland gevlucht, waar hij nota bene belandde op het verre Waddeneiland Texel! Hoe het geflikt werd, is nu niet meer met zekerheid vast te stellen, maar correspondentie van hier naar ginder en omgekeerd kon op een of andere wijze wel over de grens komen, legaal (?) of tersluiks. – Bij deze brief dient vooraf opgemerkt dat de schrijver, broer Henri, zich wel vergist heeft bij het begin: hij dateert de brief op 19 april 1914! Het is duidelijk dat dit 1915 moet zijn, gezien hij bepaalde toestanden onder de Duitse bezetting beschrijft – en dat terwijl de Duitsers hier pas op 4 augustus 1914 zijn binnengevallen. – Henri, toen pas 16 jaar oud (° 1898), schreef in een regelmatig, verzorgd en bewonderenswaardig handschrift het hele epistel neer. Verwonderlijk, want wij kunnen ons in de 21^e eeuw nog nauwelijks voorstellen dat de leerplicht pas in 1913 werd ingevoerd. De kinderen Van den Hende, zoals trouwens ook wel de kinderen van enigszins welgestelde families, werden dan toch al blijkbaar naar (in die tijd inderdaad “vrije”) scholen gestuurd. - Wies Creve, juni 2014]

Wachtebeke 19 April 1914

Beminde broeder

Met deze gelegenheid komen wij U te schrijven, dat wij maandag met veel plezier uwen brief ontvangen hebben, en over het nieuws dat wij verne-

men waren zeer tevreden, omdat wij zien dat gij eene goede gezondheid geniet, en daarbij dat uwen brief zoo geestdriftig was.

Met dit alles komen wij U ook eenige bijzonderheden te schrijven van onzen tegenwoordigen staat. Vooreerst gaan wij beginnen dat wij tot hiertoe eene bloeiende gezondheid genieten, wij hopen dat wij ons allen kloek en gezond zullen mogen houden, en wij hopen van U hetzelfde.

Wij mogen ons hier nog altijd gerust met onzen arbeid bezig houden, gij weet, beminde broeder, dat dit seizoen het werk overal ernomen is, zoo ook zijn wij tegenwoordig bezig met de aardappelen te planten, waar wij van deze week zullen mede eindigen, onze haver staat allemaal uit maar onze beeten moeten nog gezaaid worden, daaraan hebben wij ons niet veel willen haasten, omdat daar op den hemelzoet lang nat geweest heeft, mar van deze week moeten zij ook gezaaid zijn.

Beminde broeder, 't is spijtig dat dit jaar maar eenen gemeenen oogst ligt op veel land, maar wij zullen zeggen dat het toch veelal de landbouwers hun eigen schuld is. Nochtans hebben zij allen kunnen strooien die hun voedsel haalden bij Kozijn Jozef, daarvoor moesten wij ons laten opschrijven, van dit jaar zullen wij van de beste zijn; onzen oogst ligt gelijk op andere jaren, en voor onze andere vruchten hebben wij ook voedsel genoeg, zoodus het zou kunnen gebeuren dat het vroeg Oogst zal zijn, wat op eene manier voordeelig zal zijn, omdat wij het allemaal vroeg zullen vandoen hebben. Wij kunnen niets koopen dat graan is, maar wekelijks mogen de menschen om brood gaan op het gemeentehuis van die het noodig achten. 't Geen wij vroeger niet zagen zien wij tegenwoordig, nu zaterdag vaarde er al een motorbootje in onzen vaart en hij is maar een step breed, 't volk stond allemaal uit. Verleden week hebben de Duitschers hunne ronde nog eens gemaakt bij de landbouwers om het graan op te nemen. Bij al die het nog veel hadden moesten zij graan leveren, maar toch wij hebben bij de goede geweest. Vandaag hebben zij acht paarden moeten hebben van de Langeleede, om bijeen te komen te Assenede, en daar zoeken zij dan eens hun gerief. Maar daar zijn wij ook niet bij, omdat zij

geene meriën moeten hebben.

Jozef Poppe, en Frans Van de Wynkel die vroeger in de doos gedraaid werd om te dikwijls over de grens heen en weer te gaan, zijn nu eindelijk verlost geworden. Zij hebben zoo maar een twee maanden gevang gehad en zijn niet van zin van hun nog te wagen.

Bemide broeder het is onnoodig U verder iets te schrijven, hoe de zaken tegenwoordig staan, want daarvan weten wij hier ook bitter weinig. 't Was te hopen dat wij het U eens moogten schrijven, maar 't kan gebeuren dat gij het daar beter weet dan wij, als gij e gelegenheid hebt van de gazet te mogen lezen. Wat wij mogen zeggen is dat wij ze dagelijks ferm hooren bombardeeren, soms dag en nacht. Woensdagavond was het een gedurig geronk, zaterdagvoormiddag was het wel met de oorlogschepen want dat waren nog andere kloppen, maar toch 't duurde niet lang.

Bemide broeder als gij soms niet seffens tijding hebt moogt gij U nooit ongerust maken want wij zijn hier zoodanig gerust, dat wij bijkan niet weten dat het oorlog is, en daarbij wij zijn allen frisch en gezond. Moest het in alle geval eens te lang zijn, gij kunt eens naar de Roode Sluis schrijven, dit is gemakkelijk.

Tot slot, hebt de complementen van Familie en geburen. Wij hopen dat wij U altijd nieuws zullen kunnen schrijven. Moest het soms zijn dat gij iets noodig hebt laat het osn weten, wij zullen altijd voor alles nog zorgen. Daarmede gaan wij maar eindigen tot hiertoe, en drukken de hand van verre.

Uw toegenegen broeder, Henri.

[Pagina 4 van de brief is duidelijk in het handschrift van moeder, Eugenia Verhegge, gesteld. Zij tekent onderaan als "E. Verhegge". De handtekeningen van vader Jan Van den Hende, en van de vier broers Alfons, Prosper, Eduard en Jules zijn ook door elk van hen afzonderlijk neergezet.]

Bemide zoon, ik ga u ook nog een woordje schrijven. Gij hebt nu twee keeren op een kort tijding van ons gehad en nu zou ik u aanraden van nog eene week of vier te wachten, als het u niet te lang is, dan moogt gij eerder schrijven van het een van het een en anderen tijd. Het zou ons veel te lang zijn, maar nu moeten wij er ons wat meer van mijden, niet voor den kost maar voor

het gevaar, want er zijn er niet veel meer dien het nog willen doen, die menschen zijn ook verlegen van beklapt te worden, er zij er altijd die jaloersch zijn om dan zij iets verdienen. Nu gaat het wederom op dezelfde wijze gelijk den anderen keer: hem mede brengen en hem wederom mede dragen. Of het alzo zal kunnen blijven duren dat weten wij niet, maar het is te hopen van ja. Nu had zij er twee voor ons en voor nonkel Frans. Kamiel had ook juist geschreven. Daarmede ga ik sluiten met de hoop dat er binnen kort toch wel verandering zal komen en dat wij mal-kanderen in volle gezondheid zullen wederzien. Noem ik mij: Uwe moeder: E. Verhegge.

Nu omdat gij het toch zeker zoudt moeten bekenen dat zij allen frisch en gezond zijn gaan zij hier allen hun aanteecken eens zetten: J. Van Den Hende - Alfons Van Den Hende - Prosper van den Hende - Eduard Van den Hende - Jules Van den Hende.

[Wat hierbij opvalt: vader en de vier zoons Van den Hende schrijven zelf hun eigen familienaam niet op dezelfde wijze: de letters V en D spelen blijkbaar niet bij iedereen dezelfde rol.

"Kozijn Jozef" is niemand anders dan Jozef Persijn, de oom van Dr. Jules Persijn, die aan het station in Wachtebeke een handel in veevoeders en meststoffen uitbaatte. Zijn zus n Sophie was de moeder van onze bekende Wachtebeekse taalgeleerde.

De "elektrieke draad", ook "dodendraad" genoemd, werd door de Duitsers aangelegd in de eerste maanden van 1915. We weten dat burgemeester Lippens van Moerbeke-Waas op 12 juni 1915 naar Duitsland in gevangenschap werd weggevoerd, omdat hij medewerking aan de aanleg van die elektrische versperring weigerde. Gezien de hoger vermelde brief in april 1915 werd verzonden, kunnen wij de waarschuwing van moeder Van den Hende-Verhegge begrijpen: zij had er wel zeker over horen praten: de grens werd afgesloten!...

Blijft nog te verklaren: het woord "hemelzoet" in de tekst van Henri. De meesten onder ons weten nog dat de boeren bepaalde stukken land aanduidden met een naam die voor hem en voor hun burenen voldoende zei over welk stuk grond ze het hadden. Nu nog hebben sommige mensen het over 'De Bisschoppen', de 'Bokstal(len)', het 'Betjen'. Wat 'Hemelzoet' betreft: de naam 'Hemelsoete Donken', een stuk Markette-land, komt reeds voor in de kronieken van de abdij van Marquette in 1297!!]

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Luc. De Maesschalck Secretaris—Redactie	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@telenet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	B. Van Pottelberghestr. 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be
Luc Roels Museum	Merelstraat 56 9185 Wachtebeke	Tel. 0496 46 51 15
Hubert Van Kerckhove	Molenhoek 9A 9185 Wachtebeke	Tel. 0475 40 30 23 hubert.vankerckhove@telenet.be

Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw, Godshuisstraat 13 9185 Wachtebeke.

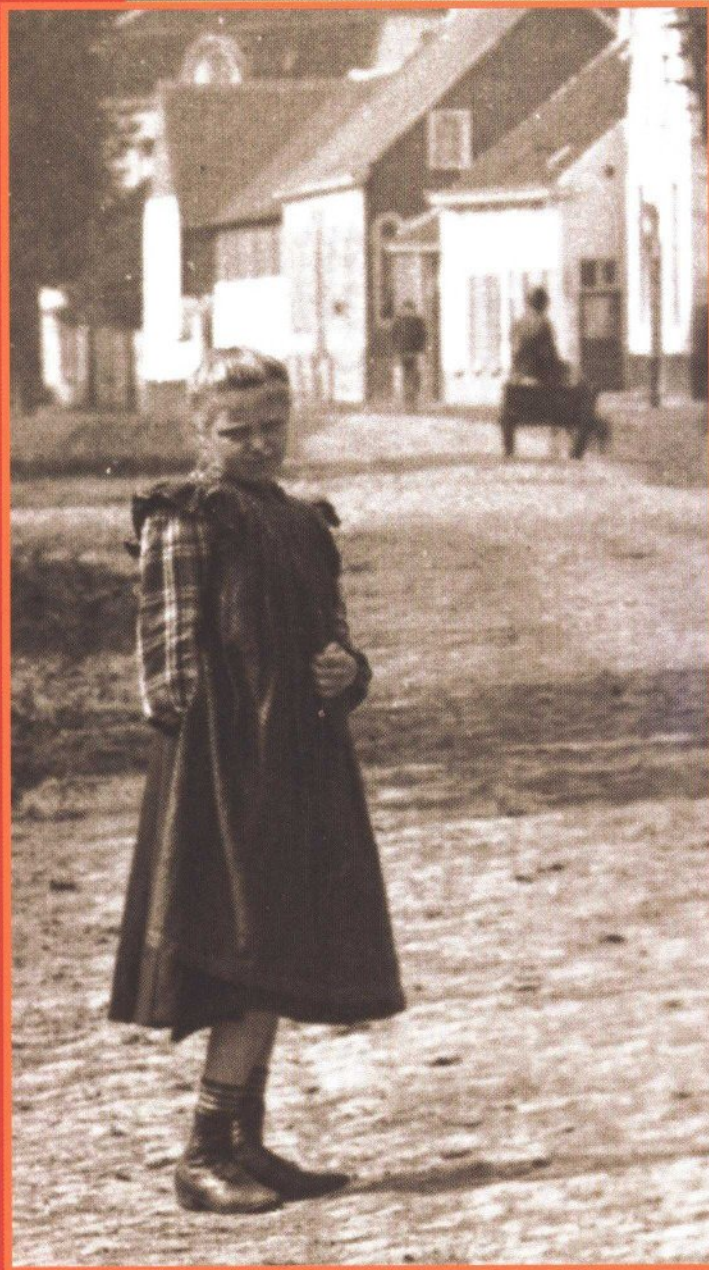
Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust », in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

HEEMKUNDIGE KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter <i>Guy Hoebeke</i>	p. 1
Nieuws van de Redactie <i>Wies Creve</i>	p. 4
Nog over Pulderbos <i>Luc. De Maesschalck</i>	p. 5
De crash van de bommenwerper... vervolg <i>Wies Creve</i>	p. 6
Brief Familie Van Den Hende Nr.2 <i>Wies Creve</i>	p. 8
Meesterken Acke <i>Wies Creve</i>	p.10
“Boter Bij De Vis” <i>Guy Hoebeke</i>	p. 11
De Was <i>Paul Hesters</i>	p. 15
Uit de oude doos <i>Wies Creve</i>	p.18
Steeffen Sette <i>Wies Creve</i>	p.20

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

Bestuur

Hilair Van Rompu heeft ontslag genomen als bestuurslid. Als lid van de "catering"-cel van onze kring heeft hij talloze uren besteed aan de bediening tijdens onze praatcafés de eerste zondag van elke maand en daarbuiten, samen met André De Vlieghe, ettelijke keren de stock gecontroleerd. Wat minder bekend is, is dat Hilair al die jaren de bedeling op zich nam van de tijdschriften en jaarboeken bij onze leden in Zelzate. Dat waren er een vijftigtal. Uit ervaring weten we dat dit een hele opdracht was, die veel inzet en tijd vroeg. Bedankt Hilair voor uw goede zorgen en je blijft altijd welkom op de eerste zondag van de maand..

Op de Algemene Vergadering van de vzw Heemkundige Kring De Vierschaar werden twee nieuwe bestuursleden opgenomen. Dat waren **Luc Roels**, verantwoordelijke voor het museum, en **Hubert Van Kerckhove**, die het ondervoorzitterschap aanvaardde. Aan beide heren van harte welkom in ons bestuur. Ze zijn ondertussen al volop actief in onze kring.

Museum

Schenkeningen – Van de heer **Patrick Saey** mochten we drie houtboren en een lepelboor ontvangen waarmee stukken boomstammen uitgehold werden. Deze houten buizen dienden op de boerenhoven voor pompen. Ze werden ook gebruikt om gaten te boren in een dakgebinte, dat daarna geborgd werd met houten pinnen. De boren zijn afkomstig van M. Saey's grootvader, Isidoor Roelandt, indertijd timmerman aan de Langelede.. Van harte bedankt! Weze nog vermeld: M. Saey bracht de boren zelf naar ons museum! Ook het boek met detail van de bestellingen werd overhandigd. Daar schuilt misschien een artikel in.

Ons medelid **Urbain Van Bambost** (Ramonshoek) verraste ons met een houten kinderstoel, ook bekend onder de naam 'kakstoel'. Hij vond een plaats in de Vlaamse kamer; je weet maar nooit. We mochten ook een ereteken, ooit

uitgereikt aan de muziekmaatschappij Concordia van Overslag, ontvangen. Voor beide giften hartelijke dank Urbain.

Foutje in ons tijdschrift De Vierschaar van maart 2015 Ons medelid Ghislain Dierick meldde het volgende:

Aan de redactieraad van " De Vierschaar"

In de rubriek "Nieuws van de Redactie" en de laatste mededeling in verband met de "Karburelamp" staat een chemische fout. De grijze vaste stof die verkeerdelijk "acetyleen" (= een gas) wordt genoemd is de vaste stof calciumcarbide (in de volksmond karbure). Door het druppelen inderdaad van water erop ontstaat het gas "acetyleen" dat brandt met een verbazend sterk licht.

Met vriendelijke groeten,

Ghislain Dierick

Bedankt Ghislain!

Aanvulling bij ons tijdschrift De Vierschaar

Toen in één van de afleveringen van het viermaandelijks tijdschrift in de rubriek "Nieuws van de Redactie" Aloïs (Wies) Haeck vernoemd werd, dacht ik ook iets toe te voegen aan de gedachtenis van Wies. Wies was een buur van het gezin G.Dierick-Van Hende op Smishoek 2. Zoals reeds gemeld woonde Wies in "De Schuur". Gaande van ons huis over de lange blinde muur (met groot wit opschrift "Verboden te wateren") had je eerst Mietsen Lammens, dan Vien Stevelinck en dan de velomakerij (geen winkel) van de eenzaat Wies. Wies was met ons gezin verbonden in die zin dat hij een tijdje lang onze "bodyguard" was. Toen mijn pa in 1940 opgeroepen werd in het leger bij de Grenswacht was er geen "man" meer in huis. Mijn ma met 3 kinderen (1-3-6) maar vooral de inwonende tante voelden zich niet veilig. Tot mijn pa terugkeerde uit krijgsgevangenschap

werd Wies iedere avond opgeroepen om samen met het gezin in de kelder te huizen zozegd als "man in huis". De kinderen sliepen op matrasjes op de kelderbodem, ma en tante elk in een zetel en voor Wies een extra rieten zetel. De krijgsgevangenschap van pa Dierick was gelukkig van korte duur en zo ook het oncomfortabele nachtverblijf in de kelder.

Ghislain Dierick

Artikel over Jaak Janssens, inwoner van Sint-Kruis-Winkel, die de onafhankelijkheidsstrijd tegen Nederland in 1830 meegemaakt heeft

We kregen een e-mail van dhr Karel De Wilde van de heemkundige kring van Zele, dat hem enige documentatie over oud-strijder Jaak Janssens in het bezit gekomen was en dat hij daarover een artikel wilde schrijven voor ons. We stuurden hem het artikel op dat broeder Leopold in 1981 daarover schreef in de Sint-Laurensklok en uit zijn reactie bleek dat dhr De Wilde nog breder gezocht had. Het resultaat is te lezen in het tijdschrift van september of – als het gaat over een groter artikel in ons jaarboek 2015. Gelukkig dat we nu en dan ook artikels ontvangen, geschreven door niet-bestuursleden, nu zelfs door een collega van een andere kring!

Naam aanleunflats OCMW

Van het gemeentebestuur kregen we informeel van twee kanten de vraag voor een naam van bovenvermelde aanleunflats, nl. van Urbain Meers (langs Hubert Van Kerckhove) en van Rudy Van Vlaender (langs Jacques). Dit werd besproken op een bestuursvergadering en de naam "Spreeuwenburg" werd geopperd. Nadien bleek dat die al gebruikt werd voor een gebouw op het Doctor Jules Persynplein. Wies en Luc meldden dan dat er lang geleden op de plaats van de aanleunflats een kasteeltje gestaan had met de naam Stoppelaere. Nazicht op internet gaf een onverhoopt resultaat van de hand van één van onze eerste bestuursleden, de betreurde **Erik De Smet** († 2008 13 februari) uit Eeklo. Erik was samen met **Gilbert Lanckriet** en **Louis Van Blaere** (alle drie van dezelfde afdeling bij Sidmar) een drijvende kracht in het prille bestuur. Hij was dusdanig gebeten van heem- en geschiedkunde, dat hij ook meewerkte aan - het nog steeds be-

staande - tijdschrift "Appeltjes van het Meetjesland" en aan het – niet meer bestaande - tijdschrift "Ons Meetjesland" o.l.v. Romano Tondat (Italië). ... We hebben M. Tondat persoonlijk gekend en hij was een boeiend figuur. Rechtstreeks uit Italië had hij toch een overweldigende belangstelling voor ons Meetjesland. Hij vond dat het de mensen uit de streek ontbrak aan belangstelling ervoor. Overal waar hij kwam luidde zijn boodschap "Verzamel en bewaar alles wat ge kunt over de streek en haar bewoners. Er is nog heel wat, maar dagelijks verdwijnen er interessante zaken en bronnen." Daarvan hoefde hij echter Erik De Smet en anderen niet te overtuigen. We mogen hem dankbaar zijn. Alles wat in zijn tijdschrift "Ons Meetjesland" verschenen is, kan geraadpleegd worden via internet. Een hierop aansluitende, zeer interessante webstek i.v.m. het Meetjesland is www.mijnplatteland.com Daarin is heel wat informatie terug te vinden over families uit het Meetjesland. Een voltreffer voor Wachtebeke zijn de gegevens over de familie Noë. Voor de toestemming om het artikel van Erik De Smet te mogen publiceren, kwamen we terecht bij dhr. **Denis Noë**. Hij verwees naar de banden van de familie met Wachtebeke. Het begint met **Henri Noë** geboren te Zelzate in 1879. Hij boerde, samen met zijn vrouw **Leontine De Pape**, op het ouderlijk hof in de Sint-Elooiopolder. Ze kregen twaalf kinderen, waarvan er zeker vier voldoende stof kunnen leveren voor een boeiend artikel: **Raymond**, zeer bekend in Wachtebeke, bleef op het ouderlijk hof; pater **Joris**, de opsteller van de schitterende leesboeken Zuid en Noord (waar ik uren mee gesleten heb); pater **Albert**, die vijftien jaar in Chili werkte en doceerde en **Jozef**, die uitgeweken is naar de Verenigde Staten van Amerika. De tweede helft van deze maand nemen we weer contact met M. D. Noë en hopelijk brengt dit de nodige kopij.

1. Tijdschrift "Ons Meetjesland" - Freepages - Ancestry.com
freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~noemeetjesland/meetjeslan...

We zijn zeer vereerd u hier **al de artikelen** te kunnen brengen die in "Ons Meetjesland" verschenen zijn. Wij hopen dat de lectuur ervan u iets zal bijleren over ...

Hierna volgt dan het artikel van Erik De Smet over het kasteel **Stoppelaere**.

Uit tijdschrift "Ons Meetjesland", 1978, 11ste jaargang, nr. 1

ATLAS VAN HET MEETJESLAND

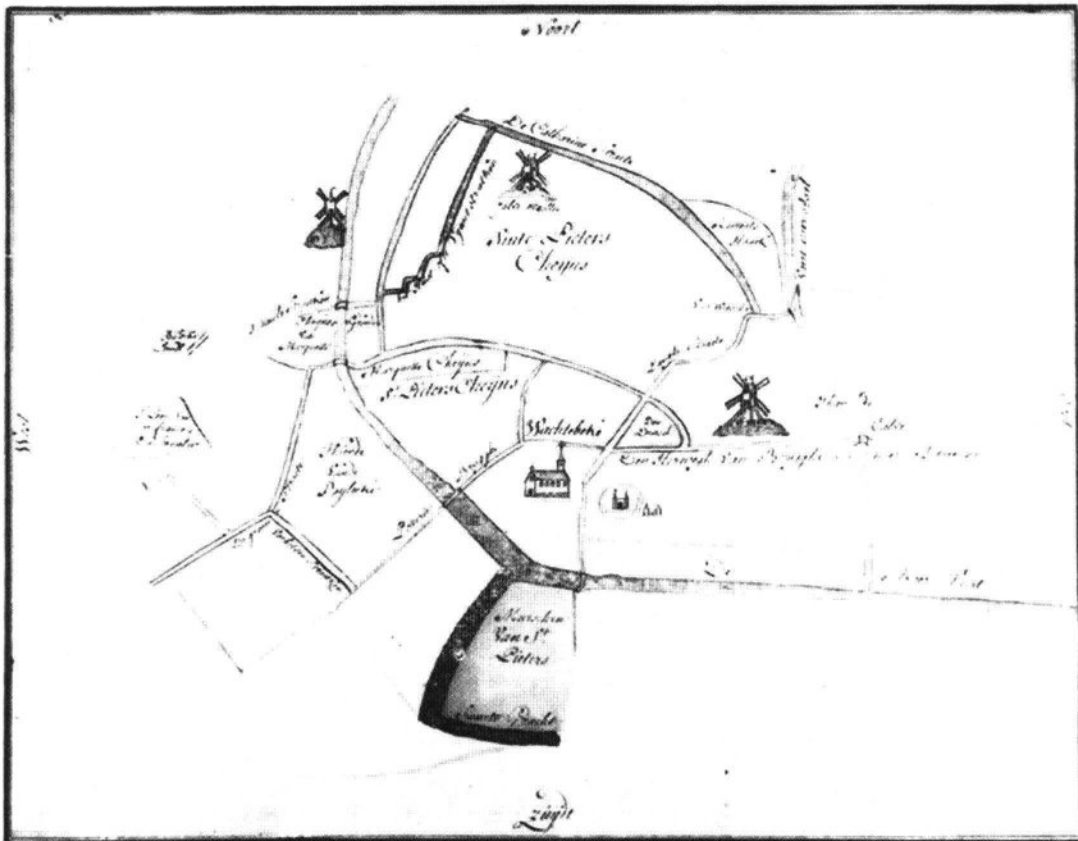
... De plans nummer 1168 en 1169, berustend in het Rijksarchief te Gent, fonds Kaarten en Plans zijn identisch. De eerste is het origineel daterend van 1634, terwijl nummer 1169 een kopie ervan is, gemaakt op 18 maart 1777 (1).

De hier weergegeven kaart is de kopie van het origineel. We hebben bewust voor deze gekozen, wegens de goede kwaliteit.

De figuratieve kaart geeft ons een duidelijk beeld van de gronden die de St.-Pietersabdij tijdens de 12de en 13de eeuw te WACHTEBEKE verworven had.

Naast de situering van drie molens en de kerk, bemerken we oost van deze laatste het "kasteel de Stoppelaere" waarvan reeds sprake is in 1201. (2) Deze figuratieve voorstelling van het kasteel, was het uitgangspunt voor de plaatselijke heemkring om enkele proefboringen te verrichten. Het resultaat was meer dan bevredigend, daar met zeer beperkte middelen heel wat materialen aan de oppervlakte kwamen.

Nu de juiste ligging gekend is, zou een professionele aanpak hier zeker gewettigd zijn.

Vroegste grondbezit van de St-Pietersabdij te Wachtebeke. R.A.G. - K.P. nr 1169

Zoals deze kaart de Wachtebeekse heemkring eens stimuleerde, zo hopen we in de toekomst met dergelijke publikaties de interesse te wekken voor een stukje archiefmateriaal waar, naar onze bescheiden mening althans, elkeen zijn gading in vindt.

E.D.S.

(1) RAG-K & P nr. 1168. Op rugzijde: "Carte figurative der landen van d'abdye van St. Pieters nevens Gendt, gelegen op Wachtebeke de anno 1634".

RAG-K & P nr. 1169. Op rugzijde: "Eeuwighecheynsen door onseabdyeytgegeven anno 1..., gecopieert den 18 marty 1777 naerdiergelyckecaerte liggende in den register desercheynsen berustende in handen van Sr. vanderbergheontfr. der selve. (get.) Gudw. abt van S : Prs. ←"

(2) E. De Smet: Bijdrage tot de Toponymie van Wachtebeke. Jaarboek 1975. Heemkundige Kring "Oud Wachtebeke". blz. 17. ←"

Nieuws van de Redactie

Wies Creve

Via ons medelid, mevrouw **Marielou Hamerlinck**, kwamen wij in het bezit van een oud kruisbeeld. Het is te bekijken boven op de oude etalagekast die tegen de achterwand van ons praatcafé opgesteld staat. Het was oorspronkelijk in het bezit van de familie **De Cuyper-Hamerlinck** te Zelzate.

Ja, een oud kruisbeeld, zullen velen denken... Er zijn er overal wel te vinden. Onze Heemkundige Kring zelf heeft er ook wel enkele, in verschillende variëteiten uitgevoerd!

Dat is ook zo, maar het beeld waarvan hier sprake is toch wel een uitzonderlijke rariteit, om niet te zeggen een uniek stuk. Het onderstuk bestaat uit een houten huisje met puntdak, aan de voorzijde afgesloten met een glazen raam. In het huisje staat een volledig aangekleed klein Maria-beeldje, dat een uiterst klein Jezuskindje draagt – ook volledig aangekleed. Het moet de maker (dat zal wel een maakster geweest zijn) ontzettende moeite, kundigheid maar vooral geduld gevraagd hebben om dit kunststukje in elkaar te steken. Het eigenlijke kruis, hoger dan het huisje zelf, rust met de voet boven op het dak. Een stuk dat het bekijken waard is en dat niet iedereen zomaar zou wegdoen zonder er 'iets' voor te vragen. Een goed verstaander, nietwaar, heeft niet veel woorden nodig. Hartelijk dank voor dit gebaar, **Marielou!**

*

Via onze Wachtebeekse dorpsgenoot, kinesitherapeut **Frank Semey**, kwamen wij in het bezit van een fossiel stuk ondergrond, hier in Aalter (toch ook Meetjesland) gevonden en door de Gentse Universiteit ingeschat op een ouderdom van ten minste twee miljoen (!) jaren. Het ziet er uit als een rotsblok en vertoont verschillende kleuren en lagen. Het weegt ± 1,37 kg, is ongeveer 22 cm lang en op de grootste breedte ongeveer 10 cm breed. Het werd door de Universiteit geschonken aan de vader van Frank, de heer **Jacques Semey**. Eigenlijk zou die voor ons geen onbekende mogen zijn. Op de voorpagina van ons Tijdschrift, Jaargangen 1991-1997, prijkte een luchtfoto van Wachtebeke, die door piloot Jacques Semey indertijd werd opgenomen. Hij heeft voor de Universiteit als piloot de hele provincie Oost-Vlaanderen in kaart gebracht. Vandaar het cadeau, dat op zijn zachtst gezegd niet alledaags kan genoemd worden. Sommigen – ook wel universitair! – zien daarin afdrukken van schelpen, delen van botten, planten... Iedereen ziet daarin wel zijn eigen fantasie opduiken! De heer Semey – de piloot dus – heeft al een respectabele leeftijd bereikt en vond het beter dit blok aan zijn zoon door te geven. En die laatste vond dat het best bij de verzameling van de Heemkundige Kring paste, voor het misschien voor altijd verloren ging. Voor de hele gedachtegang van beide heren kunnen wij alleen maar zeer dankbaar zijn!

Nog over Pulderbos

Luc. De Maesschalck

In ons vorig tijdschrift verscheen een uitvoering artikel over vier Winkelse weggevoerden die als gevolg van de Spaanse Griep het leven lieten in de gemeente Pulderbos (thans een deelgemeente van Zandhoven), in november 1918, op het einde van de Eerste Wereldoorlog dus. In het artikel werd ook gemeld dat er nog een vijfde slachtoffer onder de Duitse weggevoerden was, namelijk Henri Moens, die op de tocht niet verder geraakte dan Beveren-Waas, waar de griep hem al velde.

Van twee overledenen werd in het artikel het bidprentje afgebeeld, namelijk van Victor de Craene en Victor De Meulenaere. Pas enkele weken geleden kwamen ook de andere te voorschijn, namelijk deze van Petrus Poelman, Louis Vermeulen en Henri Moens. Helaas te laat om ook in het artikel opgenomen te worden. We zijn echter van oordeel dat ook deze bidprentjes onze leden niet mogen onthouden worden en u vindt ze dan ook hierbij. Alle originele, op dit van Victor De Meulenaere na (familiebanden), zijn opgenomen in de verzameling van onze heemkundige kring, waar ze onder de goede zorgen vallen van Guido Van Kerckhove en Bea Haemers.

Betrouw u niet op den dag van morgen, gij weet niet wat hij u brengen zal. PROV. XXVII. 1.

†

BID VOOR DE ZIEL
VAN

Petrus Poelman,
Zoon van

Franciscus en Marie Hellebroeck,
geboren te Wynkel-St-Kruis den 27 Juni 1896
en overleden te Pulderbosch den 13 November 1918,
versterkt door de H. H. Sacramenten der stervenden.
Lid van 't Genootschap H. Franciscus-Xaverius.

Weer al een slachtoffer van vijandelijke verdrukking en ongerechtigheid. Vol leven en gezondheid vol moed en hoop verliet hij zijne gemeente, en zie pas eenige dagen zijn voorbij dat men reeds de droeve tijding verneemt van zijn overlijden. Harde slag voor zijne beproefde ouders; doch wij moeten ons aan Gods opperste schikkingen onderwerpen, hoe beïroevend zij ook voorkomen, omdat Hij oneindig wijs is en zijn wil onoorgrondelijk.

Wij hebben hem allen bemind en zullen hem niet verlaten voor dat wij hem door onze gebeden geleid hebben in het huis des Heeren. H. AMBR.

Vaartwel! Beminde Ouders en Zuster, vaartwel beminde Familie en Vrienden, onze scheiding is niet eeuwig, wij zullen elkander eens wederzien in den hemel; en daar zal uw hert zich vernegen.

Heer Jesus, God van barmhartigheid, geef hem de eeuwige rust. 7 jaren & 7 quaar. afl.

R. I. P.

Drukhandel, Theophiel Geirnaert, Wynkel.

Heer, Gij hadt hem ons gegeven voor ons geluk, Gij vraagt hem weder; wij staan hem af zonder tegenspraak, maar niet te min met het hert vol verdriet. † H. EPHREM.

TER ZALIGER GEDACHTENIS
VAN

LOUIS VERMEULEN,
Zoon van

AUGUST & MARIE VAN NIEUWENHUYZE,
geboren te Wynkel-St-Kruis, den 8 April 1887,
en godvruchtig overleden, te Pulderbosch,
den 11 November 1918,
versterkt door de HH. Sacram. der stervenden.
LID VAN HET GENOOTSCHAP VAN DEN H. FRANCISCUS-XAV.
EN VAN HET GENOOTSCHAP VAN DE H. BARBARA.

Eene zware beproeving door oorlogsgeweld aangedaan was zijn aandeel, doch naar het voorbeeld van zijnen goddelijken Meester heeft hij zijn kruis tot op den Calvarieberg gedragen en reeds verre verwijderd van zijne geliefde ouders, die met angstige zorg over hun kind bekommerd waren, is hij onder den last bezweken... Nu mag hij van God zijne belooning verwachten; want die met Christus zal lijden zal met Hem verheerlijkt worden.

Wat zijn zij gelukkig, o Maria, die uwen Naam liefhebben: zij beven niet in de uur des doods.

Vaartwel, beminde OUDERS, BROEDERS, ZUSTERS en BLOEDVERWANTEN, wilt u niet bedroeven gelijk deze die geene hoop hebben, ik gevoel alreeds hoe zacht het is van te mogen sterven na christelijk geleefd te hebben. Dit christelijk leven heeft mij den Hemel geopend waar ik met God vereenigd ben. Daar zal ik u blijven beminnen en voor u bidden. Bidt gij ook voor mij.

H. Hart van Jesus, ik betrouw op U. 300 d. afl.

C. HAMERLINCK ZELZATE.

Hij was uw kind, o Maria, toon dat Gij zijne Moeder zijt. H. BERN.

†

TER ZALIGER GEDACHTENIS
VAN

HENRI MOENS,
Zoon van

EDMOND & EMERENTIA DOSSCHE,
geboren te Wynkel-St-Kruis, den 8 Augusti 1901,
en overleden te Beveren (Waes), den 12 November 1918,
versterkt door de HH. Sacram. der stervenden.
LID VAN HET GENOOTSCHAP VAN DEN H. FRANCISCUS-XAV.

Door eene onverbidelijke oorlogswet opgeëischt en van het ouderlijke huis weggerukt, vertrok hij met moed, hopen dat na die kortstondige verdrukking, hij weldra in een zegerierend Vaderland zou mogen terugkeeren; doch God, die den deugdzaam jongeling naar weerde schatte, bewaarde hem eene schonere zegepraal en riep hem tot zich in het eeuwig Vaderland.

Hij was waarlijk een stichtend voorbeeld voor allen die hem kenden: een voorbeeld van godsvrucht, van zedigheid en kinderlijke liefde. Zijne schoone ziel was den Heer aangenaam en daarom heeft Hij hem uit het midden der booze wereld geroepen. SAP. IV.

Diepbeproevede OUDERS, groot was uw verdriet bij het vernemen van het overlijden van uw kind; doch troost U zulk een zoon gehad te hebben; wellicht heeft God reeds zijne deugdzaamheid beloond en hij die reeds een engel was op aarde zal uw voorspreker en beschermder zijn in den Hemel.

H. Hart van Jesus, ik betrouw op U. 300 d. afl.

C. HAMERLINCK ZELZATE.

De Crash van de Bommenwerper... vervolg !

Wies Creve

Wij weten over ons oud-getrouwe medelid **Jerom Coppens** dat hij steeds met meer dan gewone aandacht ons tijdschrift leest. Hijzelf – een oude buurman van mij uit de Kerkstraat – is ook enkele jaren ouder dan ik (° 1924!) en zijn geheugen reikt dan ook wel wat verder dan het mijne.

Wij willen er hier nu niet uitgebreid op terugkomen, maar reeds toen hij nog net geen 16 jaar oud was, op 11 januari 1940, werd Jerom al zeer bekend, om niet te zeggen beroemd, bij het tragisch ongeval dat zich dan op – en ín – de Moervaart heeft afgespeeld.

De Moervaart lag toen – dacht men – helemaal vast toegevroren. Maar helemaal veilig was het wel niet, want enkele schaatsers zijn daar door het ijs in het ijskoude water terechtgekomen. Drie van die jonge mensen die het er niet levend vanaf hebben gebracht waren iets ouder dan Jerom. Deze laatste heeft twee mensen op eigen lijfsgevaar aan de kant kunnen brengen en kon zichzelf pas in extremis met de hulp van Gentiel Bruggeman op de vaste zijkant brengen. Pas in 1947 ontving Jerom hiervoor de Medaille 1^e klasse voor moed en zelfopoffering, en ook vanwege het Carnegie Hero Found is hij later verere merkt. **Uitvoerige beschrijving over dit drama en de verwezenlijkingen hierbij van Jerom** vinden onze geïnteresseerde leden – vaak oud-leerlingen van Sint-Laurens – nog terug in Nummer 3 van de 41^e Jaargang van de Sint-Laurensklok (1968-1969). Deze bijdrage was bijna vanzelfsprekend van de onvermoeibare hand van Broeder Leopold (†).

We verwijzen nu naar ons artikel **“De crash van de bommenwerper”** in ons vorig tijdschrift, nr 1 van de 41^e Jaargang 2015. Daarin werd opgemerkt – eerder verondersteld – dat het vliegtuig dat op de weg naar Zelzate ter hoogte van de hofstede van Arthur Van der Eedt naar beneden kwam, een Wellington machine zou geweest zijn.

Neen, zegt nu Jerom. En hij kan het weten, want hij is zelf van dichtbij bij dit serieuze incident betrokken geweest. Het tuig was volgens hem een Douglas Boston, tweemotorige lichte bommenwerper geweest. Een bemanningslid werd, gekwetst, door zijn drie makkers een eind weg van het toestel op de grond gelegd. Zijzelf zijn weggevlucht: verder meer daarover. Jerom, intussen toch ongeveer al 18-19 jaar oud, was er met zijn makkers als een van de eersten bij... Maar niet de allereersten, want de Duitse Feldgendarmes (hoofddepot te Zelzate aan de Oostkade, waar nu het etablissement “Napoleon” gevestigd is) waren dan reeds ter plaatse. Onder hun toezicht hebben Jerom en zijn maten de gekwetste geallieerde militair binnengebracht in het huis van Arthur Van der Eedt. Daar werd hij verder verzorgd door dokter De Busschere, die toentertijd een praktijk had, eerst te Wachtebeke, nadien te Zelzate, voor hij later definitief naar Gent verhuisd is.

De drie – of misschien wel vier – andere inzittenden van het toestel zijn door de bossen weggevlucht in de richting van de spoorwegbrug over de Langeledevaart. In die buurt zouden ze ondergedoken zijn in een bezaaid veld. Dit zou kunnen kloppen met wat de vader van Luc. De Maesschalck hem ooit verteld heeft.

Volgens Jerom verder vertelt werd vanaf de Melkerijstraat tot aan Walderdonkbrug een hele kolonne Duitse soldaten opgesteld, die vervolgens verdeeld werden op een lijn langs de Langeledevaart, van waaruit ze alles in de richting van Zelzate moesten uitkammen. Nogal evident haalden ze geen enkel resultaat meer. De geallieerde militairen zouden uit de velden opgehaald zijn door leden van de Weerstand – vraag blijft hoe die op de hoogte werden gebracht? Voorafgegaan door veldwachter Gustaaf Verswalm (onze ‘champetter’), die in vol uniform was, kepie op het hoofd (!), zouden de gezochten ’s nachts te voet naar Sint-Kruis-Winkel gebracht zijn. Vandaar zijn ze in de richting van Gent verder ge-

trokken. Hoe?... dat weet Jeroom niet te vertellen.

[Opzoeken op Google hebben ons geleerd dat de Douglas Boston III inderdaad een tweemotorige geallieerde bommenwerper was gedurende WO II. Hij was 14,32 meter lang en had een vleugelbreedte van 18,69 meter. Hij was bewapend met 4 vaste en 2 geweeplijke zware machinegeweren Browning. Zijn maximum snelheid was 490 km/h, kruissnelheid 400 km/h, en zijn bereik, met volledige bommenlading ging niet verder dan 1.645 km.

Hij had vooraan een doorzichtige neus, en wat dat betreft kan hij wel met een Wellington verward worden. Op diverse foto's kan een leek moeilijk het onderscheid tussen de twee maken. Vandaar dat voor mijzelf altijd over een Wellington gesproken werd... - AC]

Hoe beperkte bijdragen in ons tijdschrift toch heel wat reacties kunnen uitlokken, blijkt uit een uitgebreid telefoongesprek dat ik kon voeren met een geïnteresseerde heemkundige uit Lochristi-Hyfte die soms wel eens een voet durft te zetten in onze maandelijkse praatherberg 'Den Dhust'. **Antoon Standaert** heet die, en hij is ervan overtuigd dat het vliegtuig waarover hier sprake, zwaar beschadigd door Duits geschut, al boven Hyfte begon te dalen, richting Sint-Kruis-Winkel en verder Wachtebeke. Boven Hyfte is een lid van de bemanning met parachute uit de romp gesprongen. (Dat zou op 24 maart 1944 te Desteldonk gebeurd zijn). Hij zou zich verborgen hebben op de boerderij van de familie Begeyn. De schoonbroer van deze familie, Maurice De Craene, was ook jachtwachter en heeft de geallieerde vliegenier verstoep in de Rostijnestraat, nr. 13. Naderhand heeft die ook, als zogenaamd 'doofstomme' knecht, nog gewerkt bij een bij boer Wouters in Desteldonk. Hij was Amerikaan, afkomstig uit Iowa, en heette Darry Logan.

Als dit verhaal klopt – en dat kan moeilijk anders, gezien deze Amerikaan heel goed wist wat verder met zijn vliegtuig is gebeurd, dan bevestigt het ook de stelling van Jeroom Coppens dat het om een Douglas-toestel ging. Dat is inderdaad een Amerikaans tuig, terwijl een Wellington van Engelse makelij was.

Het mooiste komt nog. In de familie De Craene waren er al drie dochters, en precies ietwat na de onverwachte komst van Darry Logan werd daar

een zoon geboren op 12 juni 1944! Op de burgerlijke stand wilde men die als 'Darry' laten inschrijven, maar dat lukte niet. Toentertijd was dat een niet-erkende voornaam voor een kind. Tegen heug en meug werd het jongentje als Isidoor in de registers vermeld. Maar zijn hele familie, èn de hele buurt, heeft hem nooit anders dan als 'Darry' aangesproken. Nu nog denkt niemand eraan hem anders te noemen.

De echte Darry Logan is na de oorlog, in 1971, samen met zijn vrouw, nog op bezoek geweest bij de familie De Craene. Van dit bezoek bestaan nog foto's, groot formaat, want het gaat werkelijk om een uitgebreide familie De Craene rond het Amerikaans koppel. Mevrouw De Craene heeft later nog een Amerikaanse erkentelijkheidsakte ontvangen, ondertekend door generaal Dwight Eisenhower (de latere Amerikaanse president)/

En... wat zo een artikeltje verder ook nog kan teweegbrengen blijkt uit het tafelgesprek dat twee onzer leden op Pasen in onze praatherberg 'Den Dhust' in gezelschap van enkele anderen te berde brachten. Neen, zeiden **Rachel Van Hyfte** en haar gezelschap aan de ronde tafel **Arthur De Bruycker**, wij weten wel dat er in Winkel nooit, tijdens de oorlog, een vliegtuig naar beneden is gekomen. Wat wèl gebeurd is: een geallieerde bommenwerper, die blijkbaar in moeilijkheden geraakt was, heeft op een zeker ogenblik drie bommen afgeworpen om zijn vlucht te kunnen voortzetten. We moeten Rachel nu nog zo ver krijgen dat ze ons daarover meer details kan voorschotellen!

Ons medelid **Tuur** zullen we hierbij jammer genoeg moeten missen. Terwijl hij, zoals hierboven reeds gezegd, op zondag 5 april nog zoals al jarenlang het geval was in ons midden vertoefde, heeft hij ons op 24 april voorgoed verlaten. Hij kon nu eenmaal ons maandelijks zondags café niet missen... voor ons zal het niet makkelijk zijn hem daar de volgende eerste zondagen niet meer te zien! Aan Jeannine en de familie bieden het bestuur en alle leden van de Kring hun oprechte deelneming aan.

Een staartje aan dit verhaal: hierbij publiceren wij een zogenaamd 'gedicht' dat Darry De Craene zelf geschreven heeft over dit toch wel merkwaardig en heuglijk feit uit onze oorlogsgeschiedenis WO II.

Waarom ik “Darry” heet...

In de oorlog, op onzen zolder
Zat holder de bolder
Een Amerikaan.
Zonder veel argwaan
Gaf mijn vader hem te eten,
Maar niemand mocht dat weten.
En als de ooievaar mij dan bracht
Ontviel d’Amerikaan een klacht...
Maar een middel werd gevonden
En d’Amerikaan naar Desteldonk verzonden.
Daar, nog niet zo dom,
Gebaarde hij zich stom.
In mijn doopsel vroeg mijnheer Pastoor:
“Maurits, welke naam hebt gij er voor?”
DARRY, sprak mijn vader plechtig.
Verbaasd zei de Pastoor, dat is niet rechtig,
Daar ken ik geen heilige voor.
‘k Zal maar schrijven “Isidoor”.
Mijn ouders, trouw aan hun gedachten
En aan ’t offer dat ze brachten...
Noemden mij “DARRY” als naamgenoot
Van dien Amerikaansen bondgenoot.

Darry De Craene
° 12 juni 1944

BRIEF FAMILIE VAN DEN HENDE / NR. 2

Wachtebeke 14ste November 1918

Zeer beminde broeder,
Gij hebt misschien over eenige dagen de droeve tijding vernomen dat ik ingelijfd werd ook bij de Belgische dienstplichtigen, die voor een 7 tal dagen over de Schelde werden gezet.

Ofschoon het ons een onbepaalden dag scheen, wanneer wij huiswaarts mochten keeren, heeft de algemeene wapenstilstand er een einde aan gesteld. Beminde broeder, ik was vol droefheid maar met volle gezondheid van huis weggegaan en niettemin ben ik weder nu van Donderdag in ’t vaderlijk huis terug gekeerd.

Het doet mij nog pijn, beminde broeder, wanneer ik eraan denk den laatsten dag wanneer ik bij U

persoonlijk in Zwijndrecht kwam om U de laatste afscheidsgroeten te geven – dit is nu ruim meer dan vier jaren tijd en de tijdverloop doet ons van aanzien persoonlijk veranderen – dit heb ik op Uwe beeltenis bemerkt. Beminde broeder, laat ons hopen dat de Goddelijke voorzienigheid er zal in voorzien en dat wij ons niet alleen tevreden zullen moeten stellen met een brief van mal-kander te ontvangen – maar dat wij binnen heel korten tijd persoonlijk zullen bijeen komen.

De wapenstilstand kan mogelijk een einde brengen aan gansch de wereldramp, die menschen en wereldsche goederen geteisterd heeft. De vrede, die wij zoo vurig verlangden zal binst den wapenstilstand gevormd worden, daarin mogen wij ons vertroosten, want geene der deutsche solda-

ten willen nog de wapens opnemen.
 “Dat is de Duitse solatenraad die het zoo wilt voorstellen”.

Bemide broeder, wanneer ik van Antwerpen gekomen ben, dan meende ik, dat de wereld gansch herschape was – de Belgische driekleur wapperde bijna voor ieder huis terwijl de Vlaamse liederen uit alle weerplichtige monden de straten weergalmden (doch wij waren vermoeid).

Ik ben nog in het afkomen dezelfde plaats gepasseerd daar in Zwijndrecht, waar ik bij U geweest heb.

Wij hebben eenen nacht in het fort te Wilrijk geslapen (fort). Wij hebben zeven dagen in de Kempen vertoefd te Pulle bij Santhoven en Broechem en nu zijn wij thuis.

Ik was zeer tevreden, wanneer ik vernam dat gij waarlijk bij de boeren geloged was. Ik heb het zelf gevoeld dat het bij de boeren goed was, want wij vreesden dat zij ons zouden gekambeerd hebben.

Ik ben verheugd dat ik mijn lief Wachtebeke om zoo te zeggen ongeteisterd heb weder gezien. Onderwege maakten de Duitse ons wijs dat Wachtebeke plat geschoten lag (maar Bemide broeder, geloof er niets van – niets dan de roeten zijn beschadigd).

Ik zal nu nog eenige plaats overlaten voor wie van ons nog eenige regelen wilt schrijven.

Aanvaard, Bemide broeder, de innigste groeten en dankbaarheid voor uwe beeltenis.

Uw broeder.

Bemide zoon,

Met veel vreugde neem ik ook eens de pen in mijne hand om u ook eenige regelen te schrijven, dat u doet bemerken dat ik ook nog altijd in volle gezondheid ben want het is al lang geleden dat wij van malkander iets vernomen hebben.

Bemide zoon, schep nu maar coraze, ik denk dat het nu toch niet lang meer zal duren eer gij in ons midden zult kunnen komen, dan zal ons droevig leven herschappen in een beter. Het doet ons toch veel genoeg dat wij gezien hebben in uwe kaarten die gij geschreven hebt dat gij daar toch goed zijt bij dien boer hetgeen ons gerust stelt.

Daarmede ga ik eindigen en blijf

Uwe toegenege moeder, Eugenie Verhegge.

De complimenten van gansch de familie.

Camiel als ij terug schrijft naar uwe Ouders schrijf maar altijd naar mijn adres hier in Holland. Uw geboort: Karel Roelandt.

[Weinigen onder ons kunnen zich nog inbeelden hoe de zaken er hier in Wachtebeke en in Winkel voorstonden, toen op 11 november 1918, om 11 uur, plots werd aangekondigd dat men ermee ophield verder te vechten en dat er dus “Wapenstilstand” was ingetreden. Wij moeten hier geen les in geschiedenis geven, maar iedereen weet dat de “Vrede” na de Eerste Wereldoorlog pas in 1919 te Versailles gesloten werd (op 28 juni).

Hoe zag het er op 11 november 1918 hier bij ons uit? De oprukkende (“zegevierende”) Belgische troepen hadden op dat ogenblik reeds de westelijke oever van het kanaal Gent-Terneuzen bereikt. Wat dus wil zeggen dat de aan de oostkant (onze kant) de ingekwartierde Duitse militairen nog altijd aanwezig waren!

Ik herinner mij dat mijn grootvader (Aloïs Creve senior - 1864-1961) ons nog vertelde dat de bij hen op de Langelede ingekwartierde Duitse soldaat (die heette Fritz natuurlijk!) door hem ondervraagd werd: “Wat denkt ge er nu van, beste grensbewaker?”. En Fritz, totaal niet op de hoogte van wat er zich werkelijk afspeelde, zou geantwoord hebben: “Das alles wäre gar nichts, wenn wir nur unseren Kaiser behalten könnten!”. De man was er zich op dat ogenblik dus helemaal niet van bewust dat zijn machtige keizer al vanuit Spa als een dief naar Nederland gevlucht was – waar hij trouwens tot zijn dood in 1941 een gastvrij verblijf gevonden heeft.

Maar uit de brief van Henri Van den Hende (14 november!) blijkt dat de Belgische regering er als de kippen bij was om alle “weerplichtige” mannen op te roepen om de Duitsers te vergezellen (te bewaken?) in hun aftocht in oostelijke richting – naar de “Heimat”! Henri was in dat jaar dus reeds 20 jaar oud geworden. Hij mocht na volbrachte taak toch terugkeren naar huis.

De ironie van het lot heeft gewild dat Henri – in 1940! – als lid van de Belgische grenswacht door de Duitsers krijgsgevangen genomen werd en tegen wil en dank een (honger)periode in een Duits kamp doorgebracht heeft. - Wies Creve, juni 2014]

“MEESTERKEN” ACKE

Wies Creve

Meesterken Acke met echtgenote

Victor-Désiré Acke was een zeer bekende figuur in Wachtebeke. Geboren in 1871 († 1965), was hij onderwijzer geworden en bij zijn oudleerlingen een legendarisch figuur. Alleen al omdat hij uitzonderlijk klein van gestalte was. En vooral om zijn beroemde uitspraak: ‘Schuif de banken toe!’. Dat vroeg hij aan zijn brave leerlingen toen hij een of andere kwaadaardige slungel in zijn klas, die op de vlucht sloeg, niet kon inhalen om hem een verdiende oorkneep te geven.

Toen hij met pensioen was, hield hij zich ook bezig met fotografie. Er was in de gemeente geen enkele beroepsfotograaf te vinden, zodat onontbeerlijke “pasfoto’s” nogal vaak door “meesterken” Acke genomen werden, van onder het zwarte doek dat hij boven statief en toestel had opgehangen. Toen een of andere “klant” niet al te tevreden was met het resultaat, was zijn even befaamde repliek: ‘Lelijke mensen kan ik niet schoon trekken!’.

Toen wij – geboren in 1930 – in de “Walderdonschool” (die in het Rechtstro stond!) in het vijfde leerjaar bij meester Casneuf les kregen, ging het op een goeie namiddag over ‘de temperatuur’. Onze meester legde uit dat wij

gewoonlijk daarbij de schaal van Celsius gebruikten, en in de Angelsaksische landen de schaal van Fahrenheit gebruikelijk was. Het was dan oorlog, 1941, over de Angelsaksers werd dan onder de Duitse bezetting niet zoveel gesproken... Maar onze meester voegde er nog volledigheidshalve aan toe, dat er ook een schaal van Réaumur bestond, die in de praktijk wel niet meer gebruikt werd. Na enig nadenken zei hij: ‘Meesterken Acke, daar in het dorp, heeft

waarschijnlijk nog een thermometer Réaumur. Gij daar, met uw tweeën, gaat er binst de speeltijd even heen en vraagt heel beleefd of we die meter misschien even mogen tonen, met de belofte hem onmiddellijk terug te bezorgen’.

De twee – Gilbert Bundervoet zaliger en ikzelf – met blij gemoed op stap. We belden aan en de kleine figuur van de oude onderwijzer verscheen in de deuropening. Een van ons twee, ik weet echt niet meer wie, begon met: ‘Meneer Kenacke’... Méér konden we niet zeggen: hij gooide de voordeur voor onze neus dicht.

Toen wij ons wedervaren, zeer bedremmeld, bij onze meester vertelden, stond hij een minuut nadien samen met meester Dewaele in de gang dubbelgeplooid van het lachen. Wij snaptten het niet. De uitleg kregen we pas een hele tijd nadien: nooit hadden wij een onderwijzer anders dan als “meneer” durven aanspreken en ook nooit anders dan “meester”. Misschien hoorden wij al jaren over “Meesterkenacke” spreken. Dus scheen het ons, jonge knapen nog, toch maar logisch dat wij “Meester Kenacke” als “Meneer Kenacke” aanspraken. De familienaam “Acke” zei ons toen nog niets, en we dachten dus het hoofd van een familie “Kenacke” voor ons te hebben...

REIZENDE TENTOONSTELLING “BOTER BIJ DE VIS”

Guy Hoebeke

Van 16 mei tot 13 juni liep in het CCW een tentoonstelling over de **voedselvoorziening tijdens de Grote Oorlog**. Ze was niet uitgebreid, maar juist daardoor zeer overzichtelijk en duidelijk. Een vijftiental panelen, met levendige teksten en sprekende foto's, gaven een zeer goed beeld van de toestand tijdens de oorlog en van de vindingrijkheid van de Belgische bevolking in deze barre tijden.

Bij het verschijnen van dit nummer, heeft de tentoonstelling Wachtebeke reeds verlaten, maar niet getreurd: van 20 juni tot 15 augustus is het nog mogelijk ze te bezoeken in de bibliotheek van Aalter.

Wie organiseerde de tentoonstelling?

We laten organisator Comeet (CultuurOverleg MEETjesland) zelf aan het woord:

Deze rondreizende expo is een initiatief van het CO-MEET, het Centrum Agrarische Geschiedenis, het Departement Landbouw & Visserij en andere partners. Lees meer over het samenwerkingsverband, de expo en het bijhorende boek op www.boterbijdeviswo1.be.

EKKLO - De tentoonstelling Boter bij de Vis vertelt het verhaal van de problematische voedselsituatie tijdens de Grote Oorlog.

Wat schaft de pot? Deze prangende vraag laat de bevolking tijdens WO I niet los. Al bij het begin van de Eerste Wereldoorlog is er een tekort aan voedsel. Het schaarse voedsel is te duur en op krediet kopen is niet meer mogelijk. Voedselproducenten en handelaars willen 'boter bij de vis'. Bijna het hele gezinsbudget wordt gespendeerd aan voedsel. Landbouwers kampen met een tekort aan grondstoffen en de Duitse bezetter eist op grote schaal vee en paarden op. Zelfs de internationale voedselbedeling kan de honger niet stillen.

Drie locaties

De problematische voedselsituatie en de creativiteit van de bevolking staan centraal in de expo 'Boter Bij de Vis', die op drie verschillende locaties te bezichtigen zal zijn: van 4 april tot en met 10 mei in de Huysmanhoeve, Bus 1, Eeklo, van 16 mei tot 13 juni in Gemeenschapscentrum Cultuurhuis Safarken, Dr. J. Persynplein 6, Wachtebeke en van 20 juni tot 15 augustus in de bibliotheek van Aalter, Boomgaardstraat 10. Op www.eerstewereldoorlogmeetjesland.be vind je meer info over WO I in onze contreien.

Wie deze webstek aanklikt krijgt een blad te zien "OVER COMEET" met daarin o.a. een paragraaf over "BOTER BIJ DE VIS. EXPO OVER ...". Als je vervolgens "Lees meer" op het einde van die paragraaf aanklikt, kan je het lijvige rapport (272 blzn.) van Sophie Huysman en Esther Van den Broeck over hun onderzoek naar **het oorlogsverleden van het Meetjesland GRATIS downloaden!!**

De rol van de heemkundige kring

In verband met de tentoonstelling in Wachtebeke kregen we een telefoontje van Mw **Inge François**, diensthoofd cultuur van onze gemeente, of we wilden meewerken aan die tentoonstelling over de voedselvoorziening tijdens WO I. Bedoeling was dat enkele stukken uit ons museum als illustratie bij die tentoonstelling zouden dienen. Na verwijzing naar de hh. **Luc Roels** en **Roger Creve**, bezocht mevrouw François met beide heren ons museum, waar ze haar keuze maakte. Die viel uiteraard op allerlei materieel dat gebruikt werd bij het koken (bereiden) tijdens de Eerste Wereldoorlog, zoals: boterkom, boterstamper, bloemzeef, worstendraaier, aardappelbloemmolen, hespenpers, vlaaienkomp, enz.... Zo werkte onze kring mee aan het culturele gebeuren in Wachtebeke in een breder perspectief. Dankzij **jaarboek 2014** door **Luc. De Maesschalck**, over Wachtebeke en Winkel onder de Duitse bezetting tijdens WO I, is dit onderwerp voor ons werkgebied uitgebreid en diepgaand geïllustreerd!

Enkele stukken uit ons museum gebruikt voor 'Boter bij de vis'

Bovenaan: links boterspekken, rechts vlaaienkomp

Molen voor het maken van aardappelbloem

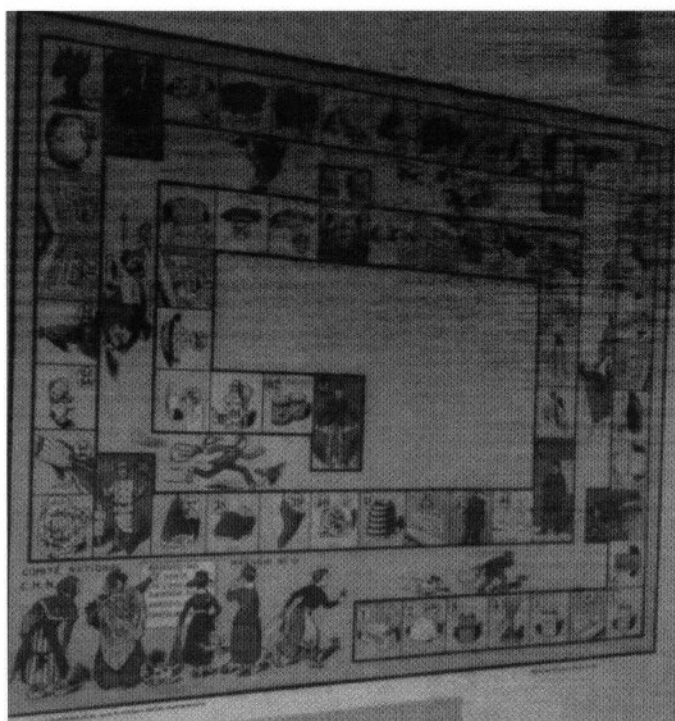

Hespenpers

Leuke voltreffer

Een in het oog springend voorwerp op de tentoonstelling was een reuzeganzenspel. De tekeningen in de verschillende hokjes waren aangepast aan de oorlogsomstandigheden. Er waren echte pareltjes bij. Hierna volgen er enkele, spijtig genoeg in zwart-wit, waardoor ze aanmerkelijk minder tot hun recht komen dan in kleur. Er kon – op aanvraag - ook mee gespeeld worden: dobbelstenen te vragen aan de barman van dienst, maar veel is er niet van de mogelijkheid gebruik gemaakt, want op het einde van de tentoonstelling zag het spel er nog onaangeroerd uit.

Het volledige ganzenspel

Een greepje uit de teksten op de panelen

De behandelde onderwerpen waren:

Boeren, brouwers en vissers – Onder Duitse controle # Tekorten kwellen onze landbouw # De vis wordt duur betaald # De dorstigen laven # Op smokkeltocht # De strijd om te overleven # Arme landbouw, rijke boeren? # Wederopbouw van een verwoest land – Werk van lange duur # Vis voor iedereen # Aan tafel # De spaarzame keuken # Food will win the war # Voedselverdeling – Red de bevolking.

De vis wordt duur betaald

Door het uitbreken van de oorlog verandert nagenoeg het hele kustgebied in een oorlogszone. In oktober 1914 is iedere vorm van visvangst verboden, zelfs in de belangrijkste vissershavens Oostende. Bovendien valt de import bijna volledig stil.

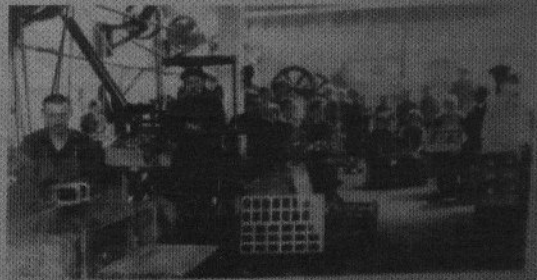
Door de schaarste aan vlees is er een stijgende vraag naar vis bij de bevolking. Enkele moedige Oostendenaars beginnen daarom stiekem te vissen in een verlaten dok.

"Sedert weken al is er geen zeevis meer. En de zoetwatervis, die men nog in sommige private vijvers vond en die tegen hoge prijzen te koop was, wordt een zeldzaamheid."

De grote vangst brengt een spontane visverkoop teweeg. Mede door dit succes wordt de kustvisserij - onder Duits toezicht - heropgestart. Vissen mag tot net aan de havenmuur. De vissers blijven zo onopgemerkt voor de gaaibeelden.

De aanvoer van verse (zee)vis in de steden wordt steeds problematischer. Vanaf 1916 mogen enkel mosselen en garnalen nog worden ingevoerd. In het binnenland neemt de riviervisserij sterk toe. Een vergunning voor het vissen in rivieren, vijvers en poelen is verplicht. Uiteraard bestaat de illegale visvangst.

Wisselmarkt tussen Oostende en Brussel. De vissersmarkt van Brussel, 1914. (Van der Vliet, 1914)

Markt Brussel. Pêche dans l'étang de Paris. St. Georges.

Op smokkeltocht

De Duitse bezetter legt het vervoer van voedingsmiddelen aan handen evenals de maximale hoeveelheid van bepaalde eetwaren die elke inwoner in huis mag hebben. Door te smokkelen probeert de bevolking te overleven.

Zeker in de steden trekken inwoners op smokkeltocht naar de omliggende gemeenten. Ze kopen kleine hoeveelheden boter en aardappelen bij boeren of tussenpersonen. Hun smokkelwaar verstoppert ze. Tijdens de terugrit is het opletten voor controles.

De Duitse bezetter legt het vervoer van voedingsmiddelen aan handen evenals de maximale hoeveelheid van bepaalde eetwaren die elke inwoner in huis mag hebben.

"Van hier zie ik al de poort waar onze tram straks door moet. Zij grijnst mij tegenals een cyclopendoog in een vaalgroen monstervoorhoofd, een oog waaraan mijn halve kilo boter, waartegen ik mijn hart voel kloppen, zo min als mijn vanje (kleine vangst) patatten zal ontkomen."

Herman de Vries, 1914

Langs de grens met Nederland bloeit de smokkelhandel enorm. Over de grens is voedsel goedkoper en is er minder schaarste. Populaire smokkelproducten zijn brood, graan, suiker en koffie. Om deze onwettige handel tegen te gaan, richten de Duitsers in de zomer van 1915 een elektrische draadversperring op langs de Belgisch-Nederlandse grens. Voor betrapping op het land zijn de straffen niet min. Smokkelaars genieten dan ook van de status van helden.

De Duitse bezetter legt het vervoer van voedingsmiddelen aan handen evenals de maximale hoeveelheid van bepaalde eetwaren die elke inwoner in huis mag hebben.

Beeldekens uit onze kinderjaren

Paul Hesters

DE WAS

“Ulder schone kleren uit en ulder vuile kleren aan, kei al was genoeg van ulder” werd er dreigend geroepen toen wij van school kwamen en we aanstalten maakten om te gaan spelen met onze “schoolkleren” aan. Schone kleren, vuile kleren en zondagse kleren: onder die termen verstonden wij onze uitzet om niet in onze flikker te moeten lopen. Heden bestaan er geen weekse en zondagse kleren. Iedereen tooit zich zoals het past. Het wassen gebeurt toch met een automatische wasmachine. Heeft men die niet of heeft men tijd tekort en geld teveel dan laat men zijn was doen in een wasserij. De jonge mensen vinden dit maar normaal zoals wij normaal moesten vinden dat ons moeder, wat betreft de kleding en de was, alles te zeggen had.

Foto: Enkele wasbenodigheden voor de mechanisatie van het wasgebeuren.

Toch willen wij even stilstaan bij de uitdrukking “den was doen”. De kleding was aangepast naar de mogelijkheden. Dit wil zeggen : donker zodat het niet te rap opviel dat zij vuil waren. Ook stoffen waaruit de kledij was gemaakt moesten tegen een stoot en een kookwas kunnen. Voor het beddengoed, ondergoed en de zondagse kleding van de meisjes en vrouwen was een uitzondering voorzien. Wassen en plassen zoals men het soms noemde was een echt beulenwerk. Het gebeurde dan ook niet alle dagen en als het gebeurde was men er beter ver van weg dan vlakbij. Een helpende hand kon men gebruiken maar zij waren niet altijd te vinden.

Iets waar wij verzot op waren was de ketel en de kuip vullen met regenwater. Menig emmer belandde op de bodem van de regenput en dan moest er gevist worden. Emmers bijten niet gelijk vissen en men moest ook hier veel geluk hebben om hem terug naar boven te krijgen. Ons moeder gebruikte de “rake” om emmers water te putten. Men moest de truc kennen of de emmer lag af de rake. Met een korte beweging van de rake trachtte men de emmer te doen kantelen zodat men water kon scheppen. Als wij het zelf moesten of mochten doen deden wij een koord aan het oor van de emmer en trachtten zo de emmer een schepbeweging te laten uitvoeren zonder dat wij de koord in de regenput lieten vallen. *“Vul diene ketel op ’t vuur ook maar op en die zinken waskuipe die op den houten stoel staat en al de lege emmers”*. En zo konden wij, zoals men dat noemde, water putten om de was te doen.

Ondertussen had ons moeder de was gesorteerd. Waarom dat nodig was wisten wij niet, het moest toch allemaal gewassen worden!. Maar ja het zal wel zijn reden gehad hebben en daar maakten wij ons niet druk over. Eerst werd de witte was klaargezet. Waarom zij dat witte was noemde was andermaal een raadsel voor onze kinderoogen en oren: er zat immers ook wasgoed in dat niet volledig wit was. Alles werd in een grote zinken kuip te week gezet om zogezegd het zwart los te weken uit het linnen. ’s Anderendaags mochten

wij vuurtje stoken en zo de zinken ketel, gevuld met regenwater, warm stoken. Met vuur spelen gelijk duivels in “d' helle” tot wij stonken naar de rook derde ons niet. “Ma de ketel kookt al” riepen wij ons moeder toe terwijl wij nog wat hout in de vuurmond van de kachel stopten. “Stop maar, ge verspeelt al da hout en straks kookt hij nog over” was het antwoord. Moeder begon het geweekte wasgoed uit de grote zinken kuip met de hand uit te wringen en los te schudden om vervolgens in het kokende water te laten zakken. “Moak maar dadde weg zij noa”. Waarom dat was wisten wij niet, maar ons moeder haalde uit een verdoken hoek in de stal een emmer met nog wat wasgoed in, wrong het zorgvuldig uit en deed het bij de andere was. Dat maandelijks geheim gedoe hebben wij later begrepen. Witte zeepvlokken en in stuk gesneden restjes van “sunlichtzeep” werden in de kokende wasketel gedaan.

Foto: De zinken waskuip moest ook dienen als badkuip voor de wekelijkse wasbeurt.

Nu kon de zeep haar werk doen in de kokende ketel met wasgoed. Stoken was niet meer voor ons. Het gevaar van oververhitting van de inhoud van de zinken ketel was niet denkbeeldig. Na een paar uren weken en koken werd de was, door middel van een blanke stok uit het kooksop ge-

haald. De verzinkte kuip, die op de houten stoel was blijven staan, werd nu de eigenlijke wastobbe. Ons moeder zocht nog de zwartste plekken op het witte goed om ze met de hand op een wasbord eens extra te bewerken. In dat water werd zo een klein blauw blokje gehangen. In de volksmond blauwsel genoemd. Naar het schijnt was dit goed om een witter kleur te bekomen bij het bleken van de was.

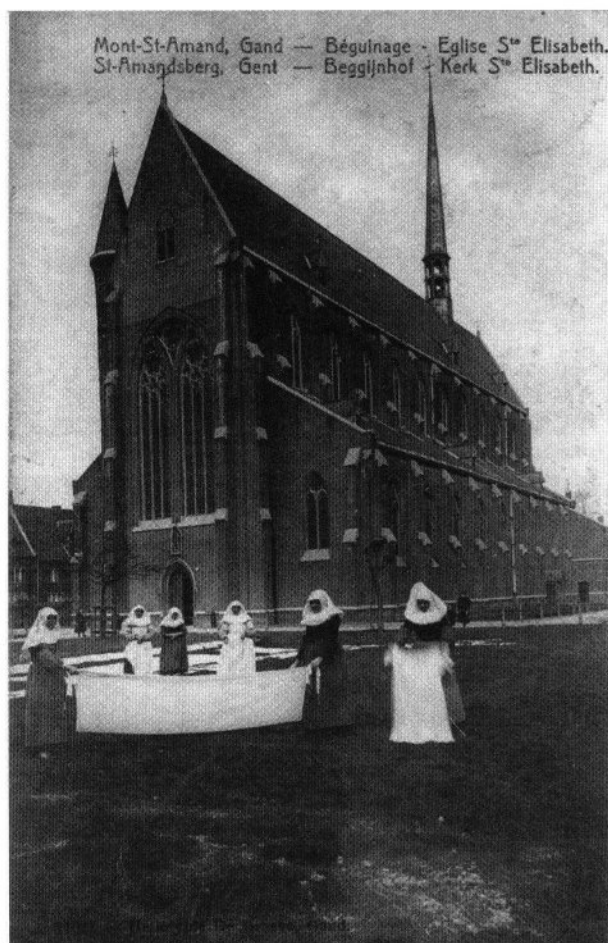

Foto: Ook de begijntjes in het Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg legden hun witgoed te bleken op het grasplein voor de kerk.

“Ruimt hulder vuiligheid en prutsen maar op die ge laoten liggen et op tges want ‘k moe de was te bleken leggen” Er zat niets anders op dan te luisteren en naar de woorden van ons moeder te handelen. Zo konden wij de kerk in het midden houden zoals men zegt. Nat “geweg” werd de was te bleken gelegd met het verbod het gras nog te betreden zolang de was daar aanwezig was. Ondertussen was moeder al bezig de gekleurde was in het warme sop te dompelen en licht op te warmen. Gebreide kousen bij de was waren ten strengste verboden.

't Schijnt dat ze konden krimpen bij een te hoge temperatuur van het water. Veel last hadden wij daar niet van want in de zomer was het "pletse bervoets te lopen". Was uitgespaard, maar voor ons voeten en benen was het anders. Met een minder zachte borstel werden onze benen en voeten geschrobd tot ze rood zagen in de hoop dat het zwart er af was.

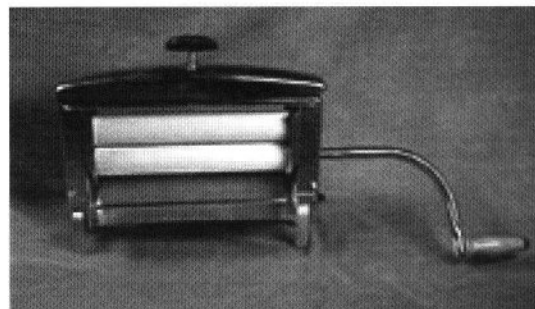

Foto: Koperen wasmachine met elektrisch aangedreven wasmechanisme en wringer.

Wij moesten weer hout halen om het vuur aan te steken wanneer 's anderendaags de witte was andermaal werd afgekookt. Dit alles gebeurde ambachtelijk zoals men het nu zou noemen. De vrouw werd niet ontzien. Vandaar, hoe minder wij om het lijf hadden hoe minder wasgoed. Wel goed gezien van ons moeder maar niet altijd door ons begrepen. Dan spreken wij nog niet van die "pisdokken" die zij dagelijks moesten uitspoelen en te weken zetten. Uiteindelijk werd de witte was dan toch handmatig uitgewrongen. De kol en de manchetten van de hemden, de overtrekken van de hoofdkussens, de zakdoeken en nog wat andere kleinigheden werden in wat lauwater gedompeld met stijfjesel in. Het was nu eenmaal een traditie en daar werd niet van afgeweken. De wasdraad werd goed afgekuist en de was werd op zijn "soldaatjes" opgehangen. Lakens bij lakens, ondergoed bij elkaar, zakdoeken vierkant over de draad enz... Ons moeder keek naar

de was en zag dat het goed was. "Ze zullen nie moeten zeggen da mijnen was niet wit es, kijk maar ier nevens hij zie zo grauww als een padde" Ja, ons moeder was fier op haren was. Het donker of gekleurd wasgoed werd niet te bleken gelegd.

Dat het zo niet verder kon wist ons vader ook en er werd naar andere wasmethodes uitgekeken. Een houten wasmachine waar men met de hand moest aan draaien en die mijn vader voor niets had gekregen van zijn zuster bleek geen succes te zijn. Er moest steeds water in staan of de houten kuip lekte als een zeef. Eindelijk werd een koperen wasmachine aangeschaft met daaronder een ruimte waar men hout kon in stoken om het water op te warmen. De mechaniek om in de was te roeren werd elektrisch aangedreven. Dit was vooruitgang en een luxe ten opzichte van al het voorgaande. Bij het inschakelen van de motor moest men mee helpen door aan de hendel op het grote wiel te draaien. Niet zonder gevaar als ge het mij vraagt. Doch het versleuren van de natte was naar de bijstaande kuipen bleef. De was uitwringen en spoelen, bleken en stijven was nog steeds mensenarbeid. Dat ons moeder soms blij was dat wij in ons bed zaten toen het avond was, valt te begrijpen.

Wringer die op een wasmachine of waskuip kon gemonteerd worden

De vooruitgang stond niet stil. Een wringer dat was nu de uitvinding. De knoken en de armen van ons moeder werden zo toch wat gespaard. Zo een ding werd op de wasmachine gemonteerd. Het bestond uit twee rubberen rollen die men door middel van twee schroeven op elkaar kon doen spannen. Het wasgoed werd tussen de rollen gestoken en met een draaibeweging van de rollen werd het water uit het wasgoed geperst. Om gemakkelijk te zijn was men beter met twee man. Wij konden toen al doorgaan als een man voor die karwei. "Maakt dander ulder vingers nie tussen zitten mee al ulder geweld" was de verstandige raadgeving van ons moeder. Om onze rug en die

van moeder te sparen had ons vader, op zijn werk, een kleine elektrisch aangedreven pomp kunnen kopen. Het waterputten in de zomer was verleden tijd. De vorstgevoelige pomp werd tijdens de vriesperiode uitgeschakeld. Vergeten is menselijk en zo is de pomp tweemaal vervroren geweest met als gevolg : terug water putten zoals vroeger.

De evolutie bij en rond het wasgebeuren was niet te stoppen. Een volwaardige wasmachine met ingebouwde verwarming een must voor iedere huisvrouw. Een “zwierder” om het water uit de was nog beter te kunnen verwijderen en zo de droogtijd te verkorten. Andere soorten waspoeder in plaats van vlokkenzeep konden mirakels verrichten bij een vuile was. Men zou het om den duur nog geloven dat wassen een plezier zou worden. Dit laatste is heden nog niet het geval.

Overall hoort men “*ik lig weer mee nen berg wasgoed, wanneer moet ik dat allemaal wassen*”? Wassen is al iets , maar alles moet nog gestreken worden. Het opwarmen van strijkijzers op een brandende kachel is intussen gelukkig ook verleden tijd.

Het volautomatisch wassen en drogen is heden ingeburgerd. Is het gemakkelijker , dan hangt er toch een prijskaartje aan vast. De toestellen, het verbruik van water, energie en waspoeder is financieel niet te onderschatten. De arbeid, in dit druk bestaan, is lichter geworden maar de intensiteit van het wassen is verveelvoudigd.

Laten wij besluiten dat “**den was doen**” nog steeds moet gebeuren en meestal nog steeds een karwei blijft voor moeder de vrouw.

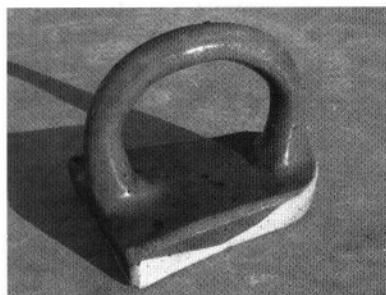

Foto: Evolutie van het strijkijzer

Uit de oude doos

Wies Creve

VALERIE WILLEMS

[Het hoofdpersonage van ons Jaarboek 2012 was zonder enige twijfel Valerie Willems. Heel wat leden drukten hun verwondering uit over wat dit jonge kind reeds op het einde van de 19^e eeuw in haar notitieboekje neerschreef. Toch merkte men op dat er iets ontbrak: een 'eigen werk'. Welnu, dat Valerie op hogere leeftijd ook nog kon 'rijmen en dichten' blijkt uit de spijskaart die ze samenstelde en die we hieronder laten volgen. Het menu, de opsomming van de tafelheerlijkheden die werden opgediend bij het huwelijk van haar nichtje Christiane Willems (reeds jaren ons medelid in de Heemkundige Kring) met de heer Roger Pijnaert, op 12 september 1961, is een tijdsdocument geworden. Zo kortaf en stroef men heden ten dage spijskaarten samenstelt, zo uitgebreid mogelijk deed men dat een halve eeuw geleden nog. Laat het smaken! -

M E N U

Voor u, mijn vriendje, moet gij weten
heb ik voorzeker geen secreten.
De spijskaart, lieve, of de menu
zal puik toch zijn, verklaar ik u.

Vooreerst een soepe mêe tomaten,
gevolgd door zalm mêe goe pataten.
Daarop een glaasje Rijnsen wijn:
Geen twijfel of 't zal lekker zijn.

Ook nog sauciezen en carbonaden,
daarbij rostbief met wildgebraden.
Met puienbillen, mals en vet,
wordt ook 't everzwijntje voorgezet.

Fijne groenten en saladen
zullen hier elkeen verzaden.
Sneppen, hazen, wild konijn,
zullen hiet te smullen zijn.

Ook nog kiekens en kalkoenen
zal men met de tanden zoenen.
Want voor gasten toch zo chique
Moet men hebben groten biek!

Neen, niets zal er zijn bekrompen:
goei champagne zal men pompen.
Schuimt hij niet, toch is hij klaar
en voor zat zijn geen gevaar.

Ook van 't nagerecht wat zeggen,
bij al wat men voor u zal leggen.
Rijstpap, taarten, pudding fijn,
zullen op 't toneel nog zijn.

Appels, peren, noten, druiven,
zo zachte als de dons van duiven.
En gedurende ons desserken,
speelt de fonograaf een airken.

(Nu is dat natuurlijk al:
speelt de radio een airken) !!

Valerie Willems.

Het bestuur van onze Heemkundige Kring heeft enkele besluiten genomen in verband met het open zijn van het praatcafé Den Dhust tijdens de *Wachtebeekse feestdagen*, meer bepaald de kermis, de Safarkensmarkt en de jaarmarkt. Gezien de ervaring opgedaan de vorige jaren, werd het volgende beslist.

De Dhust zal gesloten zijn op de dag van de kermis (28 juni);

Tijdens de Safarkensmarkt (9 augustus) is de Dhust open in de namiddag (van 13.00 uur tot 18.00 uur);

Op de jaarmarkt (7 november) zal het praatcafé de ganse dag open zijn, dit wil zeggen van 09.30 uur tot 17.00 uur.

Iedereen zegge het voort! Het bestuur.

Steeffen Sette

Wies Creve

Het verbaast mij dat heel wat inwoners van Wachtebeke niet schijnen te weten wie Steeffen Sette was.

Zij was nochtans tot over de grenzen van de gemeente en zelfs over die van het land maar al te bekend, zoals verdere anekdotes in dit artikelje zullen doen uitschijnen.

Ik kan mij niet meer herinneren of ik haar zelf ooit gezien heb. Ze is in elk geval al vóór 1950 overleden; ik moet toegeven dat ik nog steeds de moeite niet genomen heb om haar overlijdensdatum in de archieven van de gemeente na te vlooiën.

Maar ik weet wel dat haar echtgenoot, Petrus Claeys, overleden is in 1950 en dat op zijn rouwprentje vermeld werd dat hij weduwnaar was van... Stephanie De Caluwé. Zodoende... Want wie ooit mijn bijdrage heeft gelezen over de bijnamen ("lapnamen") die over ons dorp verspreid waren nog tot over de helft van de twintigste eeuw, weet dat "Sette" één van de bijnamen was die aan iedereen die De Caluwé heette werden gegeven.

Petrus is 94 jaar oud geworden (geboren in 1855). Ik heb hem enkele keren ontmoet in het kapsalon van Gustaaf De Vijlder, waar ik in mijn tienerjaren na lang aandringen van thuis uit steeds mijn weerbarstige krullen liet knippen. En zeer lang, tot hij er niet meer was, heb ik gedacht dat de brave man, die mij altijd iets vertelde terwijl we onze beurt afwachten, Klaas als voornaam had. De kapper sprak hem steeds aan met: "Klaas, 't is aan u!". Ik had nooit eerder beseft dat Gustaaf eigenlijk riep: "Claeys...".

Eén der kleine geschiedenissen die ik mij herinner is wel de historie van de zware beuken die in de dreef naast het huis van Klaas stonden. De Duitsers hadden het gedurende de 'Grote Oorlog' wel meer op zware boomstammen gemunt, meestal notelaars (geweerkolven!), maar ook de beuken waren zeer gegeerd. Het huis van Klaas was niets anders dan het fameuze café "Jagersrust", gelegen rechts van de weg waar nu de Walderdonk overgaat in de Gebroeders Naudtslaan, ietwat voorbij het bedrijf dat nu vooral als verkooppunt voor siervogels bekend is, en waar nu – zoals ik het van hier achter mijn klavier zie – ook nog de telefoonmasten staan. En wellicht staan ook die beuken daar nu nog, in een lange dreef die van de weg naar het tracé van de

vroegere spoorweg loopt.

Toen de Duitsers de mooie oude beuken wilden omhakken, kregen ze het aan de stok met Steeffen. Die had zodanig goede connecties met enkele Duitse officieren – vertelde "Klaas" mij zelf! – dat de lagere militairen het dringend 'befehl' kregen deze rij beuken te laten voor wat ze was. Klaas zelf baatte in zijn actieve jaren een fijne-zandmijn uit die in de magere gronden achter het café gelegen was. Fijn wit zand was tot in de eerste decennia van de twintigste eeuw nog zeer in trek, en werd o.a. gebruikt bij het bestrooien van houten plankenvloeren, soms in kunstige arabesken...

Het café droeg de welluidende naam "Jagersrust", en het werd inderdaad ook wel door de jagers die in de omliggende bossen bedrijvig waren als rustpunt gebruikt. En wie waren toen over het algemeen die jagers? Welgestelde mannen, die niet alleen jaagden, maar ook wel, behalve rust, andere "lust" nodig hadden. Het was dus "onder de mond" dat het café ook voor anders bedoelde rustpunten werd gebruikt, onder het welwillend oog van de "patrones". De faam van deze brave dame werd dan ook stilaan over een wijde omtrek verspreid, zodat men met opzet de naam van het café ook soms in "Jagerslust" muteerde.

Het verhaal wil dat burgemeester Van Pottelberghe, op reis naar Bordeaux, aan een bepaalde leverancier van wijnen niet kon uitleggen waar Wachtebeke nu eigenlijk gelegen was, maar dat er klaarheid in de toestand kwam toen hij verklaarde dat Steeffen Sette daar woonde! Men zegt zelfs dat ooit de Bugatti, de sportwagen van prins Leopold, de latere koning Leopold III, daar voor de deur te zien geweest is.

In die dagen zong men in Gent en omstreken een echt Gentse tekst op de wijze van "La donna è mobile" van Verdi. De tekst van de Stroppen luidde: «Sofie Van Caenegem, Sofie Van Caenegem, die verkoopt spekken, om van te lekken...». Het duurde niet lang met die song, want in, laten we zeggen onze eigen omtrek, werd hij vervangen door: «'t Er zat nen papegaai, 't er zat nen papegaai, in de glorie, bij Steeffen Sette...». In 1950, het jaar dat haar echtgenoot stierf, kenden alle mannen en vrouwen die tussen 1880 en 1930 geboren waren, deze tekst op deze melodie uit het hoofd!...

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Hubert Van Kerckhove Ondervoorzitter	Molenhoek 9A 9185 Wachtebeke	Tel. 0475 40 30 23 hubert.vankerckhove@telenet.be
Luc. De Maesschalck Secretaris—Redactie	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@telenet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	Dorp 68A 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be
Luc Roels Museum	Merelstraat 56 9185 Wachtebeke	Tel. 0496 46 51 15

Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw, Godshuisstraat 13 9185 Wachtebeke.

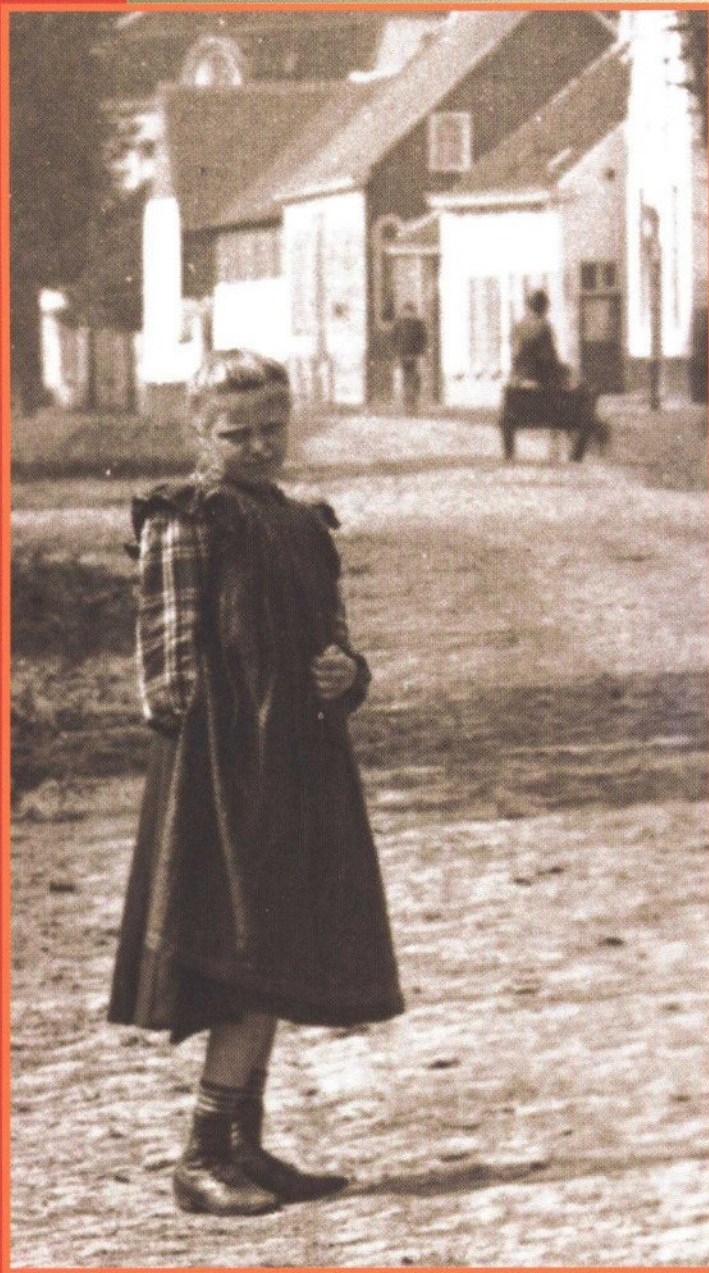
Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust », in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

HEEMKUNDIGE KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter <i>Guy Hoebeke</i>	p. 1
Nieuws van de Redactie <i>Wies Creve</i>	p. 4
Niet zomaar een drinkbus! <i>Luc. De Maesschalck</i>	p. 5
Het Etappegebied <i>Wies Creve</i>	p. 7
Overslag <i>Eugeen De Vos</i>	p.15
Naar een Groter België <i>Wies Creve</i>	p. 16
Beschermingsbesluit Vierschaar <i>Wies Creve</i>	p. 17
De ware vrienden <i>Wies Creve</i>	p.18
Route 55 <i>Hubert Van Kerckhove</i>	p.19

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

De Vierschaar en de wereld daarbuiten

De week van 29 juni tot en met 5 juli was een voorbeeld van onze (schrijver dezès) contacten met de buitenwereld.¹

Het eerste begon met een zoektocht naar de wortels voor een artikel over pater **Etienne Van Doosselaere**, die woont in De Panne. Die had ons het fotoboek geschonken van zijn eremis in Wachtebeke. Zonder bijkomende uitleg was daar niet veel mee te beginnen. Vraag was hoe we elkaar konden ontmoeten. De oplossing: dhr **Maurits Creve**, klasgenoot van pater Etienne en oudleerling van het Sint-Laurensinstituut van Zelzate, zoals ondergetekende. Zo belandden we op dinsdag 30 juni bij het klooster in De Panne

De volgende dag, woensdag 1 juli, stonden we om 9.45 u te wachten aan de kapel voor het godshuis De Mey op dhr **Denis Noë** – die helemaal uit het Brusselse kwam met materiaal voor een artikel over de familie Noë. Verkeersopstoppen deden ons het ergste vrezen, maar dhr Noë was het noodlot te slim af, kwam over Dendermonde, maar strandde aan de brug van Puyenbroeck. Tuk op streekproducten uit het Meetjesland, kende hij echter zijn weg en kwam via de Kennedylaan over Sint-Kruis-Winkel naar ons lokaal. Het werd een vruchtbaar gesprek, waardoor we hopelijk voor het jaarboek 2016 stof zullen vinden. De contacten met de familie Noë moeten nog gelegd worden, want de artikels voor jaarboek 2015 en de kopij voor De Vierschaar 2015-03 hadden natuurlijk volstrekte voorrang.

Op zondag 5 juli kregen we het bezoek van dhr **G. Van Steirteghem** van Haasdonk, geïnteres-

seerd in onze jaarboeken waarvan hij een volledige verzameling wilde. Die werd, voor zover mogelijk, aangevuld. Ondergetekende leidde hem rond in onze lokalen, wat dhr Van Steirteghem bewonderende commentaar ontlokte. Daar hij een multi-verzamelaar is, die van alles wat hij verzamelt een compleet stel wil, werd hij lid, zodat secretaris Luc hem alle toekomstige publicaties kan toesturen.

SCHENKING

Het voordeel van een gebuur is dat hij niet ver moet lopen om iets leuks te doen voor onze kring. Zo ook dhr **Chris Scheire** (al meermaals vermeld in onze publicaties, ook als schrijver), die De Vierschaar een warm hart toedraagt. Op dinsdag 18 augustus bracht hij ons drie schilderijen van de hand van **Jos De Caluwé**, voorstellend: een windmolen, een kapelletje te Sint-Kruis-Winkel en een huisje met gedeeltelijk afgebroken dak (zie foto's). dhr Scheire had op Facebook een aanbod gezien van dhr. **Ignace Buysse** (Wachtebekenaar) "Negen schilderijen van Jos De Caluwé te geef". Daarop volgde een bliksemsnelle reactie van Chris en uiteindelijk belandden drie schilderijen bij onze kring. Vermits we al de schildersezels en het palet van Jos hebben en al een enkel schilderij, vormen deze drie een mooie aanvulling om in den Dhust een hoekje aan onze Wachtebeekse kunstschilder te wijden.

Het was indertijd zeer moeilijk om een schilderij van Jos te bekomen, zelfs als hij het uitdrukkelijk beloofd had; we spreken uit eigen ervaring. Het wekte dus onze nieuwsgierigheid hoe dhr Buysse er in geslaagd was werken van Jos te verzamelen. Even belangrijk was de drie werkjes te kun-

¹ Secretaris Luc en Guido (familie – stamboom) kunnen zonder moeite nog een rijker voorbeeld geven!

nen situeren! Hier bracht dhr Buysse redding en hoe! Hij is de zoon van dhr **Leonce Buysse**, buur en goede vriend van Jos. Dit verklaart al het eerste punt.

Over het linkse schilderijtje vertelt dhr Buysse het volgende: Langs de weg van Wachtebeke naar Winkel aan de linkerkant, voorbij de kapel, liggen eerst weiden en daarna enkele huizen in rode baksteen. Daarnaast stond vroeger een boerenerf waar zijn oom Fons Aers woonde. Tegenover Fons woonde zijn zuster Vitalie. Toen haar huisje plaats moest maken voor nieuwe woningen, trok ze in bij haar broer. Die had zijn boerderijtje wat laten verkommeren – hij was alleen – en na een februari-storm stond het op instorten. Leonce vroeg dan aan zijn vriend Jos het huisje te schilderen, als souvenir, vooraleer het enkele dagen later zou afgebroken worden. En zo geschiedde.

Het schilderijtje in het midden stelt een molen voor in Zaffelare, die stond op de hoek waar de Oude Veldstraat in de bocht uitkomt op de baan naar de Loze Boer. De molen was al afgebroken einde de jaren 1930,² maar er bestond nog een pen-tekening van, getekend door Herman Verbaere.³ Leonce wou een schilderij van die molen ter gelegenheid van de 25^e huwelijksverjaardag (1977) met zijn vrouw, Palmyre Buyle (°1930 - †2012), wiens ouderlijk huis daar stond en zich de molen nog herinnerde. Aan de hand van die tekening voldeed Jos aan het verzoek van zijn vriend Leonce. Wie meer wil weten over deze molen:

<http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=6626>

Van het rechtse schilderijtje weten we meer. Dit is meer een schets. Leonce (°1924 - †2005) had daar nu en dan gewerkt toen hij 14 jaar was. Hij was terzelfdertijd koewachter. Ook hier vroeg hij aan Jos een herinnering aan die plek. We zien het kapelletje aan het begin van de kerkwegel die vertrekt van de Pastoor Herpelinckstraat naar Sint-Kruis-Winkel Dorp. Het gebouw met de schouw erachter is een brouwerij (Cornelis). We hebben zelfs nog foto's van diezelfde hoek: één na een botsing (met dank aan secretaris Luc) en één genomen nu (2 september).

Er werd een fotowedstrijd ingericht t.g.v. de Sinksenkermis 2009 in Winkel.

Onder vraag 8. vonden we volgende inlichtingen:

8. Brouwerij en molen rond 1920

Reeds in 1432 werd er een dorpsmolen in het Molenstraatje gesignaleerd. De molen op de foto was sinds het midden van de 19de eeuw in handen van de familie Cornelis. De familie Cornelis waren de laatste uitbaters want in 1936 werd de molen stilgelegd en twee jaar later werd hij gesloopt. Welk bier werd in de brouwerij gemaakt? A) Molen bier; B) Pater bier; C) Wynkel's bier?

Spijtig genoeg beschikken we niet over de foto die bij vraag 8. hoorde en ook niet over het antwoord, al vermoeden we dat het "Molenbier" was.

Welke lezer kan ons hier helpen?

Voor meer inlichtingen zie <http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=6229>

Foto L. De Maesschalck

Foto G. Hoebeke

Bedankt Chris en Ignace.

² Volgens "Molenechos" werd de molen al in 1927 afgebroken.

³ **HERMAN VERBAERE** - Geboren te Wetteren in 1905 - Overleden te Zottegem in 1993 – Zeer bekend kunstschilder. (zie internet)

FLORIS ENDE BLANCEFLOER

Het was al een tijdje stil rond dit project, maar we ontvingen een e-mail met zeer uitgebreide bijlage van dhr. **Marc De Smet** van Assenede. Hieronder het deel over de publicatie van het boek dat professor Janssens hierover schreef.

Vroeg nieuwjaarsgeschenk van het Vlaamse Davidsfonds voor de inwoners van de Vier Ambachten: *Floris ende Blancefloer van Diederic van Assenede. Liefde in het graafschap Vlaanderen van de dertiende eeuw.*

Te noteren: vrijdagavond 23 oktober 2015 19.15u KERK te Assenede
Dr. DIRK DE SMET - Voorzitter vzw HALLEKIN - (Assenede)

In het jaar 2013 werd een bronzen beeld van de hand van Assenedenaar Peter Audenaert en voorstellend Diederic van Assenede door de gemeente aan de zuidergevel van de kerk geplaatst. **Wie was die Diederic ?** Zijn familienaam is "van Assenede". Was hij van Assenede ? Het "ambacht" Assenede of de parochie Assenede ? Wat betekende hij voor de streek van de Vier Ambachten ? Wanneer leefde hij ? Wat heeft hij voor bijzonders gedaan ? Wie zijn Floris en Blancefloer ?

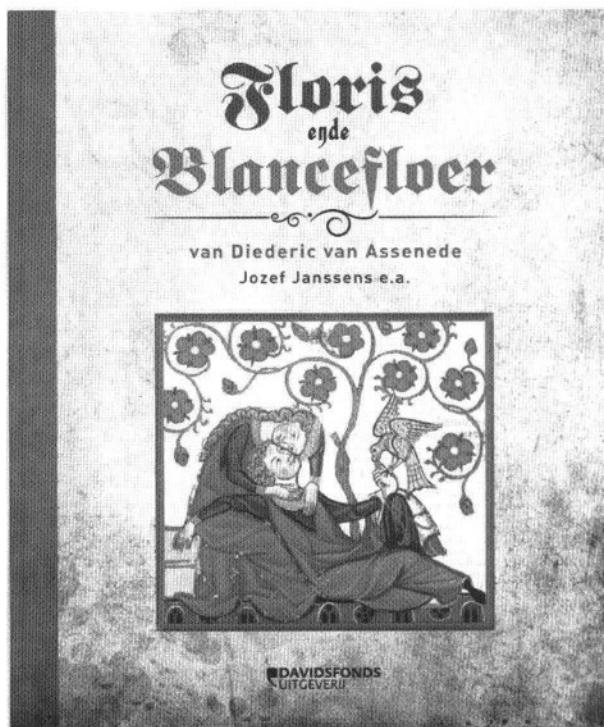
Nieuw boek

Op die vragen wordt nu ten gronde geantwoord door een nieuw Davidsfondsboek van de hand van Vlaanderens bekende literatuurhistoricus, professor emeritus Jozef Janssens van de Universiteit van Brussel (thans K.U. Leuven), met als titel : *Floris ende Blancefloer van Diederic van Assenede. Liefde in het Vlaanderen van de dertiende eeuw*, een splinternieuwe uitgave van het DAVIDSFONDS. Een boek voor elke belangstellende in de heemkunde en geschiedenis van de streek, en voor het onderwijs. *Dirkin van Hasnede* dichtte 750 jaar geleden dit hoofse liefdesgedicht in 3.974 verzen. Dit van oorsprong Franse liefdesverhaal ging eeuwen geleden gans West-Europa rond; het was een "bestseller avant la lettre" in dertien verschillende talen; het werd gedicht en verdicht in het : Frans, Vlaams, Engels, Duits, Noors, Zweeds, Deens, Italiaans, Spaans, Tsjechisch, Jiddisch, Grieks, IJslands. Bijzonder is dat Diederics gedicht tot de vroegste Vlaamse literatuur behoort en dateert uit de tijd van bijv. het wereldbekende gedicht *Van den Vos Reynaert* (3.469 verzen), dat ook het licht zag in onze streek.

Prof. Janssens komt op **vrijdag 23 oktober 2015 (aanvang 19.30 u)** zijn nieuw boek voorstellen in de KERK te Assenede. Diederic heeft deze twaalfde-eeuwse kerk nog gekend en heeft er ook in gefunctioneerd. De inkom is gratis. Aanwezigen die het boek daar aankopen genieten

van 10% korting. Het is een boek op groot formaat: 280 bladzijden met meer dan 150 kleurenillustraties. Een unieke uitgave.

Janssens die al verschillende boeken uitbracht over de vroege Vlaamse literatuur, is bekend voor zijn zeer vlotte schrijfstijl. In dit nieuwe boek kunnen we alles lezen over Diederic, de tijd waarin hij leefde; de culturele context waarin zijn gedicht het daglicht zag; waarover het gedicht gaat; vanwaar het verhaalthema komt; hoe onze streek er toen uitzag, enz. Meer dan 150 kleurfoto's, waarvan vele nog nooit gepubliceerd, illustreren de zeer leesbare teksten van deze 70-jarige emeritus-hoogleraar. Professor Janssens realiseerde dit boek op uitnodiging van de Assenede erfgoedvereniging vzw HALLEKIN.

Nieuws van de Redactie

Wies Creve

Ons medelid **Jeanette Poelman** uit Sint-Kruis-Winkeldorp bezorgde ons een drietal kleine boekjes uit vervlogen jaren, die zij aantrof toen zij wat oude papieren wou opruimen. Een voorbeeld voor velen! Nogal wat interessante documenten gaan verloren voor de plaatselijke heemkunde – we mogen zonder overdrijving zeggen: zelfs geschiedenis – omdat erfgenamen vaak heel wat weggooien omdat ze er zogenaamd ‘niets meer mee kunnen doen’...

Het oudste exemplaar van de drie is een “Almanak voor het jaer des Zaligmakers’ 1865! Het draagt als titel “De Kluchtige Gentenaer”. We hopen onze lezers bij gelegenheid daaruit wel een beperkte bloemlezing aan te bieden.

Het tweede boekje werd te Brugge gedrukt in 1931. Het pretendeert zelf de “eenige officieele uitgave” te zijn van het “Handboek der Mariacongregaties voor Jonge Dochters”. Met die laatste zijn waarschijnlijk ongehuwde godsvruchtige maagden bedoeld. Later kunnen we misschien daaruit nog een en nader bovenhalen om voor ons – nu toch éérentwintigste-eeuwers – nog even duidelijk te maken met welke onverzichtelijke massa verplichtingen onze ouders rekening moeten houden.

Het derde boekje heet “Orate Fratres”. Als ondertitel verschijnt op de frontpagina: “Klein gebedenboek ten gebruike der soldaten van het Belgisch Leger te velde”. Het kostte 25 frank... per honderd exemplaren!! De vader van ons medelid Jeanette, **René Poelman**, heeft zich dat, duidelijk met zeer goede bedoelingen, aangeschaft. Op de eerste bladzijde vinden we, duidelijk leesbaar door hem in potlood geschreven: “Poelman René - Dorpstraat nr 6 - St. Kruis Winkel - Oost-Vlaanderen - België”. De keerzijde, pagina 2, bevat een voorgedrukte tekst, die waar het past door René met potlood werd aangevuld. “**Verklaring van Lidmaatschap der Katholieke Kerk. Ik ondergetekende (naam en voornamen) Poelman René (Militair adres) 22ste Linieregiment 3de Compagnie Stamboek-**

nummer 10286860 verklaarte behoren tot den katholieken godsdienst. In geval van ongeluk, vraag ik de hulp van een katholiek priester. (Handteeken) Poelman R. In geval van ongeluk, verwittigt: M. Aalmoezenier Sonnevile van het 2de Bataljon 22ste Linie.”

René heeft dit exemplaar wel steeds zorgvuldig bij zich bewaard, want hij had het ook nog bij toen hij na de achttiendaagse veldtocht van mei 1940 in Duitse krijgsgevangenschap is geraakt. Op een linkse onbedrukte bladzijde vinden we, alweer in potlood schrift, de (ontwerp-)tekst van een briefje dat hij naar het thuisfront wou sturen. “*8 October 1940. Liefste Vrouwken, mijn lieve kinderen. Reeds 6 maanden zijn verlopen dat wij elkander omhelsden. Hoe lang zal nog ons scheiden duren. Hoezeer verlang ik naar u allen. Mocht de Goede God ons toch rap brengen uit deze gevangenschap en eens de gelukkige dag aanbreken dat we elkander wederzien. Dien dag, mijn geliefden, zal misschien de schoonste zijn van gansch ons leven, Irma, Jeanetje, Lucien. - René.*”

*

Jeannine, de echtgenote van ons betreurd in april overleden medelid **Arthur De Bruycker**, bezorgde ons een aantal foto's die in de eerste helft van de vorige eeuw in het dorp van Sint-Kruis-Winkel genomen zijn. Daarbij de foto van de bijna legendarische dokter Van Geyte en zijn echtgenote, plus een paar exemplaren van zijn rouwprentje (hij overleed in april 1940, een maand voor de Tweede Wereldoorlog hier ook België overrompelde. **Tuur** had dat alles zorgvuldig bewaard. Ook nog de gedrukte oproepen tot de leden van het Davidsfonds om de begrafenisdiensten bij te wonen van twee medeleden, Herman De Bruycker en Gerard Buyle, die bij de tragische verdrinking in januari 1940 bij hun schaatspartij op de Moervaart na ijsbreuk om het leven kwamen. In ons vorig nummer hebben we daarop nog terloops moeten verwijzen, toen we het over de tussenkomst van ons medelid Jeroom Coppens bij dit fatale ongeval hadden.

Niet zomaar een drinkbus!

Luc. De Maesschalck

Laatst ontvingen wij van één van onze Winkelse leden een militaire drinkbus, met eetketeltje en bijhorende gamel. Nu zult u zeggen: wat is daar nu aan, zo zijn er toch honderden, of duizenden, in omloop? Maar zoals op bijgaande foto's te zien is, is zeker de drinkbus wel speciaal. Ze hoorde toe aan René Poelman, de vader van ons lid Jeannette Poelman, die het geheel aan de heemkundige kring schonk. Zowel bus als eetketel behoorden hem toe tijdens de mobilisatie van 1939, waarbij René betrokken was. Ze maakten bovendien de achttiendaagse veldtocht mee en vergezelden hun eigenaar in krijgsgevangenschap.

René Poelman heeft zowat zijn ganse militair avontuur in zijn drinkbus gekrast, plus een tekening op elke vlakke zijde. Alleen al de manier waarop dit gebeurde dwingt bewondering af: het krassen van vrijwel perfect gelijkvormige letters, netjes op een rij en dit, voor wat de zijkant

betreft, op een gebogen oppervlak, moet niet zo eenvoudig geweest zijn. Het aanbrengen van de figuren op voor- en achterzijde evenmin. We kunnen redelijkerwijs veronderstellen dat dit gebeurd is tijdens de krijgsgevangenschap, om de tijd te verdrijven. Niet alle letters zijn nog goed leesbaar, bovendien is de bus zwaar gedeukt wat bewijst dat ze wellicht na de oorlog nog lang dienst gedaan heeft. Ook de onderzijde is beschreven, maar daar is enkel nog een straatnaam met nummer leesbaar: Molenstraat 38, de huidige Rapenburgstraat (volgens het negentiende-eeuwse kadasterplan Popp). De eetketel is eveneens gemarkeerd: daar staat vooreerst zijn naam op - wellicht een voorwaarde om ze niet kwijt te raken tijdens de gevangenschap -, de naam van vrouw en kinderen en nog de tekst 'mobilisatie'. Maar het is de drinkbus die het meest interessant is.

Op één van de zijden staat bovenaan een kroon en daarnaast het nummer 22. Dit slaat op het tweeëntwintigste linieregiment waartoe René

behoorde. Daaronder staat, in iets grotere letters: *MOBILISATIE 1 september 1939*, gevolgd door een ganse reeks namen: *Sint-Amandsberg, Vosse-laere, Broeche(m?), Rumpst* (vermoedelijk wordt Rumst bedoeld), *Londerzeel, Ombeek St. Katharina, Ast...* (niet leesbaar), *'s Gravenwezel*. Logisch gezien moeten dit de opeenvolgende plaatsen zijn waar René de mobilisatie doorgebracht heeft. Toen hij in dit laatste dorp verbleef brak de oorlog uit, wat blijkt uit de informatie gegeven door het volgende vak, dat als titel heeft: *Oorlog: 10 mei 1940*, met nog de vermelding van vier namen: *'s Gravenwezel, Hemiksem, Somergem en Adegem*. Al deze info staat op één zijkant.

De tweede zijde bevat minder namen: het betreft de periode van zijn krijgsgevangenschap. Alhoewel niet alle letters leesbaar zijn, kunnen ze wel worden ingevuld. Er staat, lijn per lijn (de letters tussen haakjes zijn niet meer leesbaar): *Krijgsge(van)gen, Oostw(inke)l, 27 (mei) 1940*. Afgescheiden door een lijn staan nog vijf Duitse namen vermeld, blijkbaar de plaatsen waar hij zijn gevangenschap heeft doorgebracht: *Emmerich, Oberlangen, Verssem, Meppen, Krems a/d Donau*. Daarmee eindigt zijn 'verhaal'.

René Poelman is dus blijkbaar gevangen genomen te Oostwinkel op 27 mei 1940, de dag voordat het Belgisch leger capituleerde. Dit wordt trouwens bevestigd door de aan hem uitgereikte *Kaart met opgave der oorlogsdiensten voor strijder 1940 - 1945*. Dezelfde kaart vermeldt ook de duur van zijn gevangenschap: van 27 mei 1940 tot 24 februari 1941. Rond die periode werden de

Vlaamse krijgsgevangenen immers ontslagen uit gevangenschap, in tegenstelling tot wat met de Waalse soldaten gebeurde. Wat later, na de oorlog, tot meerdere politieke oprispingen aanleiding gaf. Het document maakt ons ook duidelijk welke eretekens René mocht ontvangen: de Herinneringsmedaille met twee gekruiste sabels en de Medaille van de Krijgsgevangene met één staafje. Dit laatste slaat waarschijnlijk op de duur van de gevangenschap (minder dan één jaar). Beide medailles werden eveneens aan de heemkundige kring geschonken. Veel meer informatie was niet beschikbaar, maar één foto maakt duidelijk dat de gevangenen, of toch een deel van hen, door de Duitsers tewerkgesteld werden. Er is uit af te leiden dat dit in het geval van René bij een boer was. Beter kon men het tijdens de oorlog wellicht niet treffen, althans indien de boer niet al te nazi-gezind was.

We moeten hier nog vermelden dat mevrouw Poelman nog meerdere stukken aan de heemkundige kring schonk. Het belangrijkste is wellicht de schouwgarntuur, waarvan we hopen dat ons bestuurslid Yvonne De Coene er een plaatsje voor vindt in de Vlaamse Kamer naast onze permanente tentoonstelling. Verder was er nog een oud fotoestel, eveneens van haar vader afkomstig, en de twee medailles die hij ontving als laureaat van de arbeid. En vooral: een massa bidprentjes, het moeten er honderden zijn. Zoals onze leden wel weten: daar kunt u de heemkundige kring altijd plezier mee doen. Hartelijk dank, Jeannette!

<p>Kaart met opgave der oorlogsdiensten voor strijder 1940-1945</p> <p>afgeleverd aan <i>Goelmann, René</i></p> <p>geboren te <i>St. Kruis</i> den <i>28.10.1911</i></p> <p>graad: <i>Soldaat</i></p> <p>Stand: †† Beroepemilitair — Militiaan — Oorlogsvrijwilliger — (Gewapende weerstander — Weerstander door de sluikers — Agent van inlichtings en actiedienst.)</p> <p>Opgave der oorlogsdiensten:</p> <p><i>Van 10.5.1940 tot 27.5.1940 bij het 14.5. linieregiment.</i></p> <p><i>Van 27.5.1940 tot 24.2.1941 krijgsgevangene in Duitsland.</i></p> <p><small>†† Het omroeporgaan.</small></p>	 <p>Volgnummer: 62553</p> <p>Handtekening van den houder:</p> <p>De Minister van Landsverdediging, B. B. Lt-Kolonel ELIAS Dienstcommissie</p> <p><i>Op</i></p>	<p>Opgave der oorlogsdiensten (vervolg):</p>
--	--	--

HET ETAPPENGEBIED

Wies Creve

[In 1923 verscheen een uitgave van 78 bladzijden gedrukte tekst, formaat ± 27 × 20 cm. Op de eerste pagina verscheen een foto van de auteur, Cyriel Vlaminck, door hem daaronder van zijn handtekening voorzien (facsimile). Wij laten hierbij het voorwoord volgen, en ook de laatste twee bladzijden, die dan specifiek handelen over de Kommandantur van Ertvelde en Sint-Niklaas. Onder Ertvelde ressorteerden Zelzate, Wachtebeke, Zaffelare en Winkel. De tekst die betrekking heeft op Sint-Niklaas nemen we hier niet over, gezien hij niets te maken heeft met ons werkgebied. De auteur zelf is duidelijk een ras-echte "Lokeraar", inwoner van Lokeren geweest. Daarom zullen we uit de hele tekst van de 76 eerste bladzijden alleen dat halen wat voor ons nog het weten waard kan zijn.]

Op de frontpagina van de omslag komt volgende tekst voor:]

Cyriel VLAMINCK

HET ETAPPENGEBIED IN BELGIË

tijdens den oorlog 1914-1918

Verboden nadruk

1923

[Bladzijde 5 : voorwoord]

VOORWOORD

Het onderwerp van dit boek is slechts door één Belg behandeld. Het is het leven, het lijden van

ons volk, het is de overval, het bestuur, de omgang der Duitschers welke Schrijver in levendige tafereelen heeft afgeschetst.

De vrije, rechtgeaarde taal is goedgekeurd door allen, zelfs door vreemden. Het is de rechtvaardigheidszin, vereischt bij een geschiedkundig werk.

Men merke op dat de Schrijver den volksstijl verkozen heeft die niet alleen door de intellectueelen, maar vooral door de massa zal begrepen worden. Het is een boek dat alle Belgen aanbehangt en als dusdanig is het noodig dat allen het kunnen genieten.

Uit ieder bladzijde van het boek straalt de onomwonden waarheid, dewijl Schrijver alles persoonlijk heeft gezien en gehoord. Hierdoor verhoogt het aanzienlijk zijne waarde.

Dit werk behoort eene plaats in ieder huisgezin. Het is de volledige samenvatting van het Etappen gebiedsleven in het tijdperk 1914-16.

De Uitgevers.

Uit het Etappen gebied

KOMMANDANTUR VAN ERTVELDE

De Kommandantur Ertvelde was groot en belangrijk. Zij paalde aan de Hollandsche grens en het operatiegebied. Zij was samengesteld uit de volgende gemeenten: Ertvelde, Selzaete, Wachtebeke, Oost-Eecloo, Sleidinge, Evergem, Winkel, Bouchaute, Mendonck, Saffelaere en Assenede.

De Duitschers hadden het lieve dorpje Ertvelde, met zijn vierdubbelde boomenrij, uitgekozen voor den zetel hunner administratie. Zij hebben er een goed leventje gemaakt, want in de streek was voorraad aan alles.

In deze Kommandantur is er vooral veel gesmokkeld. 't Is daar een echt winstbejag geweest, eene kwestie om «zaakjes» te maken. De gelegenheid bood zich aan door de nabuurschap met de grens.

De inval der Duitschers is daar kalmtjes toegegaan. De bloedige furie was over. Zij dachten

alleen zich eens goed in te nesten. En men overwoog slechts de opbrengst aan levensmiddelen en geld. Het wapen liet men aan de frontsoldaten. De Kommandantur wad gevestigd in het Gemeentehuis; het Pasbureel in de Pastorijstraat; het Gerecht in de Dorpstraat; het Gevang in het huis van den Postmeester.

Onder de Deutsche overheden kan vermelden commandant Wemdt, bijgenaamd «Pierken de Zonneblomme», dewijl hij over niets anders praatte dan van zonnebloemen kweeken. Kolonel Hildebrandt volgde hem op, maar die was minder bekend. Luitenant Aldenhoven heeft er verbleven tot in 1916 en is toen naar Lokeren verplaatst. Luitenant Heckmann, bijgenaamd «De Rosse», was een brutale kerel. Hij gaf de passen. Schmeer was sekretaris van 't Gerecht: een streng man in den vollen zin des woords, maar rechtvaardig. Hij was soldaat en ambtenaar. Niets meer. Taalman Georges Shamkehl had een goede inborst en was vriendelijk jegens elk. Te Ertvelde heeft hij een goeden indruk nagelaten, want 't is hij die verscheidene jongelingen der gemeente van den kogel heeft gered. Zij hadden wapens verborgen en dit was verkleit. Daarom heeft deze Deutscher van het goevernement de toelating bekomen in Ertvelde terug te keeren, waar hij gehuwd is met eene juffer der gemeente.

Soldaat Hincke, belast met den dienst van het vee, had een boos karakter. Eveneens de gendarm Kaninck. Hun brutaal optreden tegenover mannen en vrouwen was soms walgelijk: hun naam spreekt men uit met verachting.

Selzaete

In de fabriek Kulmann werd er marmolade gemaakt. Hierdoor moest er eene massa suiker geleverd worden. En het suiker was duur en den toevoer naar de grens gemakkelijk. Als men te Selzaete, over deze fabriek spreekt, glimlacht men en mompelt: «daar is van alles gebeurd». De grond evenwel van dat alles was de zak!

Charles de Wagenaere, van Selzaete, is te Bouchaute aangehouden als spioen en gefusileerd te Gent. Ook de jonge dochter Ramelot, een energiek schoon meisje uit Bouchaute, werd door den kop gebrand.

Wachtebeke

Gustaaf Marquenie is door de Duitschers als spi-

oen gefusileerd. Verscheidene andere spioen gelukten er in de grens te overschrijden. De gebroeders Albert en Romain Vervaeet werden in 1916 aangehouden en bleven 26 maanden in gevangenschap. Hun leven in Duitschland is eene lijdensgeschiedenis geweest. Irma Van Hoecke en Anna De Vos waren beticht van spionage. De Duitschers hadden evenwel geen bewijs. En daarom juist werd de doodstraf niet toegepast.

Madeleine Brys en haren broeder brachten 1 ½ jaar door in de bosschen van het «Pinnegoed». Ook zij waren verdacht van spionage. Zij hadden een diepen kuil in den grond gegraven en leefden daar verborgen, gevoed door de kruiden der aarde en enkele levensmiddelen die hen door trouwe vrienden werden gebracht bij nacht. Na den wapenstilstand konden zij hun hol verlaten, maar zij zagen er uit als boschmensen.

Saffelaere

Te Saffelaere, werd door den spioen Raymond Gheldolf de Deutsche detective Graaf gedood. Het gebeurde op het Moleneinde en de gemeente werd uit dien hoofde gestraft. De gedooede detective was beter gekend onder den naam van «Het Pinneken».

Winckel

Een feit van durf pleegde de vrouw van Camiel Seephoven. Op zekeren morgend wierp zij al den keukenrammel en kleeren van de Duitschers de straat op, dewijl zij een casino in haar huis hadden ingericht.

Veldwachter Keps van Winckel, is een sterk karakter. Hij was niet bang van de Duitschers, zoomin als de veldwachter van Vracene, welke op zekeren dag den strijd aanging tegen vier man! Veldachter Keps vertelde mij twee historiekens waar men eens kan om lachen.

Op zekeren dag moest een wagen stroo gewogen worden in de fabriek Kulmann, te Selzaete. Men merkte spoedig op dat de soldaat van dienst geen kennis had van een bascuul. En men verzoon een kneep. Men woog dus wagen en stroo en vervolgens den wagen afzonderlijk ten einde het netto gewicht te bepalen. Doch men plaatste de twee zijwielen ook op en bascuul en tevens de twee achterste poten der paarden; dus de helft gewicht van wagen en paarden! En het gebeurde dat een Deutsche «übermensch» zich liet beetnemen door

eenvoudige boerkens! Men paste aan de Duitsers van hetzelfde laken een broek! Hebben zij het ons volk niet geleerd?

Een landbouwer der gemeente had twee varkens van 160 kilo elk. Een had hij reeds geleverd aan de Duitsers en 't overige was volgens 't gebruik voor hem. Doch Hincke wilde dat hij ook het tweede leverde. Alle verzoeken bleven vruchteloos. Wat deed de man? De varkens moesten naar de statie van Evergem gebracht worden en hij trok mee. Maar eens daar gekomen, sloeg hij een zijstraat in, zonder verontrust te worden. In den nacht slachtte hij het varken en verkocht het aan 20 frank per kilo. En daar het varken ook aangeteekend stond op het veeboek der Duitsers, ontving hij nog eens fr. 2.50 per kilo!

Te Winckel en in gansch de streek heeft men hartelijk gelachen met deze twee grappen.

[Hieronder volgt informatie over het begin en het verloop van WO I, zoals ze in het hierboven aangehaalde werkje voorkomen. Of die altijd correct is, kan hier niet gegarandeerd worden. Het gehalte ervan is alleen op het conto van auteur Cyriel Vlaminck te boeken. - AC]

In de zomermaanden van het jaar 1914 doemde het gevaar van oorlog in Europa voor de bevolking als een dondervlaag op. Op 29 juli werden de soldatenklassen van de jaren 13, 12, 11 en 10 onder de wapens teruggeroepen. Op 1 augustus waren de klassen van 1901 tot 1909 aan de beurt; op 4 augustus, de dag dat Duitsland België binnenviel, was het aan de klassen 1899 en 1900, en toen de oorlog dan al goed en wel bezig was, werd de jongste klas van 1914 nog gemobiliseerd.

Hoewel iedereen goed had gevolgd wat ginds in Oostenrijk en Servië had afgespeeld, nam bijna niemand de dreiging voor België zelf ernstig. Men dacht terug aan wat zich had voorgedaan in 1870: toen was er oorlog geweest tussen het Duitse Rijk en Frankrijk. Maar omdat de neutraliteit van België door de grootmachten gegarandeerd was, had men zich dan, voorzichtigheids halve toch, beperkt tot het bezetten van onze eigen grenzen. Men was ervan overtuigd dat niemand die grenzen zou overschrijden.

Het was zo dat zeker na 1 augustus al, de kerken bomvol liepen. Aan kinderen werd diets gemaakt dat vader maar eventjes op reis was en spoedig zou terugkeren... Slechts een paar dagen later,

toen de Duitse legers op 4 augustus onze oostgrens overstaken, moest het tot iedereen doordringen dat er ernstige tegenslagen en aanpassingen te verwachten waren.

De informatie over wat gaande was kwam in die jaren niet zo vlug als nu bij de bevolking. Behalve de kranten hadden de mensen niet zoveel ter beschikking, behalve dan allerlei geruchten die de ronde deden en meestal onbetrouwbaar waren. En wat meer is, ook de legereenheden deden er veel langere tijd over om hun bewegingen uit te voeren. In 1940 heeft de veldtocht in België amper achttien dagen geduurd. Maar in 1914 duurde het meer dan een maand, tot zondag 6 september, dat de eerste Duitser zich te Lokeren aanmeldde! Gedurende die maand deden de meest onzinnige mededelingen de ronde, die door velen als de vaste waarheid aanvaard werden. Zo vernamen onze grootouders en onze ouders toen dat de Engelsen een uitgebreide legermacht hadden ontsciept in Oostende, dat de Fransen vanuit het zuiden reeds tot in Namen de Duitsers tegemoet gekomen waren, en dat bovendien een Russisch leger via Antwerpen ons ter hulp kwam. Even indrukwekkend was het nieuws dat de Duitse frontlijn in Lotharingen door de Fransen in de richting van de Rijn doorbroken was, en dat de Duitse vloot in de Noordzee door de Engelsen vernietigend verslagen was.

Hoewel vooral alwetende strategen aan de schenkbanken der cafés het verder verloop van de zaken onfeilbaar wisten te voorspellen: dat het niet lang zou duren, "den Duits tegen een dergelijke overmacht" – vernam men toch met ontzetting dat de forten van Luik gevallen waren, dat Leuven en nog andere steden in brand stonden, dat de Duitsers reeds in Brussel hun hoofdkwartier gevestigd hadden en dat ze al marcheerden in de richting van Parijs...

Op zaterdag 22 augustus meldde de machinist van de buurttram Lokeren-Overmere dat hij in die laatste gemeente reeds verscheidene ulanen had gezien! De ulanen, lichtbepapende lansiers en zich dus vlug te paard verplaatsend als verkenners, hadden de vreselijke reputatie dat ze werkelijk schoten op alles wat bewoog. Het verhaal van de hoofdonderwijzer te Wachtebeke-Langelede, Jozef Coppens, die al fietsend de hele wijk in rep en roer zette toen hij hun komst – dagen te vroeg – aankondigde en iedereen opriep te vluchten "met vrouw en kind", is voldoende bekend gemaakt in een bijdrage in een van onze viermaandelijke tijdschriften. Hij heeft er trou-

wens zijn leven lang de bijnaam “den ulaan” aan overgehouden.

Hoewel er in augustus echt nog geen ulanen of andere Duitse eenheden in onze streek te zien waren, stroomden hier wel langzamerhand van alle kanten van het land vluchtelingen toe. Zelfs van zo ver als van Verviers kwamen die aan, uit Brussel, Leuven, Mechelen, Boom, maar ook van veel naderbij: die waren op de vlucht uit schrik voor een vijand die ze niet gezien hadden, maar over wie zij zulke verschrikkelijke verhalen hadden gehoord.

Dat er toch wel haast moest gemaakt worden, bleek duidelijk toen hier werd gemeld – en ditmaal was het bericht maar al te correct – dat de Duitsers op 4 september Dendermonde binnengetrokken waren. Een deel van die stad is ook in vlammen opgegaan. Het hele Waasland raakte in paniek. Hele groepen mensen, ook al uit Lokeren, zakten via Eksaarde en Moerbeke verder naar hier af. Velen ook staken de Nederlandse grens over, waar zij zich veilig meenden te weten.

De toestand bleef in het Waasland zeer verward. Hoewel hier en daar reeds Duitse eenheden te zien geweest waren, hielden de Belgische forten rond wat men de “vesting Antwerpen” noemde nog steeds stand. Maar de legerleiding zag wel in dat dit niet lager houdbaar was. Het geschut van de Duitse belegeraars nam steeds in sterkte toe. In het begin van oktober, dus twee maanden na het begin van de oorlog, begon de aftocht van het Belgisch leger, naar het westen toe, zowel in de richting Gent als langs de Nederlandse grens, over Stekene, Moerbeke, Wachtebeke, Zelzate... Het was geen opbeurend gezicht... Officieren, zowel als de soldaten, waren oververmoeid. Maar ze hielden het vol!

Men had de bevolking wijsgemaakt dat het Duitse leger nooit over de Schelde zou raken, maar op 7 oktober stonden sterke detachementen reeds aan de westelijke kant en zij rukten in snel tempo op in het Waasland. Deze onheilsboodschap bracht weerom een stroom vluchtelingen op gang in de richting van Moerbeke (waar nog treinen uit Lokeren aankwamen!) en van de grens. Het leek wel alsof er een hele landverhuizing op gang was gekomen!

Nu en dan hoort men wel verhalen over families die naar Nederland of zelfs naar Engeland waren uitgeweken, maar dat waren dan wel de meer gegoeden. Diegenen die de grens overstaken naar de “Hollandse Overslag”, naar Zuiddorpe, West-

dorpe en Koewacht, sliepen soms in boerenschuren, 300, soms 400 mensen samen onder één dak! Wie het niet heeft meegemaakt kan zich amper voorstellen hoe al die mensen aan eten kwamen... Het was oktober: gedurende de avonden en vooral de nachten had men het ook zo warm niet meer!... Over het algemeen werden de Belgen in Nederland zeer gastvrij ontvangen. En wanneer men bij sommige verhalen ook nog hoort aanhalen dat en natuurlijk ook wel “Hollanders” waren die de hoogste prijs vroegen voor gelijk wat zij aan de vluchtelingen wilden afstaan, dan kan men alleen de schouders ophalen. Overal vindt men wel zulke inhalige mensen, en dan gebruiken wij hier een woord dat eerder minder zegt dan bedoeld wordt. Gedurende WO II konden vele mensen ook maar alle nodige goederen kopen, als ze maar genoeg geld konden bovenhalen en neerleggen. Dan werd de uitdrukking “woekeraars” algemeen gebruikt, wat eigenlijk beter uitdrukt wat men wil zeggen.

Het grootste deel van de bevolking van Wachtebeke en Sint-Kruis-Winkel is toch op eigen terrein gebleven en, alles in acht genomen, is het hier eigenlijk vrij rustig verlopen.

* * *

Onze ouders en grootouders hebben hier, naar gelang de tijd verstreek, een plejade Duitse troepen zien aankomen en voorbijtrekken: dragons, huzaren, kurassiers, lansiers, zware artillerie en de beruchte ulanen en nog andere soorten van cavalerie, maar vooral het voetvolk. De mannen met de pinhelm op het hoofd, waarop te lezen stond: “Mit Gott für Kaiser und für Vaterland”, en die met afgemeten, fiere stap door onze straten trokken. Hoewel niemand hen zeker ooit graag zag komen, werd toch algemeen toegegeven dat de Duitse militairen die hier voor kortere of langere tijd in kwartier hebben verbleven, op een beleefde en soms zelfs vriendelijke manier met de bevolking omgingen. Zolang die amicale Duitsers, soms knappe kerels, maar niet te dicht bij moeders dochters kwamen, bleef hier, verre van het front, de vrede steeds gehandhaafd.

Het bleef echter een strak bewaakte “vrede”. Naar aloude Duitse geplogenheid werd het bezette gebied, dat op een stuk Westhoek na geheel België bestreek, op grondige wijze georganiseerd en bestuurd. Stilaan werd de bevolking er aan gewoon dat onze streken in militaire “Kommandanturen” verdeeld werd. Wachtebeke

en Sint-Kruis-Winkel ressorteerden onder de Kommandantur van Ertvelde. De Duitse militairen die hier permanent deze kantoren met wat daarbij hoorde bestuurden, waren meestal leden van wat men de "Landsturm" noemde, oudere mannen dus, die men niet meer zo geschikt achtte om in de strijd geworpen te worden. Sommigen van hen verbleven hier maanden aan één stuk. Zij werden door hun "ménage" goed verzorgd en gevoed, zeker in de eerste drie jaren van de oorlog. Zij waren dan nog overtuigd van de rechtvaardigheid van hun zaak en volgden blindelings de bedoelingen van de "Kaiser". Wanneer zij zingend door de straten opstapten in gemeten pas, wekten zij bij een groot deel van de bevolking zelfs bewondering op.

Het volk hier had het echter zo breed niet meer wat het voedsel betreft, en ook de bewegingsvrijheid was strikt gereguleerd. Voor verplaatsingen die een eind buiten de eigen gemeente gepland werden, moesten "passe-ports" aangevraagd worden. Deze vergunningen werden niet altijd zomaar afgeleverd. Drukke kruisingen van wegen en vooral bruggen werden streng bewaakt. En hoeft het gezegd: hier aan de grens, zodra de elektrische versperring daar definitief was aangelegd, was controle nog heel wat strikter. Toelating om de grens over te steken was heel moeilijk te krijgen en als die dan toch om een of andere zeer speciale reden gegeven werd, kostte die ook geld!

Sint-Elooiopolder, die tot Wachtebeke behoort en dus Belgisch is, vormt op de landkaart een uitstulping in noordelijke richting. Omdat de elektrische versperring van west naar oost recht door getrokken werd lag de polder dan toch noordelijk van de draad. Mijn grootvader, Aloïs Creve senior, toen lid van de gemeenteraad en achteraf zelfs schepen, kreeg van de Duitse overheid de mogelijkheid om nu en dan een draaihek in de "draad" te "passeren" met een "passe-port". De reden was ver gezocht: er woonden in de polder naar men mij vertelde precies 16 (zestien!) Wachtebekenaars. Het was dus mogelijk dat daar voor de burgerlijke stand soms wel iets te noteren viel: dat kon een sterfgeval zijn, een geboorte of zelfs, ver gezocht misschien, een huwelijk! De heer Stéphane Poullier, burgemeester te Wachtebeke sedert januari 1915, schijnt de hand gehad te hebben in deze toch wel uitzonderlijke machtiging die de bezetter toestond. Het kan zijn dat zijn echtgenote, geboren Bertha Litz en zelf van Duitse origine, daarbij zou tussengekomen zijn. We

laten hier deze veronderstelling geboekstaafd voor wat ze waard is, of was!

Daar mijn grootvader op de lange duur bij de Duitse wachtposten toch wel een zekere bekendheid had verworven, werd de controle stilaan ook minder strikt. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat heel wat clandestiene post, die van achter het IJzerfront naar bepaalde adressen in Westdorpe vooral, maar ook in Zuiddorpe werd gezonden, maar die bestemd was voor familie hier in België, zonder al te zware moeilijkheden hier in Wachtebeke terecht kwam... Ik ben nog in het bezit van een paar van die handgeschreven brieven. Als een relik bewaar ik die van 1 september 1916, geschreven door de oudste broer van mijn vader, Alfons Creve, die te Kaaskerke sneuvelde op 8 september 1916, één week nadat hij de brief verzonden had!...

* * *

Hoewel men dus om beterswille zo correct mogelijk tegenover de Duitsers optrad en men niet openlijk liet merken dat men liever hun hielen dan hun tenen zag, moest het voor hen toch wel zeer duidelijk zijn dat men op zijn minst zeer onverschillig stond tegenover hen. De spreuk indachtig: "spreken is zilver, zwijgen goud!", poogde men ook de "Fritzen" zoveel als mogelijk in het ongewisse te houden van wat er in werkelijkheid in de harten leefde. Welke trucs en allerlei slimmigheden werden uitgehaald om de vreemde opzichters om de tuin te leiden. Welke voorraden, die voor de militairen bestemd waren, op slimme wijze op onbekende bestemming raakten. Men mag daarbij niet vergeten dat een ingekwartierde legereenheid altijd vele kosten voor de plaatselijke bevolking meebrengt. De Duitsers eisten niet alleen voedsel op, maar zelfs paarden. Vooral dit laatste was een verschrikking voor onze hoofdzakelijk rurale bevolking. En terwijl men eerst dacht dat die paarden natuurlijk alleen maar voor wagentransport moesten dienen en uiteindelijk wel zouden terugkeren, werd niet veel later maar al te duidelijk dat het daarbij niet bleef: ook op hoornvee en varkens werd beslag gelegd; een deel ervan werd voor de voeding der troepen hier geslacht, een ander deel werd per trein, meestal vanuit Lokeren, naar Duitsland gevoerd.

Geen wonder dat de schaarste aan levensmiddelen steeds nijpender werd. Het is in die periode geweest, van 1915 tot 1917, dat vooral de Vere-

nigde Staten, toen nog neutraal, hele ladingen voedsel naar België stuurden. Foto's van soepbedelingen en ophalen van brood en spek, ons door "den Amerikaan" toegezonden en vooral voor de minder bedeeden bedoeld, zijn nog vaak in verschillende van onze publicaties en in onze lokalen te zien.

In de eerste oorlogsmaanden, tot circa het einde van 1915, deden hier nog allerlei verhalen de ronde, die bedoeld waren om de bevolking op te monteren en goede hoop te geven. Ze waren bijna altijd helemaal verzonnen, maar ze werden geloofd, gewoon omdat men ze wilde geloven!

Enkele voorbeelden: onze Verbonden legers rukken reeds op naar Deinze – de Duitse kroonprins is gesneuveld aan de IJzer – Duitsland heeft ook aan Holland de oorlog verklaard – de Engelsen zullen langs de Schelde Antwerpen en België binnenvaren – de Russen zitten bijna in Berlijn – Brussel staat helemaal in brand! – de Duitsers zelf willen wel uit België weg, maar ze zijn bang voor represailles van de Belgische bevolking... enz.!

* * *

Vooraf vanaf 1916 nam de grimmigheid in de verhoudingen tussen bezetters en de plaatselijke bevolking toe. De "Landstürmer" die bij hun komst hier nog een tamelijk rustig en soms zelfs hartelijk gedrag vertoonden, werden met het verstrijken der weken en later der maanden, steeds nerveuzer en minder aan te spreken. Bij het begin van de vijandelijkheden ging iedereen ervan uit dat het niet lang zou duren!... We herinneren ons de beelden van de gemobiliseerde soldaten die opmarcheerden met een bloem in de loop van het geweer... Maar de dagen, weken en maanden bleven met dezelfde eentonigheid verlopen. En ook de vreselijke bloedige berichten over de frontlijn volgden elkaar in steeds maar sneller tempo op. Wat meer was, de simpele Duitse soldaat schreef het aan de Belgische koppigheid toe dat er geen schot in de zaak kwam. De uitdrukking is hier niet op haar plaats. Er vielen al te veel schoten! Al die factoren droegen er toe bij dat de verhoudingen steeds stroever werden, en uiteindelijk zelfs uitgesproken vijandig. Daarbij kwam nog dat niet iedere Duitser zich zo "anständig" gedroeg als bij het begin wel normaal scheen.

De gentlemen onder het bezettingscorps werden steeds minder in aantal. Vele van hun gezellen

maakten het soms maar al te bont in de cafés en zaten achter de meisjes aan, ze pikten alles mee wat hun enigszins van waarde scheen of kon van dienst zijn, en als ze dan eens in beperkt verlot naar huis konden waren ze vaak met meer dan hun uitrusting beladen.

Hoewel vele officieren met zware straffen dreigden kon men toch maar moeilijk paal en perk stellen aan deze wantoestanden. Hier zaten de ingekwartierden nog verre van de verschrikkingen van het front... ze moesten ervan profiteren zolang het nog kon. Want hoe sneller de gebeurtenissen elkaar opvolgden, hoe duidelijker het werd dat hun sinecure hier, ver achter de linies, wel niet lang meer zou kunnen duren. De jongste frontsoldaten waren in groot aantal reeds gesneuveld, de rangen zouden binnenkort wel door anderen moeten aangevuld worden...

Het verbeterde er niet op toen in oktober 1916 de Duitsers begonnen met de opeising van arbeiders die ze nodig hadden om de oorlog te kunnen voortzetten. Laat hier geen misverstand bestaan: velen onder ons denken nu aan de verplichte arbeid in Duitsland waartoe velen van onze jonge landgenoten gedurende de Tweede Wereldoorlog werden verplicht. In WO I ging het eerder om werken die in het hele bezette gebied moesten dienen om het raderwerk van de Duitse logistiek geolied te laten draaien. Hun eigen jonge krachten werden met het verstrijken der maanden door hun zware verliezen steeds minder beschikbaar. Aanleggen en onderhoud van spoorwegen, verbindingsmogelijkheden over weg en water, aanvoer van voorraden en munitie in nog te bouwen stapelplaatsen, voor dat alles werden onze eigen mensen aangesproken. Men kan zich voorstellen dat dit met zeer matig enthousiasme werd onthaald. Zoveel als maar mogelijk trachtten onze jonge mensen zich aan die opdracht te onttrekken. Maar makkelijk was dat niet. Wie tegenstribbelde werd door de Duitse legerpolitie gewa-penderhand uit het huis of van het erf gehaald en in het ergste geval zelfs opgesloten. Soms trachtte die politie alle tegenstand nog te breken door de onwilligen uit te hongeren, hen aan koude bloot te stellen door hen van hun kleren te beroven... wie iemand wil mishandelen is dikwijls zéér vindingrijk!

Bovendien werd onze bevolking vanaf diezelfde periode dan nog geplaagd door de verplichte in-kwartiering. Niet alleen aan de IJzer, maar ook langs de Somme hadden in de weken daarvoor

reeds vele vreselijke gevechten plaatsgevonden. Als gevolg daarvan werden de regimenten met diverse verliezen geplaagd. Niet alleen de sneuvelde dienden geteld. De zwaargekwetsten verbleven in een ziekenhuis of lazaret. Maar vele anderen waren ook zodanig gehavend dat ze voor onmiddellijke inzet aan het front niet meer in aanmerking konden komen. Die werden in de veilige zones van het bezette gebied teruggetrokken en simpelweg “ingekwartierd”, dat wil zeggen, ondergebracht, bij onze Belgische families hier. Er werd nauwkeurig nagegaan of in de huizen een ongebruikte kamer ter beschikking was, of zelfs of men door de eigen bewoners wat dichterbij te brengen, een ruimte voor een recupererende Duitser kon vinden. Er werd verwacht dat daar een goed bed zou staan, en dat de toiletmogelijkheden die de bewoners gebruikten ook voor hun “gast” beschikbaar waren.

Bijna vanzelfsprekend ontstonden hier soms totaal verschillende relaties. In de meeste gevallen legde de gedwongen “hospita” zich samen met haar gezin noodgedwongen bij de situatie neer. Soms, heel zelden, kreeg men een “vriendelijke Duitser” onder dak, die het eigenlijk ook maar sneu vond dat hij moest vechten tegen mensen tegen wie hij helemaal niets had. En dan gebeurde het dat die relatie ook nog na de oorlog bleef bestaan! Ten langen laatste had men ook nog een aantal vrouwen dat met de militairen aanpakte. Sommigen verklaren dat door te zeggen dat vrouwen nu eenmaal onweerstaanbaar aangetrokken worden door uniformen. Bij de meeste vrouwen van dat soort bleef het wel bij samen uitgaan, waarbij dikwijls wel een of andere appel van de boom viel. Er was algemene armoede en bij velen tekort aan voedsel, zodat levensmiddelen die soldaten aan hun tijdelijk liefje overmaakten altijd welkom waren. Vanzelfsprekend konden de diensten die sommige vrouwen daarvoor aan hun aanbidders bewezen ook wel van een andere aard zijn...

* * *

In februari 2012, op het ogenblik dat ik dit schrijf, heeft het twee weken lang zeer hard gevoren, bij zoverre dat men er dagenlang aan dacht dat de Elfstedentocht in Friesland wel zou doorgaan. Dat is niet kunnen gebeuren, maar op heel wat waterlopen en plassen is ook in België een paar weken lang geschaatst. In de media werd bij een dergelijke uitzonderlijke koude, die

heel Europa teisterde, meer dan eens verwezen naar de legendarische winter van... 1917! Half januari begon het na een periode van regen drie dagen aan een stuk overvloedig te sneeuwen. Maar daarna begon het gedurende meer dan twee weken aan één stuk te vriezen dat het kraakte. Zo erg, dat de rivieren helemaal dichtgevroren waren. Mijn grootouders en mijn ouders vertelden mij – hoewel ze het zelf natuurlijk niet gezien hebben, want zo ver van hier raakten ze niet weg, zeker niet tijdens de oorlog – dat zelfs de Schelde in Antwerpen dicht lag, zodat daar kermismolentjes werden opgesteld.

Het grootste ongemak hierbij was dat via de scheepvaart geen steenkolen meer konden aangevoerd worden. De luttele hoeveelheden die dan toch per spoor aankwamen, werden gewoon door de Duitsers geconfisqueerd. Het vervolg laat zich gewoon raden: op alle mogelijke toegelaten – of meestal niet toegelaten – wijze werd hout ingeslagen. Bij temperaturen die 's nachts tot 20° onder nul daalden, werden bomen omgezaagd, sparren in de bossen uitgetrokken met man- of paardenkracht, en men stookte zelfs meubelen op, of die nu nog echt nodig waren of niet. De zogenaamde mazoutvuren bestonden toen nog niet; alleen petroleumkacheltjes waren er. Maar petroleum was onbetaalbaar duur, en het beetje dat men toch kon betalen werd uitsluitend – en zeer spaarzaam! – voor verlichting gebruikt. De overheid gaf het bevel dat alle winkels en herbergen vanaf zes uur 's avonds moesten gesloten worden. De meesten hadden als enige toevlucht om zich te verwarmen: met zovelen mogelijk samen in het bed!

Onnodig daarbij te voegen dat er ook wel veel honger geleden werd. Honden en katten werden niet gespaard. Bijna iedereen leed honger. Het leven in de hele streek leek op het leven in een belegerde stad in de middeleeuwen! De toestand was zo weinig onder controle dat er bijna een haatverhouding ontstond tussen de mensen uit de stad en de bewoners van het platteland. Bijna algemeen namen de eersten aan dat de “boeren van den buiten” alle levensmiddelen ter beschikking hadden en die niet wilden afstaan tenzij tegen onvoorspelbaar hoge prijzen.

In de maanden februari, maart en april werden de levensomstandigheden er niet veel beter op. Steenkolen waren er nog altijd niet en een nieuwe oogst van aardappelen en tarwe of rogge was nog niet van verre in zicht.

Hoewel precies in 1917 de Verenigde Staten de

oorlog aan Duitsland verklaarden en iedereen eerst aannam dat dit de Duitsers toch wel zeer slecht zou bekomen, hielden velen geen rekening met wat nog daarbij kwam. Ten eerste zouden de voedselvoorzieningen van de Amerikanen voor onze bevolking wel ophouden zodra ze werkelijk hier kwamen optreden aan het front. En daarbij kwam dat de Verbondenen een groot steunpunt verloren door de revolutionaire ommekeer in Rusland. De Duitsers waren na de ineenstorting van het Russisch leger in het oosten in staat aanzienlijke contingenten van hun troepen terug te trekken naar het westelijk front. Zij dachten daardoor eindelijk de ultieme doodsteek aan de westelijke strijdmachten te kunnen geven. De beroemde Duitse maarschalk Hindenburg en de beruchte generaal Ludendorff zouden de architecten worden van het triomfantelijk eindoffensief. We weten nu allen dat dit nooit gelukt is. Het enige resultaat is geweest dat aan weerszijden weerom zoveel duizenden doden vielen.

In die maanden was in onze streek een groep van verscheiden personen aan het werk, die aan de geallieerden inlichtingen over de Duitse troepenbewegingen doorspeelden. Het centrum van die clandestiene beweging bevond zich te Lokeren en Zele; de voornaamste leider was een zekere René Hanselaer uit Kalken. Maar ook mensen uit Wachtebeke kwamen op de lijst voor – een lijst die vanzelfsprekend pas na de oorlog bekend is geworden. Eerst werd daarop ene Edmond De Blicke vermeld, die ik nog niet kon thuisbrengen, maar ook dokter Jules Martens (°13/06/1878 - † 05/07/1949), door velen onder ons nog zeer goed in de herinnering bewaard. Hij was toen dus een krachtige dertiger; en merkwaardig genoeg vinden we hem ook terug op de lijst van weerstanders tegen de tweede Duitse bezetting gedurende WO II; toen liep hij al in zijn zestiger jaren, maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan!

* * *

Via niet te controleren sluiptwegen kwam onze bevolking er toch achter dat het jaar 1918 voor de bezetter hoegenaamd geen gunstig verloop kende. In het najaar werd bekendgemaakt dat men zich moest voorbereiden op de komst van vluchtelingen uit het operatiegebied, landgenoten dus. Hieruit kon men onmiddellijk besluiten dat de Duitse linies langzaam maar zeker verzwakten en achteruit gedrongen werden. Onder de Duitse troepen werd het moreel zichtbaar zwakker, ze

begonnen het vertrouwen in hun leiders te verliezen, en in de schoot van sommige regimenten viel zelfs een aanzet van revolutie waar te nemen.

Midden oktober trokken ellenlange colonnes Duitse troepen oostwaarts. De onberispelijke orde en tucht van de opmars van 1914 was ver te zoeken; wat de aftocht ook maar op gelijk welke wijze kon vergemakkelijken werd zomaar meegenomen: vooral paarden werden van de boeren afgenomen, maar ook het vee en de varkens waren niet veilig. Er wordt verteld dat de Duitse keizer Wilhelm II nog in de eerste dagen van november onze streek bezocht heeft, duidelijk met de achteraf bekeken nutteloze bedoeling zijn terugtrekkende mannen een hart onder de riem te steken.

Op zondag 10 november was iedereen hier ervan overtuigd dat er nog vreselijke dingen gingen gebeuren. Onze troepen stonden reeds aan de westkant van het kanaal Gent-Terneuzen, terwijl hier te Wachtebeke en te Winkel de Duitse soldaten nog steeds waren opgesteld. Hoewel, vertelt men, ze er nog zeer weinig krijgsvuchtig uitzagen. Toch bleef iedereen bang: zou hier de nieuwe frontlijn gevestigd worden?

Terwijl 's anderendaags in de voormiddag nog gevechten plaatsvonden, terwijl nog Duitse luchtafweerkanonnen schoten losten op overvliegende en schietende geallieerde vliegtuigen, viel precies om 11 uur op die 11^e van de 11^e maand van 1918 alle krijgsgewoel stil. De onderhandelingen voor de wapenstilstand waren in het diepste geheim gevoerd en de bevolking was voor het grootsre gedeelte in volledige onwetendheid gelaten.

Op de hofstee van mijn grootvader begon Fritz, de oudere landsturmer die daar lange tijd was ingekwartierd geweest, zijn boeltje samen te rapen. Hij zou, vertelt men mij, na een laatste onrustige nacht, pas op 12 november naar de "heimat" vertrokken zijn. Toen mijn grootvader hem vroeg wat hij nu van "de toestand" dacht, antwoordde hij: "Das alles wäre gar nichts, wenn wir nur unseren Kaiser behalten können!". De brave borst had zelfs dan nog niet door dat zijn vereerde keizer reeds vóór hem de benen had genomen en vanuit Spa de grens met Nederland had overgestoken! Wat hij zeker niet kon vermoeden: dat amper vijftien jaar later in zijn geliefd Duitsland een andere leider zou opstaan, die dat land tot nog grotere catastrofes zou leiden... Men kan zich afvragen of Fritz ook dat nog heeft moeten meemaken...

OVERSLAG

EUGEN DE VOS

26 november 2013

Overslag, een grensdorp doormidden gesneden door de Nederlands-Belgische grens, daar waar ik geboren ben. 50 jaar terug had ik dezelfde leeftijd als mijn kleinkinderen nu, is het daardoor dat ik terugdenk aan die tijd?

Onder onze stoere kerktoren was heel wat bedrijvigheid, de landbouw met zijn polderboeren, zandboeren en keuterboertjes, waren de grootste groep; daarnaast, de kleine zelfstandigen, iedere straat had haar winkel, slagerijen, bakkers, klompenmakers, kleermakers, ijzerwinkels, fietsenmakers, een smidse en... heel veel cafés. 't Is vooral aan die laatste groep dat ik de beste herinneringen heb.

REMI POPPE, café, timmerstal.

In de wintermaanden werd binnen gepierd op de vloer, naar kegels die omgegooid werden met een halve bol (pierbol).

's Zomers werd buiten gebold met de platte bol. Remi had ten behoeve van de drinkers, een lange smalle plank bevestigd aan zijn timmerstal, waarop naast elkaar de pinten werden geplaatst. Daar men niet altijd goed wist welke pint van wie was, gaf dat aanleiding tot misbruik. Van Looy, "den Tsip Haantjes" genoemd, had door het feit dat hij een groot gezin had en daarbij alleenverdiener was, niet zoveel te verteren. Hij nam nuttig gebruik van de plank door na iedere bolbeurt naar de plank te stappen en te roepen: 'jongens is dit mijn pint?', waarop de rechtmatige eigenaar riep: 'nee jong, dat is de mijne'. 'Dan is die hier van mij', zei "den Tsip" en pakte die er naast, goed wetende dat zijn eigen pint al lang leeg was. Nooit heeft iemand "den Tsip" terechtgewezen... 't Was hem gegegund'.

IRMA VAN ASSEL.

Café met bolbaan, recht tegenover de staande wip. Na iedere schieting bleven er wel wat gaaien op de wip staan, die we als jongens de dag nadien graag in ons bezit wilden hebben. Er werd 10 frank per man ingelegd, maar gaai of geen gaai,

alles werd gezamenlijk opgedronken in 't café.

ROGER MIGOM.

Cafébaas, muzikant, barbier. De klanten werden in het café gekapt en geschoren, waardoor diegenen die een pint kwamen drinken samen aan de toog zaten met diegenen die moesten gekapt worden. Er werd ook gebiljart en gekaart. Als Roger dan riep: 'volgende', en we waren juist aan het spelen, dan lieten we zonder verpinken onze beurt voorbijgaan, met als gevolg dat ik bij thuiskomst het aantal klanten veel meer moest voorstellen... om geloofwaardig te zijn bij moeder.

EDMOND DHERDT.

Café, schoenwinkel. Zonen Roger en Robert waren onze leermeesters in het carambole, maar vader Mon vond: 'voor wat, hoort wat' en we moesten na de les helpen met het doden van de ratten, die verschalkt weden in een rattenslaper. De deur en andere vluchtgaten werden zorgvuldig afgesloten, waarop de slaper werd geopend. De ratten begonnen een voor een de slaper te ontvluchten. Gewapend met een busseltje rijshout begon onze klopjacht. Roger riep: 'Pa, d'er kruipt een rat in uw broekspijp', waarop Mono laconiek antwoordde: 'die krijg ik subiet wel', en hij ranselde lustig verder.

MERIENE DE NIJS.

Café, ijzerwinkel. Wanneer je de winkeldeur opende was er een geur van vermolmd hout. Dat werd dan ook zelfs zichtbaar, de plankenvloer was in zo'n slechte staat dat je moest opletten waar ze je voeten kon neerzetten. Dat we er heel graag binnenstapten was zeker, om ons te voorzien van mussenkippen tot rattenvallen, en zelfs kloefnagels, gewogen en verpakt in een bruin tipzakje.

FLORENT VAN NIEUWENHUYZE.

Café, bakkerij, kruidenierswinkel. Er waren daar drie flinke dochters in huis, en het was dus niet te verwonderen dat we daar de zondag onze start maakten om dan in de late avond nog eens binnen te springen, goed in de olie zoals de meeste aanwezigen op dat ogenblik. Zonder een plasje te

plaatsen kan een mens niet verder drinken, dus naar buiten. Daar de pisbak al bezet was, besloten we ons langs de watergang maar te lozen. Daar stonden spijtig genoeg bessenstruiken, de een naast de andere, die we na beraad rijkelijk besproeiden. Wat we niet wisten: dat de bakker op dat uur al voorbereidingen trof in de bakkerij die uitzicht gaf op het hof. Toen we goed en wel terug aan de toog waren, kwam de bakker met een schaalje rode bessen binnen, nam zelf een krapje en schoof de rest naar ons toe. Met merkelijke tegenzin, en onder het toezien oog van de bakker, hebben we het schaalje toch maar verder leeggemaakt.

ALS EEN LOPEND VUURTJE...

Op het einde van Wereldoorlog II, in 1945, was Van Renterghem zijn natte "patattengroeze" aan 't

verbranden in de Marquette. Dat gaf een zo'n grote rookkolom dat ze die over gans het dorp konden waarnemen. Enkele mannen vroegen aan Goossens, die altijd aan zijn deur stond, wat er ginds aan de hand was. 'Weet ge da nie', zei Goossens, 'd'er is daar een vliegende bom gevallen'. Die mannen in volle galop om hun fiets, onderwijl naar ieder roepend: 'nen bom in de Marquette!'. 't Zou geen goed dorp zijn als dat niet als een lopend vuur door gans het dorp ging. Goossens, nog altijd in zijn deurgat, zag zoveel volk voorbij fietsen dat hij zelf zijn fiets pakte en naar zijn vrouw riep: '(t Zal dan toch waar zijn!'...

(Het gaat hier over Edward Goossens, café en barbier, die het café uitbaatte waar later de hoger genoemde Roger Migom eveneens haarkapper speelde).

Naar een Groter België

Wies Creve

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog dacht men nog in krijgshaftiger termen dan nu het geval is. Als een oorlog gewonnen werd, kon men ook hele gebieden van de overwonnen vijand inpalmen. Zo waren de Duitsers ervan overtuigd dat ze snel in Parijs zouden staan en aan de Fransen welbepaalde voorwaarden zouden kunnen opleggen. De Fransen, van hun kant, dachten precies hetzelfde: wanneer ze ooit Berlijn zouden binnenrukken, was hun eerste eis nogal vanzelfsprekend de recuperatie van de Elzas, die ze in de oorlog van 1870 waren kwijtgespeeld.

Toen België op 4 augustus door de Duitsers aangevallen werd, kwam het land bijna automatisch terecht in het kamp der "verbondenen", dat bij de aanvang hoofdzakelijk geleid werd door Frankrijk en door het Verenigd Koninkrijk. De Belgische regering was dus van mening dat ze bij een overwinning van de geallieerden heel wat kon opeisen. Van wie dan wel? In de eerste plaats van Duitsland zelf, nogal evident. Maar toch ook wel van Nederland, want die waren toch die onverlaten die we in 1830 uit het land hadden moeten jagen? Bovendien bleven die netjes buiten schot tijdens de oorlog, want ze bleven neutraal en konden dus knus in hun zetel blijven zitten. En ook aan het groothertogdom Luxemburg dacht men. Daar zaten nog altijd Nassau's op de troon, en hun vlag was een exacte kopie

van de "Hollandse"! Bij het verdrag van Londen in 1839 had men trouwens toch Luxemburg en een stuk van Limburg van België gepikt?

Wanneer we lezen dat de Belgische regering reeds op 15 september 1914, toen de Duitse legers al voor Antwerpen stonden, in diezelfde stad reeds vredesvoorwaarden aan het opstellen was die ze na de zege aan de overwonnenen en ook aan de lauwe neutralen zou opleggen, dan kunnen we vandaag toch wel even de wenkbrauwen fronsen. Onze regering was ervan overtuigd dat een groter België ook een veiliger België zou worden!

Men zou België uitbreiden met niets minder dan het groothertogdom Luxemburg, dat dan samen met de huidige provincie één provincie Luxemburg zou worden; één grote provincie Limburg zou geboren worden door de inlijving van Nederlands-Limburg (Maastricht was toch wel een Belgische – Vlaamse – stad?). Zeeuws-Vlaanderen zou men annexeren en bij het grote graafschap Vlaanderen van vroegere tijden voegen: de Schelde vormde toch een echte natuurlijke grens met wat meer noordelijk gelegen was? Enkele Duitse kantons, die dan uiteindelijk toch bij België gevoegd werden – de Oostkantons Eupen-Malmédy – werden ook al in 1914 door de Belgen opgeëist. Die waren trouwens al sinds lang onder het bestuur van het dan zo gehate Pruisen ge-

weest.

Onze regering rekende er op dat de geallieerden na de overwinning rekening zouden houden met de toch wel uitzonderlijke Belgische oorlogsinspanning, als die van een klein land die in schril contrast stond met wat door andere, grotere landen zelfs, werd gepresteerd.

De waarheid gebiedt ons te zeggen dat vooral koning Albert I aandrang op de annexatie van Luxemburg. Op dat ogenblik kon hij niet vermoeden dat de groothertog van vandaag zijn eigen achterkleinzoon zou zijn! Groothertog Jan van Nassau huwde inderdaad de Belgische prinses Josephine-Charlotte, de kleindochter van Albert. Deze genoot indertijd bij zijn pogingen wel de steun van Frankrijk, en dat is precies de reden geweest waarom de Britten zich hardnekkig tegen deze regeling hebben verzet. De hele moderne geschiedenis door hebben die niets anders nagestreefd dan een vastelands evenwicht tussen Frankrijk en Duitsland. Geen enkele van die twee mocht daar het overwicht krijgen.

Men kan zich ook zonder moeite inbeelden dat de Belgische droombeelden ook in Den Haag niet bijzonder goedwillend werden bekeken. De Nederlands-Belgische relaties zijn een paar decennia lang dan ook aan de zéér koele kant gebleven. Er is – ironisch genoeg! – een Tweede Wereldoorlog nodig geweest om die plooiën definitief glad te strijken.

In hoeverre de Belgische aanspraken door de geallieerden ernstig genomen werden, moge blijken uit het feit dat de "dappere Belgen" zelfs niet werden uitgenodigd aan de onderhandelingstafel op de Vredesconferentie van Versailles. Bij de groten, Clémenceau, Lloyd George en Wilson, zou een Belgische delegatie niet op haar plaats geweest zijn. Zelfs niet als die zou worden aangevoerd door de alom bewierookte "koning-ridder" Albert. Er is zelfs sprake van geweest, in de wandelgangen dan, om Belgisch Congo van ons klein land af te nemen. Dat reusachtig gebied was volgens de mogelijkheden toch boven de mogelijkheden van een land als België om het ordentelijk te besturen!

De Belgen, die volgens Julius Caesar de dappersten van alle Galliërs waren, en nu ook door alle deelnemers aan de Wereldoorlog als zodanig werden geprezen, moesten zich achteraf tevreden stellen met een minieme territoriale uitbreiding. Eupen, Malmédy en Sankt-Vith werden aangehecht. Daarbij kwam ook nog het tot dan neutraal gebied van Morresnet. Dat was lange tijd een betwist geval geweest, vóór de onafhankelijkheid van België vooral tussen Nederland en Pruisen, en is dus pas na het verdrag van Versailles definitief Belgisch geworden.

Bron: DR. MARIA DE WAELE - "Naar een groter België" - *Doctoraat seminarie hedendaagse ontwikkeling van binnen- en buitenlandse politiek*.

BESCHERMINGSBESLUIT VIERSCHAAR

Wies Creve

In december 1990 verscheen in het Belgisch Staatsblad de publicatie van een reeks beschermingsbesluiten van monumenten die ondertekend waren door de secretaris-generaal van het Ministerie van Openbaar Onderwijs, méér dan veertig jaren daarvoor.

Secretaris-generaal Nyns kreeg in mei 1940, bij het uitbreken van de oorlog, opdracht vanwege de Belgische regering om op post te blijven, ook onder de Duitse bezetting. In de loop van 1943 en 1944 ondertekende deze hoge ambtenaar een reeks beschermingsbesluiten. Zijn aanblijven gedurende de bezetting moet wel niet aan kritiek blootgesteld zijn bij de bevrijding, want op 9 februari 1946 heeft de prins

-regent Karel deze besluiten bekrachtigd. Maar pas in 1990 zijn die besluiten in het Staatsblad verschenen!...

Alleen al voor Gent en omstreken figureren op deze lijst een reeks gebouwen en andere monumenten, te lang om hier op te noemen. Er waren er bij die we allen goed kennen en waarvan we zouden gedacht hebben dat die reeds sinds zeer lang als monument geklasseerd waren. Een paar voorbeelden: de Sint-Pietersabdij, het Groot Vleeshuis, de Handelsbeurs op de Kouter, de Dulle Griet, het Bijlokemuseum...

In de streek rond Gent vinden we in de reeks bijvoorbeeld het kasteel van Ooidonk, het stadhuis

van Eeklo, de toren van de Kerk te Beervelde en... de Vierschaar te Wachtebeke!...

Toestemming tot het bouwen van deze rechtbank werd in 1579 door Filips II gegeven. Onze pastoor Camerman heeft het bijna compleet vervallen gebouw laten restaureren in 1937 en nadat het gedu-

rende nog meer dan 70 jaar voor allerlei nutsvoorzieningen werd gebruikt, opnieuw volledig gerestaureerd in 2009, onder impuls van het kerkbestuur van de Sint-Catharinaparochie. Zeker nu is ze haar klassering uit de jaren veertig der vorige eeuw wel meer dan waard!

De ware vrienden

Wies Creve

Schuttersmaatschappij "De Ware Vrienden" Lokaal "De Bruine Poort" - Dorp

Deze foto werd ons bezorgd door ons medelid Georges Staelens, en is waarschijnlijk genomen rond 1950. Dit leiden we af uit het feit dat Raymond Geerts, die tweede van rechts op de bovenste rij poseert, reeds in 1954 overleden is. Hieronder laten wij de namen van de feestvierders volgen, zoals ze ons door Georges werden overgemaakt.

Ge-

kniel :Alfons Fermont - Gustaaf Van Rompu - Aloïis De Brabander - Norbert Coppens - (X : onbekend) - Petrus Staelens.

Staande :Robert Coppens - Cesar Verhulst - (X : onbekend) - Blanche Verhoeven (dochter van lokaalhouder) - Hector Van Doosselaere (kampioen) - Jeanne Verhoeven (dochter van lokaalhouder) - Napoleon Staelens - Felix Carlier - Cyriel Fermont - Cyriel Carnoy - (X : onbekend)

Boven :Juul Verhoeven (lokaalhouder) - Raymond Staelens - Kamiel Schepens - Raymond Geerts - Leon Bracke.

“Route 55

Rit nummer 5: Westdorpe-Zuiddorpe-Overslag-Wachtebeke.

Hubert Van Kerckhove

Op 13 augustus 2015 organiseerde **aan-Z**, grensverleggend in ondersteuning, haar vijfde rit in het kader van de fietsroutes 2015. Meer dan 1000 deelnemers fietsten de mooie 38 kilometers. De Heemkundige Kring was met zijn Praatcafé Den Dhust en het Museum een stopplaats.

Vele deelnemers profiteerden van deze stopplaats op deze zonnige augustusdag en waren onder de indruk van het gezellige praatcafé en het imponerende museum.

In het Praatcafé werden zij vlot bediend door de heemkundige cateringploeg en weerklonk aangename accordeonmuziek. In het Museum kregen zij deskundige uitleg en wetenswaardigheden van de bestuursleden Roger Creve en Luc Roels.

Voor de vlotte organisatie, veilig verkeer tussen de verschillende stopplaatsen, zorgde Marcel Beeckmans. De Heemkundige Kring werd deze dag een openbaring voor de vele (Zeeuwse) fietsers. Wachtebeke werd op de kaart gezet met ook de andere stopplaatsen: Snoopy, Sint-Catharinakerk en Langeledeschool.

*Plakaat met uitnodiging voor bezoek aan onze lokalen.
(foto Guy Hoebeke)*

Luc bedient. (foto Guy Hoebeke)

Yvonne prijst de Orval aan. (foto Guy Hoebeke)

De accordeonist Marc Van Rentergem. (foto Guy Hoebeke)

Zicht in het museum met Roger Creve. (foto Guy Hoebeke)

De gestalde fietsen aan de Heemkundige Kring. (foto Guy Hoebeke)

De cateringploeg van de Heemkundige Kring: Margriet, Yvonne, Luc, André, Jacqueline, Jacques . (foto Guy Hoebeke)

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Hubert Van Kerckhove Ondervoorzitter	Molenhoek 9A 9185 Wachtebeke	Tel. 0475 40 30 23 hubert.vankerckhove@telenet.be
Luc. De Maesschalck Secretaris—Redactie	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@telenet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	Dorp 68A 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be
Luc Roels Museum	Merelstraat 56 9185 Wachtebeke	Tel. 0496 46 51 15 luc.roels49@gmail.com

Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw, Godshuisstraat 13 9185 Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust », in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».